

ŞANLIURFA MEZAR TAŞLARI

MAHMUT KARAKAŞ

ŞURKAV YAYINLARI: 14

ŞANLIURFA MEZAR TAŞLARI

MAHMUT KARAKAŞ

ŞURKAV YAYINLARI : 14

ŞURKAV

**Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve
Araştırma Vakfı Yayınları No: 14
Kültür Yayınları Dizisi: 10**

**1. Basım
Aralık 1996**

ISBN 975-7394-12-2

**Baskı : Güneydoğu Gazete-Radyo-TV. Ofset Tesisleri A.Ş. Şanlıurfa
Tf : 0-414- 312 33 22
Fax : 0-414- 314 64 81**

İÇİNDEKİLER

Şurkav	4
Takdim	5
Önsöz	7
I. Şanlıurfa Mezar Taşları	9
A. Kabir ziyareti, ölü arkasından ağıt yakmak	9
B. Urfa'da ölü üzerine ağıt ve taziye geleneği	11
C. Mezar Taşlarına yazı yazmak	12
D. Mezar Taşlarında ağıt ve mersiyeler	13
E. Mezar Taşlarında kitâbeler	14
a. Mezar Taşları kitâbelerinde tarih düşürme	14
1. Tam tarih düşürme	14
2. Mu'cem veya Cevher tarih düşürme	15
3. Ta'miyeli (bilmeceli) tarih düşürme	15
4. Mühmel tarih düşürme	16
F. Urfa Mezar Taşlarında hüsnü hat	17
II. Bediüzzaman Mezarlığı Mezar Taşları	18
III. Eyyub Peygamber Camii Mezarlığı Mezar Taşları	100
IV. Eyyub Nebi Mahallesi Camii Mezar Taşları	101
V. Eyyub Nebi Köyü'nde Mezar Taşları	102
VI. Harrankapı Mezarlığı Mezar Taşları	103
VII. Halilürrahman Camii Mezarlığı Mezar Taşları	119
VIII. Hekimdede Camii Mezarlığı Mezar Taşları	122
IX. Mevlidihalil Camii Mezarlığı Mezar Taşları	123
X. Ulucamii Mezarlığı Mezar Taşları	148
XI. Yusufpaşa Camii Mezarlığı Mezar Taşları	181
XII. Mezar Taşı Kitâbelerinde Geçen Şair İsimleri	187
Mezar Taşlarıyla ilgili fotoğraflar	189
Faydalanılan Eserler	

ŞURKAV
ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜREĞİTİM
SANAT VE ARAŞTIRMA VAKFI

25 Aralık 1990 tarihinde Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin AKBULUT başkanlığında, Şanlıurfa'nın tarihi, kültürel, sanat eserlerini ortaya çıkararak yaşatmak, bu maksat doğrultusunda konferans, sempozyum, panel, kongre, seminer, sergi anma günleri ve benzeri faaliyetler düzenlemek, iştirak etmek, maddi ve manevi katkılarda bulunmak, korunmaya değer kültür, tabiat ve sanat varlıklarını korumak ve tanıtımını sağlamak, bunun için gerekli restorasyon ve çevre düzenlemesi yapmak, projeler hazırlamak, Şanlıurfa ilinin tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılması için gerekli araştırma, derleme, inceleme çalışmaları yapmak, bu alanda yapılan çalışmaları desteklemek amacıyla kurulmuştur.

TAKDİM

Fani hayattan ebedi hayata geçişin bir durağı sayılan ölüm gerçeği ve mezarlıklar öteden beri din ve san'at bilginlerince inceleme konusu olmuştur. Bununla, hayattaki insanlara birşeyler verilmeye çalışılmış, daha olgun, düşünceli ve hoşgörülü olmaları arzu edilmiştir.

İnsanın dirisine olduğu kadar ölüsüne de hürmette kusur edilmemesini telkin eden islam dininde mezarlıkların ayrı bir yeri vardır. Ziyaretler "Sılâ-i rahm" sayılmış, mübarek günlerde, bayramlarda, herkesten önce geçmişler hatırlanarak onların ruhları ile rabıtaya koşulmuş, her gidişte mezarlıklarda en güzel huzur ve sükun anları yaşanmıştır.

Mezarlıklar ve mezarlar taşıyla, toprağıyla, ağacı ve çiçeğıyle insan nazarından uzak kalmamalıdır. Hayatımızın bir parçası olduğu unutulmaması, her yönüyle değerli kılınmalıdır.

Uzun yüzyılları aşan engin bir maziye sahip bulunan Şanlıurfalıların elbette pek çok sayıda mezarlığı olmuştur. Fakat bugün, 50 - 60 yaşında olanların rahatça hatırladığı Beykapısı, Mevlevihane, Dergâh mezarlıkları ortada yoktur. Ondan öncekiler de kimbilir tarihin hangi derinliğinde kalmıştır.

Oysa mezarlıklar şehrin vazgeçilmez değerleri, manevi tapularıdır. Bugün İstanbul'da Eyüp Sultanı, Aşyan'ı, Karacaahmed'i mezarlıksız düşünmek insanda nasıl bir boşluk yaratırsa, Şanlıurfa'yı da Bediüzzaman, Harrankapısı, Çiftkubbe mezarlıklarından yoksun düşünmek, Şehirlinin geçmişi ile bağlarının kopması mesabesinde olur, insana acı verir.

Şanlıurfa'nın saydığımız bu mezarlıklarındaki durum da muhakkak ki eskiye nazaran farklıdır, kayıplar vardır. Temenni ederiz ki, maddi ve manevi ziyarımız daha fazla olmasın.

Araştırmacı Yazar Mahmut KARAKAŞ, zamanın ve insanların yıpratmasını da göz önünde bulundurarak, bazı tespitler yapmağa çalışmış, önceki satırlarda adı geçen üç büyük mezarlık ile birkaç cami hazinesindeki binleri aşan mezar taşlarını inceleyerek bunlardan 218'inin muhtevasını kayda almıştır.

Elbette bunların okunması Şu kitabı okuduğumuz kadar kolay olmamıŐtır. Yıpranan, kırılan, yağılıboyalarla kabartılan veya silinen harflerin biraraya getirilerek incelenmesi hayli zaman ve emeği gerektirmiŐtir.

Bu emek sonucunda "Şanlıurfa Mezar Taşları" isimli eser ortaya çıkmış oluyor.

Kitapta mezar taşlarındaki yazıların bizlere vermek istediği mesajlardan yararlanmalıyız. Herbiri yaŐanmıŐ bir hayatın parçası, ebediyete intikal etmiş bir faninin kalanlara ođđü, gönüle dokunuŐu, sitemi, hatırasıdır.

Kitaptan ayrıca Őanlıurfa'da kabir ziyareti, taziye geleneği, ağıt ve mersiyeler, ebcet hesabıyla tarih dűŐürme ve Őekilleri, mezar taŐlarındaki hüsnü hat çeŐitleri hakkında bilgi ediniyoruz.

12. yüzyıl'dan günümüze uzayan bir zaman Őeridi iğerisinde sıralanan bu mezar taŐlarına elliden fazla Urfalı Őair de beyitler dizmiŐ. Sanıyorum bunların Őanlıurfa'nın edebi kűltürüne bir katkısı olacak, en azından bazı isimlerin hatırlanması yeni çalıŐmalara zemin hazırlayabilecektir. Zaten ŐURKAV'ında gayesi bu gibi eserleri yayınlayarak kűltürümüze hizmet vermek değil midir?

Mahmut KARAKAŞ'ı tebrik ediyor, yeni çalıŐmalarında baŐarılar diliyorum.

Kitabın hazırlanması ve yayınlanmasında emeği geçenlere de teŐekkür ediyorum.

Őahabettin HARPUT
Şanlıurfa Valisi Şurkav BaŐkanı

ÖNSÖZ

Mezar taşları, geçmiş devirlerin kültürünü gösteren belgelerdir. İnsanların ve toplumların hayatlarındaki özelliklerini geleceğe yansıtırlar. Bunun da başlıca iki önemli yolla yapıldığı görülmektedir. Birincisi, mezar taşlarının san'at yönünden işlenmesi ve ikincisi de mezar taşlarında ki kitâbelerdir.

Şanlıurfa mezar taşlarının sanduka ve dikme taşları (şahideleri) bölümlerinde görülen işleme ve tasvirler san'at bakımından bir incelik ve zarafet gösterdiği gibi, dikme taşının (şahidenin) yukarı kısmı, mevtanın hayatındaki mevkiine işaret etmektedir. Mesela büyük sarık tasvirli olanlar ulema ve paşaları, uzun külah üzerine sarık tasvirli derviş ve tarikat şeyhlerini, sadece ince bir sarık köy ağalarını, üstü geniş ve altı dar kavuk biçiminde olanlar yeniçeri ve serturnayî ağalarının mezarı olduğunu işaret etmektedir. Hemen bu baş tasvirinin altında mevtanın kimliği kaydedilmiştir. Ayak dikme taşında (ayak şahidesinde) ise daha çok ölünün arkasından yazılan bir ağıt, mersiye, kitâbe veya bir öğüt ve dua yer almaktadır.

Böylece bir mezar taşında, o mezarda medfun kimsenin kimliğini ve yaşadığı devri öğrendiğimiz gibi, birer edebi eser niteliğinde olan bu ağıt, mersiye, dua ve öğütleri de biraraya getirmeyi amaçladık. Bunun için Urfa'nın Bediüzzaman, Çiftkubbe, Harrankapı, Halilürrahman Camii, Hekimdede Camii, Eyyub Peygamber Camii, Mevlidihalil Camii, Ulu Camii ve Yusuf Paşa Camii mezarlıklarında bulunan mezar taşları tek tek okundu.

Son elli yıl içerisinde Urfa'nın büyük mezarlıklarından olan Bediüzzaman ve Harrankapı mezarlıklarının büyük bir kısmı kaldırılarak yerine ya yol veya park ve resmi daire binası yapıldığından, birçok kıymetli kitâbenin yazılı olduğu yüzyıllar öncesine ait bu taşların bir kısmı ne yazık ki kırılmış veya kaybolmuştur. Ayrıca bugün Toprak Mahsulleri Ofisinin bulunduğu yer ve Buğday Pazarının karşısı, ve yine bugün Meyve ve Sebze hali olarak kullanılan Mevlevihanenin önündeki alan mezarlık idi. Bunlar kaldırılarak yerlerine bugünkü Hal Pazarı ile Toprak Mahsulleri Ofisi yapılmıştır. Bugün en eski tarih olarak ayakta duran mezarlardan biri hicri 579, (Miladi 1183\ ) tarihli Şeyh Mesûd türbesidir. Diğerleri sırasıyla Hicri 606, (Miladi 1209) tarihli Bediüzzaman türbesi, hicri 999, (miladi 1590) tarihli Mevlidihalil camii türbesindeki Kalender Çavuş mezarı, yine Harrankapı mezarlığındaki Hicri 1003, (Miladi 1594) tarihli Seyyid Maksut oğlu Şeyyid Ali türbesi, Bediüzzaman mezarlığında hicri 1010, (miladi 1601) tarihli Şeyh Mahmud Efendi mezarı, yine Bediüzzaman mezarlığında Sadrazam Tayyar Mehmet Paşa'nın oğlu Hüseyin Bey'in hicri 1060, (miladi 1650) tarihli mezarı, Urfa'daki en eski mezarlar arasında sayılabilir.

Bu mezar kitabeleri, arasında dua olanlar Arapça, diğer kitabeler Türkçe yazılmıştır. Kitabeleri yazan şairler de kendi mahlaslarını son beyitte belirtmişlerdir. Böylece birçok Şanlıurfa şairi, bu mezar taşlarından tanınmaktadır. İşte bütün bu bilgileri biraraya toplamak, yüzyıllardan bugüne devam ede gelen ve sağlam kalan bu kültür geleneğini daha çok yıpranmadan belgelendirmek için bu çalışmayı kaleme aldık.

Mahmut KARAKAŞ

I.ŞANLIURFA MEZAR TAŞLARI :

Mezar taşları, bir şehrin kültürünü göstermesi bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü mezar taşları üzerindeki yazılar, yalnız ölünün arkasında kalanların üzüntülerini göstermekle kalmaz, diğer taraftan o şehrin tarihi, edebi, sanat ve kültürel durumunu da gösterir.

Şanlıurfa taşının yumuşak olup, işlenmesi kolay olduğundan, birçok mimari çalışmalarda olduğu gibi mezar taşlarında da rahatlıkla işlenmiş ve kullanılmıştır. Birçok şehirlere nazaran Urfa mezar taşlarının daha çok yazılı olması, belki de bu yüzdendir. Gerçi sanat ve işlemler bakımından fazla bir önem ve zenginlik göstermeseler de, edebi yazılar ve hat çeşitleri bakımından oldukça zenginlik gösterirler denilebilir.

Şanlıurfa mezarlıklarında bütün mezarlar sandukalı ve dikmetaşlı yani şahidelidir. Şahidesiz mezar üç beş adedi geçmez. Urfa mezarlıklarında yalnız Bediüzzaman Ahmet el - Hamedanî'nin 1209 tarihli mezarı ile sarnıcı üzerindeki 1183 tarihiyle Şeyh Mesut türbesi Eyyubi devrine ait olmak üzere, diğerlerinin hepsi Osmanlı devrine ait mezarlardır. Urfa mezar taşları, işleme, motif ve tasvir bakımından pek önem taşımazlar. Sadece sandukaların etrafında bazı niş ve işlemlere, yine şahidelerin mısra aralarında önemsiz denebilecek çizgilere raslanmaktadır. Hele hele Ahlat mezar taşlarında olduğu gibi zengin işlemler, koyun, koç veya at gibi bazı hayvan motiflerine (1), yine Anadolu'nun bazı yerlerinde olduğu gibi değişik tasvirlerle bilhassa cami tasvirli mezar taşlarına (2) kesinlikle rastlanmaz.

Mezar taşlarındaki motif ve tasvirlerin yok denecek kadar az olmasına karşılık, yazı bakımından zenginlik göstermesi, mezara başka bir görünüm kazandırmaktadır. Biz, mezar taşlarının zikrettiğimiz bu özelliğini incelerken, kabir ziyareti ve ölen kişinin ardından ağlamanın ve mezar taşına yazı yazmanın İslam inancına göre durumunun nasıl olduğunu da hatırlatmayı, işlediğimiz konu bakımından uygun gördük.

A. Kabir ziyareti, ölü arkasından ağıt yakmak:

Bilindiği gibi İslamiyet'in ilk yıllarında mezar ziyareti yasaklanmıştı. Çünkü putperestlikte, insanlar ölülerinden medet umarlar ve bunun için ziyaret ederlerdi. Fakat sonraları İslam inancı kuvvet bulunca peygamber efendi-

---

(1) Beyhan Karamağaralı, Türk Mimari Eserlerinde Ahlat Mezar taşları, Ankara 1993

(2) Gül Tunçel, Batı Anadolu Bölgesinde Camii Tasvirli Mezar Taşları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989

miz Hz. Muhammed (S.A.S.) bu yasağı kaldırmıştır. Bir hadisinde, "Sizi, kabirleri ziyaret etmekten men etmişim. Şimdi Muhammed'e annesinin kabrini ziyaret etme izni verildi; siz de kabirleri ziyaret edin! Çünkü bu ziyaret size ahireti hatırlatır." (3), buyurmakla kabir ziyaretinin ahireti hatırlatacağı, dolayısıyla insanın kötü davranışlarını terkedebileceği de belirtilmiş oluyordu. Bu duruma göre kabirleri ziyaretin, hem ziyaret edene ve hem de ziyaret edilen mevtaya faydalı olacağı anlaşılmaktadır. Başka bir hadiste yine peygamber efendimizin "Ölülerinizin iyiliklerini anın ve kötülüklerinden sarfı nazar edin." (4), diye buyurmuş olması, onları iyilikle anmamız gerektiğini de açıkça göstermektedir.

Yalnız, ölünün arkasından ağıt yakmanın, mersiye okumanın yasaklandığını ve bunun cahiliye devrinden kaldığını da Peygamber efendimiz'in şu hadisinden anlamaktayız. "Ümmetimde cahiliyet adetlerinden kalma dört şey vardır ki, onları terk edemezler. Bunlar: Asaleti ile övünme, neseplere ta'n, yıldızlarla yağmur isteme ve niyâhadır. (yani, ağıt yakma, ölü üzerine iyiliklerini sayıp dökerek ağlamak)". Resulullah (S.A.S.) şunu da sözlerine ilave etti. "Yasçılık yapan kadın, ölmeden önce tövbe etmezse, kıyamet gününde üzerine katrandan bir elbise ve uyuz bir gömlek olduğu halde (kabirinden) kaldırılır". (5)

Ölülerin arkasından üstünü başını yırtarak, göğsünü yumruklayarak ve insanı ağlatan sözler söyleyerek ağlamak, cahiliye devrinde oldukça yaygın olduğu gibi, Mısırlılarda ve Türklerde de bu geleneğin olduğu görülmektedir. Tabii, ölü arkasından ağlamak derken, günlerce bağıra çağıra, kendini helak edercesine ağlamayı kastediyoruz. Yoksa sessizce elde olmadan gözyaşı dökmenin bir mahzuru yoktur. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (S.A.S.)' in çocuğunun ölümü sırasında gözlerinden yaşlar boşanmıştı. "Bu ne ya Resulullah?" diye sorulduğunda; "Bu bir rahmettir. Allah onu kullarının kalplerine tevdi buyurmuştur. Allah ancak merhameti olan kullarına rahmet eder." diye buyurdu.(6) Bu ve bunun gibi daha birkaç hadis-i şerif ölünün arkasından sessizce ağlamanın günah olmadığını tersine bunun bir rahmet olduğunu açıklamaktadır.

Fakat bütün bunlara rağmen ölen bir akrabanın, bir dostun arkasın-

(3) Tirmizi, Sünen, Cenaiz, 59, II, 239 (O. Zeki Mollamehmetoğlu Tercümesi), Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve şerhi, İstanbul, 1977, V, 255.

(4) Tirmizi, Sünen, Cenaiz, 33, II, 215 (O. Zeki Mollamehmetoğlu Tercümesi).

(5) Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercümesi ve şerhi, İstanbul, 1977, V, 151

(6) Ahmed Davudoğlu, a.g.e. V. 118

dan ağıtlar yakılır. Mersiyeler yazılır. Tarihin birçok devrinde günlerce yas tutanlar, yas törenleri yapanlar bile görölmektedir. Tabii ki böyle bir durum İslam'a uymamaktadır.(7)

B. Şanlıurfa'da Ölü Üzerine Ağıt ve Taziye Geleneği:

Her şehirde olduğu gibi Şanlıurfa'da da vefat edenin üzerine tabii olarak ağlanılır. Ölü'nün yakınları bilhassa kızları, kızkardeşleri, hanımı henüz cenaze kaldırılmadan, ölü'nün yanında elleriyle göğüslerine, üst başlarına vurarak ağlamaya başlarlar. Bu, insanın kendini tutamadığı içten gelen bir ağlayıştır.

Cenaze kaldırılırken ve kaldırıldıktan sonra, etraftan gelen kadın akrabalar ve komşuların da katılmalarıyla, ağlamalar şiddetlenir. Cenazenin kaldırıldığı evde kadınlar oturur ve ağıt orada yapılır. Kadınların oturduğu bu eve ölü evi denilir. Yaşlı bir ölü'nün arkasından fazla ağlanılmaz. Fakat vefat eden genç, evli ve çocuğu da varsa, üzüntü ve acısı da o derece çok olur. Bu yüzden evden canhıraş bir uğultu yükselir. Yıllar önce Urfa'da mevcut olan bir adet de ölü üzerine haraç etmektir. Şöyle ki ölen genç bir erkek ise cenazesinin üzerine yeni elbiseleri atılarak, ağıt yakılarak ağlanılırdı. Ağıtlar, ölü evine gelen kadınlar arasında adeta birbirine yankı verircesine, feryatlar göklere yükselir. Bu arada, daha önce ölen akrabalar da hatırlanarak ağlamalar hız kazanır. Bu yüzden "Ölü evine giden herkes, kendi ölüsüne ağlar" diye söylenilir. Ölen yeni evli ve hele bir de küçük çocuğu varsa, bu çocuk cenazenin önüne oturtulur ve ona karşı ağıtlar yakılır, beyitler söylenilirdi. Ölen erkekse hanımı, eğer kocasını çok seviyorsa, örük yapılmış saçından bir miktar keserek, ölü evindeki kadınlar arasında dolaştırılırdı. Halk arasında buna "saçını haraç etmek" denilmekteydi. Yine vefat eden genç, nişanlı bir kız veya yeni evliyse kızın çeyizlerini ve nişan eşyalarını, elbiselerini cenazenin üzerine atarak yürekler parçalayıcı şekilde ağlar, beyitler söyler ve ağıtlar yakarlardı. Buna da "Haraç etmek" denilirdi. Bu arada ağlayan ölü yakınları elbiselerini, üst başlarını parçalar ve saçlarını yolarlardı. İslama aykırı olan bu adetler artık zamanımızda terk edilmeye yüz tutmuştur. Onun için bu gibi davranışlar pek görölmemektedir.

Cenaze namazı kılındıktan ve defn edildikten sonra mezarlık çıkışında, ölü'nün en yakını başta olmak üzere diğer yakınlarıyla birlikte sıra ile dururlar. Cemaat tek tek önlerinden geçer ve "BAKİ ALLAH" demek suretiyle ilk taziyelerini belirtmiş olurlar. Cenaze namazına ve mezarlıktaki ilk taziyeye katıla-

(7) Süleyman Toprak. Ölümünden sonraki hayat, Konya 1986. s. 205

maayanlar için ikinci ziyareti yapılırdı. İkinci ziyareti, taziye evine yakın cami-ide ikinci namazı çıkışında, ölünün akrabaları camii kapısında durur ve cami-iden çıkan cemaat de önlerinden geçerken taziyelerini bildirirlerdi.

Cenazenin defn edilmesinden sonra, erkekler tarafından üçgün taziye yapılır. Taziye, ölünün en yakın erkek akrabasının evinde yapılır. Buna da taziye evi denilmektedir. Vefat eden en yakın akrabası, evin en üst başında oturur. Gelen erkek misafirler, ölü yakınlarına sabır ve baş sağlığı, ölene de Allah'dan rahmet dileşler. Bu arada taziyeye gelenlere acı kahve, sigara ikram edilir ve güzel kokular dağıtılır. Misafirler de cenaze yakınlarına kısa konuşmalar yapar, bütün canlıların öleceğini tekrar tekrar hatırlatmak suretiyle acılarını ve üzüntülerini azaltmaya çalışırlar. Kur'an-ı Kerim okumasını bilen varsa, bunlar da Kur'an-ı Kerim'den aşır okurlar ve arkasından fatiha çekilerek, cemaat tarafından ölünün ruhuna bağışlanmak üzere okunduktan sonra yine "BAKİ ALLAH" diye ancak Allah (C.C)'in Baki olduğu hatırlatılmakla taziye evinden ayrılırlar. Taziye evinde beş on dakikadan fazla oturulmaz.

Bu arada cenaze sahibi üzüntülü olduğu ve yemek yapacak durumu olmadığı için üçgün boyunca öğle ve akşam yemekleri komşular ve arkadaşlar tarafından yaptırılır. Yemegi yaptıranlarda cenaze sahipleriyle birlikte yemek yerler. Bundan gaye cenaze sahiplerinin yemek yiyebilmelerini sağlamaktır. Şehir içinde taziye üçgünden fazla sürmez. ancak dördüncü gün pazar olursa ve ölen genç olursa birgün daha oturulur.

Köylerde ise taziye daha uzun sürmektedir.* Hatta üç beş ay sürdüğü de olmaktadır. Ölenin hatırlı biri olması ve gelenlerin uzak yerlerden gelmeleri halinde aylarca sürdüğü olmuştur. Köylerdeki taziyeye gidenler beraberlerinde ya bir torba pirinç, ya bir torba şeker veya bir koyun gibi yemek yapılacak şeyler de alarak giderler. Çünkü bir kısmı uzaktan geldiği ve bir iki öğün kalmak zorunda olduğu için o kadar misafire yemek yapmak gerekmektedir. İşte getirilen bu yiyecekler yine kendilerine yemek yapılır. Diğer adetler ise şehirdeki ile hemen hemen aynıdır.

C. Mezar Taşlarına Yazı Yazma :

İnsanın zayıf taraflarından biri de yüksek mezarlar yaparak mezarların taşlarına yazılar yazmaktır. Mezar taşlarının kireçlenmesi ve üzerine yazı yazılmasının da mekruh olduğu şu hadis-i şeriflerden anlaşılmaktadır: "Resulullah (S.A.S) kabirleri kireçlemeyi, kabir üzerine yazı yazmayı, kabir üzerine yapı çatmayı ve kabirlerin çiğnenmesini menetti." (8) Yalnız, mezarın kaybolmaması için üzerine adının ve ölüm tarihinin yazılmasında bir beis görme-

(8) Tirmizi, Sünen, Cenaiz, 57. İl. 237 (O. Zeki Mollamehmetoğlu Tercümesi).....

mişlerdir. Hadis-i şeriflerde görüldüğü gibi kabirler üzerine süs olsun diye yazılar yazmak ve süslemek yasaklanmış olmasına rağmen, doğudan batıya bütün müslüman ülkelerinde mezarların üzerine ölenin adı ve ölüm tarihi yazılmış ve bu adetten vazgeçilmemiştir.

Müçtehidlerin, bu hadislerin hükmüne dayanarak kabir taşlarına ayet yazmanın, yere düşüp çığnenmesinin muhtemel olması sebebiyle haram, başka şeyler yazmanın ise mekruh olduğunu söyledikleri bilinmektedir.⁽⁹⁾

Bizim konumuz ise Urfa mezar taşlarının tarihi ve edebî özelliklerinden oluşmaktadır. Bu vesile ile ölülerimizi hayır ve rahmetle yad etmeği amaçlamaktayız.

D. Mezar Taşlarında Ağıt ve Mersiyeler :

Şanlıurfa mezar taşlarını hazırlarken onların mimarî yönünü değil, taşların üzerindeki kitâbeleri, ağıtları, mersiye ve methiyeleri ve öğütleri tanıtmayı planladık. Yılların yıprattığı, üzerlerindeki yazıların silinmeye yüz tuttuğu bu taşların altında kim bilir nasıl tarihi değerlere, edebî kitâbelere vesile olan nice evliya, ülema, ağa, bey, paşa ve nice bacı, kardeş ve sevgili yatmaktadır.

Genç veya ihtiyar, ölen bir sevgilinin ardından, adeta ona son olarak sevgilerini belirtmek için bir mezar kitâbesi yazdırmışlardır. Yazdırdıkları bu yazılarda sevgilerini, üzüntülerini, övgülerini ve bazen de nasihatlarını dile getirmişlerdir.

Urfa kültürünün bir tezahürü olan bu mezar taşlarına ağıt ve kitâbe yazma adeti, devrimizde artık kaybolmaya başlamış, onların yerini basma kalıp bazı cümleler almıştır. Eski mezar taşlarında yer alan ve ölü sahibinin üzüntüsünü bildiren manzumeler yazılmış olup, bunlar bir düzen içinde söylenmiştir. Bu yüzden edebiyatçılar ağıtı şöyle tarif etmişlerdir.

"Ağıt: insanoğlunun ölüm karşısında veya canlı - cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere batı Türkçesinde umumiyetle "ağıt" adı verilir. Ağıt söyleyen için "ağıtçı" sözü yaygınlaşmış ve "ağıt yakmak" deyimini türemiştir." ⁽¹⁰⁾

Divan edebiyatında da ağıt'ın yerini "mersiye"ler almaktadır. Divan edebiyatında "mersiye"lerde görülen bu ölüm acılarının anlatımı, Urfa mezar taşlarında çok fazla görülmektedir. Tabii bu acıların yanında merhumun dün-

---

⁽⁹⁾ Süleyman Toprak, Ölümünden sonraki hayat, Konya 1986, s. 197

⁽¹⁰⁾ Prof. Dr. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına giriş, Ankara 1981, s. 287

yadaki mesleği, ilmi derecesi, makamı, ahlakı, genç veya yaşlı olduğu, ne suretle ve nerede vefat ettiği de tarihi ile birlikte kaydedilmektedir. İşte bu yüzden mezar taşları edebi olduğu kadar, tarihi yönden de önem taşımaktadır.

E. Mezar Taşlarında Kitâbeler :

Mezar taşları üzerinde kitabeler yazılırken, manzumeyi yazan şairin adı da geçtiğinden o devirde yaşayan şairleri de tanımış oluyoruz. Bu şairler yazdıkları manzumelerin sonunda tarih düşürmüşler, böylece edebi ustalıklarını da göstermişlerdir. Gerçi bu gibi şairleri merhum Mehmet Akif, "Edebiyat tarihçileri" diye isimlendirmiş⁽¹¹⁾ olmakla, onları usta bir şair olarak kabul etmemiştir. Oysa büyük şairler arasında çok fazla tarih düşüren şairler bulunmaktadır. Urfa şairleri arasında, mezar kitâbelerinde manzumesi bulunanlar arasında da çok usta şairler bulunmaktadır. Cumhuriyetten önce ölümlerinin arkasından ağıt mahiyetinde mezar taşlarına kitâbe yazmak bir gelenektir. Onun için şairler, ölünün ölüm tarihini yazdıkları kitâbenin son mısralarında belirtirken, tarih düşürmenin bütün çeşitlerini kullanmışlardır.

a.) Mezar Taşı Kitâbelerinde Tarih Düşürme :

Tarih düşürme Arap harfleri ile yazılmış olup, "ebcet hesabı"na göre yapılırdı. Ebcet hesabına göre Arap harflerinin "elif" ten "ya" harfine kadar her birinin ayrı bir maktu değeri vardır. Bu duruma göre harflerin değeri şöyledir:

Elif - 1	Vav - 6	Kef - 20	Fe - 80	Se - 500
Be - 2	Ze - 7	Lam - 30	Sad - 90	Hı - 600
Cim - 3	Ha - 8	Mim - 40	Kaf - 100	Zal - 700
Dal - 4	Tı - 9	Nun - 50	Re - 200	Dat - 800
He - 5	Ya - 10	Sin - 60	Şin - 300	Zı - 900
		Ayn - 70	Te - 400	Ğayn - 1000

Tarih düşürme dört çeşittir. Bunlar :

1 - Tam tarih düşürme : Şair yazdığı manzumenin son beytinde tam tarih düşüreceğini belirtir ve son mısradaki tarihi şiir halinde söyler. Bu mısranın harfleri toplandığında istenen tarih çıkar. Meselâ :

Söyledi fevtine bu tarih-i tamı Hatif

Ah gitdi gençken Dursun cihandan verdi can

(11) M. Akif, Safahat, İstanbul 1966, Fazıl Yenisey, **Sahafat Altıncı Defa Basılırken, s. X**

سوئلدى فوتئىنە بوتارىخ نامى هاتف
آه گئدى گئجگن طورسون جهاندىن ويردى جان

Beytinde son mısradada tam tarih düşürülmüş ve Dursun Hanım'ın hicri 1311 tarihinde vefat ettiği belirtilmiştir.

Bazen şair ölüm tarihini son mısradada olduğu gibi yazar :

Sene bin ikiyüz kırkdokuzunda

Fenâdan eyledi ukbâ'ya rihlet

Bu örnekte de 1249 hicri senesinde vefat ettiğini belirtmiştir.

2 - Mu'cem veya cevher tarih düşürme : Bu çeşit tarih düşürme son mısranın noktalı harfleri toplanarak yapılır. Cevher tarih olduğunu belirtmek için son beyitte manevi bir şeyden söz edilir. Mesela mu'cem, cevher, cevahir, mücevher, güher, cennet gibi birer manevi kıymet ifade eden kelimeler buna işaretler. Böyle olunca noktalı harflerle tarih düşürüldüğü anlaşılır :

Alimâ tarih dedi mu'cemle çıkdı yediler

Cennet -i Adn'ını Sakıb eyledi câ'yı karar

علیما تاریخ دیدی مجمله چیقدی یدیلر
جنت عدنینی ثاقب ایلدی جای قرار

Alim'in yazdığı bu kitabede mu'cem tarih düşürdüğünden noktalı harflerin toplanması gerekmektedir. "Çıkdı yediler" dediği için de toplanan rakamlardan yediyi çıkarmak gerekir. Böylece noktalı harflerin toplamı olan 1298'den 7 çıkarılır ve 1291 hicri tarihi bulunmuş olur.

3 - Ta'miyeli (bilmeceli) tarih düşürme : Bu çeşit tarih düşürmede adeta bilmece sorulur. Bu daha ziyade bazı rakamlar eklemek veya çıkarmak suretiyle, bilhassa cevher tarih düşürmelerde yapılmaktadır. Bilmeceler ustaca kullanılmazsa şairin zayıflığını gösterir.

Düşüp bir harf-i "lam"la bulup tarihini

Bitirdi fevt fücçeten istibarım

دوشوب برحرف لامله بولوب تاریخینی
بتردی فوت جغتاً اصطبارم

Son mısradaki noktalı harfler toplandığında 1357 rakamı çıkar. Bundan (lam) harfinin karşılığı olan 30 rakamı çıkarılırsa 1327 hicri tarihi çıkmış olur.

Ayrıca bazen şair, tarihi bir veya iki kelime ile belirtmiş olur :

Yaz Vefik seng-i mezara şu hazin mersiye mi

İşte (dağım yaresi) tarih -i fevtim benim

ياز و فيق سنك مزاره شوخارزين مهيه مي
ايشته داغم ياره سي تاريخ فوتم بنم

Beytinde olduğu gibi (dağım yaresi) kelimelerindeki harflerin toplamı ölüm tarihi olan hicri 1331 tarihini vermektedir.

4 - Mühmel tarih düşürme : Bu çeşit tarih düşürmelerde de yalnız noktasız harflerin toplamı tarihi vermektedir. Bu çeşit tarih düşürmeyi yalnız bir kitabede görebildik :

Rıza tarihimi son beyte yazmış

Anı da noktasız harflerden are

رضاء تاريخي صوك بيته يازميش
آني دانقطه سزحرفلردن آره

Bu beytin hepsinin noktasız harfleri toplandığında hicri 1332 tarihi çıkmaktadır.

Mezar kitâbelerinin bazıları manzum yazıldığı gibi bazıları da nesir olarak yazılmıştır. Bunların da içinde acıyı, üzüntüyü, ayrılık hasretini ifade edenler bulunduğu gibi, insanlara öğüt ve ders veren kitâbeler, Allah'tan affını dileyen dualar da yer almaktadır. Tabiidir ki, alim ve veli mezarlarında daha çok dua kitâbeler yer almaktadır. Bunlarda manzum kitâbeler azdır. Urfa şairleri tarafından özel olarak yazılan ve tarih düşürülen kitâbeler daha ziyade eşraf dediğimiz tanınmış ailelerin mezar taşlarında görülmektedir.

Yine birçok mezar taşlarında da birbirinin aynı olan kitâbeler yer almaktadır.

Yaptığımız araştırmalarda yalnız mezar taşları üzerinde kitâbe yazmış olan şairlerin isimleri ve yazdıkları kitâbe adetleri şöyledir:

Abdi 1, Adil 1, Admi 2, Ahmed 1, Alim 2, Behiştî 2, Derviş 1, Emin 6, Ferdi 1, Feyzi 1, Furugi 1, Gaybi 1, Hatif 2, Hilmi 6, Hafız 1, Hikmet 1, Halid 1, İsmet 2, Kudsi 1, Kâmi 1, Kâzım 1, Lami 1, Mihri 1, Naci 1, Namık 1, Nidai 1, Niyazi 1, Nedim 1, Nasibi 1, Natık 1, Nuri 1, Rıdvan 1, Remzi 1, Rahmi 2, Rumi 2, Rauf 1, Razi 1, Raik 1, Ratıb 2, Rıza 1, Senai 2, Sabır 5, Suha 1, Şevket 18, Şöhreti 1, Şehdi 1, Tefvik 1, Vefik 2, Vehbi 1, Ziyai 1 olmak üzere 51 şair ismi görülmüştür.

F. Urfa Mezar Taşlarında Hüs-n-i Hat :

Bilindiği gibi hüs-n-i hat, ilk devirlerden zamanımıza gelinceye kadar çok gelişmeler sağlamış ve hatlar yazılmıştır. Bunlar; küfi, nesih, celi nesih, sülüs, celi sülüs, ta'lik, celi ta'lik, divânî, celi divânî ve rik'a gibi yazı çeşitleridir. Bu yazı çeşitleri ile yazı yazan meşhur hattatlar yetişmiştir.

Urfa'da görebildiğimiz kitâbelerde hemen hemen bu yazı çeşitlerinin hepsine rastlamak mümkündür. Hüs-n-i hat diye isimlendirdiğimiz bu yazıların Şanlıurfa'daki mezar taşları üzerinde de oldukça ustaca yazıldığı görülmektedir. Onun için hüs-n-i hat yönünden de bu kitâbelerin dikkatlice incelenmesi ayrı bir konu teşkil etmekte ve ayrı bir uzmanlık göstermektedir. Bu hatların uzmanları tarafından incelenmesi, bize hem Urfa hattatlarını tanıttacak hem de hüs-n-i hattın Urfa'daki durumunu belirleyecektir.

Mezar taşları üzerindeki kitâbelerin bir kısmının şairleri bellidir. Fakat hiçbirinde hattatların ismine rastlanmamıştır. Bazı hattatların yazı ve işaretlerinden kim oldukları tanınıyorsa da, bunlar ancak bir veya iki kişiyi geçmektedir. Bu hattatların içinde Cumhuriyet'ten önce Urfa'da çok meşhur olmuş ve Lobut Ahmet diye tanınan Ahmet Vefik Bey (1860 - 1923'den sonra) ve öğrencisi Arabizade Behçet Efendi (ölm. 1965) bulunmaktadır. Yalnız Nakibzade İbrahim Efendi Medresesinin Ulucami içindeki kapısının 1781 tarihli kitâbesinin hattatı Abdurrahim, Döşeme Camisi'nin 1775 tarihli büyük hücre kitâbesinin hattatı Urfa Naibi Hakkı olduğu yazılıdır. Bu taş üzerine yazılı isimlerden başka bazı levhalarda ve el yazmalarında da hattatlara rastlanmaktadır. Mesela öğrenciler için yazdığı kitap ile şair Hikmet'in (1832 - 1878), şair ve mutasavvıf Sakıb Efendi'nin (ölm.1873) yine şair ve mutasavvıf Saffet'in (1866 - 1950) aynı zamanda hattat oldukları kesindir.

Böylece bir mezar taşı kitabesinin üzerinde üç kişinin emeği görülmektedir. Bunlar yazdığı şiiiri ile şair, hattı ile hattat, ve bu hattı kazıyan taşçı; ustasıdır. Diyebiliriz ki, mezar taşları kitâbeleri bu üç sanatın Urfa'da gelişmesine yardımcı olmuştur.

Not: Örnek beyitler, Hattat Mehmet Memiş tarafından nesih hattı ile yazılmıştır.

II. BEDIÜZZAMAN MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI :

Bediüzzaman Mezarlığı: (Burada Bediüzzaman'dan biraz söz etmek yerinde olur.) "Bediüzzaman" diye meşhur olmuş bir büyük evliyanın türbesinin bulunduğu mezarlıktır. Bediüzzaman Türbesi'ndeki mezar sandukasının çevresinde baştan başa Ayet-i Kürsi yazılıdır. Asıl adı yazılı değildir. Yalnız ayak tarafında Arapça ile "mine'l - hicri es - sene sitte ve sitte mietin" yazılıdır. Yani hicri 606 (miladi 1209) senesi yazılmıştır. Asıl adı ise sadece söylene-gelmiş olarak "Ahmed el - Hamedâni" diye bilinmektedir. Urfa'nın Müslüman-laştırıldığı senelerde Hamedan'dan gelmiş, Urfa'da yerleşmiş ve 1209 sene-sinde vefat edince buraya defnedilmiştir. Bu yüzden bu mezarlığa da "Bedi-üzzaman Mezarlığı" denmiştir.

1 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1304, (miladi 1886 - 1887)'de ve-fat eden Evliya Mustafa'nın oğlu Sofi Muhammed'in mezar kitâbesi :

**İlahi ente zü fadlin ve mennin
Fe inni zü'l - hataya fa'füanni**

**Ve zanni fike ya Rabbi cemilün
Fe - Hakkik ya İlähî hüsne zanni**

**İlähî lâ tüazzibni fe inni
Mukirrun billezi kad kâne minni**

**Ve inne'n - nase yazünnü bi - hayren
Ve inni eşerrün - nasi inlem ta'fü anni**

**Ya Munise külle Vahidin
Irham hali ya İlähî**

Birçok mezar taşlarına yazılmış olan bu kitâbe de dua kitâbelerden biri olup Türkçe anlamı şöyledir :

"İlahî, sen fazıl ve kerem sahibisin. Ben günahkarım, beni affeyle. Ya Rabb'i sana zannım güzeldir. Ya İlahî bu hüsnü zannımı gerçekleştir. İlahî beni cezalandırma, zira bende olanı ikrar ediyorum. İnsanlar beni iyi biliyor, oysa beni affetmezsen, ben insanların en kötüsüyüm. Ey kimsesizlerin dostu, Ya İlahî bana merhamet eyle."

2 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1896'da vefat eden Urfa Müftüsü Hacı Abdüllatif Efendi'nin mezar kitabesi :

**Fenes'elüke Allahümme emnen ve rahmeten
Febi'l - emni ya Rahman lâ yütteka müeccelen
Ve kün ya Rahim rahimen da'fe kuvveti
Ve ya Malikü kün lî nasiren ve mev'ilen
Ve ya Kuddüsü ya Rabb'i kün lî münezzihen
Ve lî şerri salimen ya selamü mübeddilen
Ve ya Mü'minü heblî emânen müsellimen
Ve sitren aminen ya Müheyminü müsabilen
Bi izzike kudreti ya Muizzu müezzizen
Muzillun fekün lizzalimine müzellilen
İrhamnâ erham'er - rahimiyn**

Bu dua kitabesi birçok alim ve evliya'nın mezar taşları üzerine yazılmıştır. Mesela, 1851'de vefat eden Mevlidi Halil Camii Kabristanına defnedilen alim Hacı İbrahim Efendi'nin, Mevlidi Halil Mezarlığı'nda 1229 hicri 1814 miladide vefat eden Derviş Abdal Muhammed'in mezar taşlarında ve daha nicelerinde yazılmıştır. Türkçe anlamı şöyledir :

"Ey Allah'ım, senin emniyet ve rahmetini isterim. Ya Rahman, emniyetle ecelden korkulmaz. Ya Rahim, zayıf olan kuvvetime merhamet eyle. Ya Malik, bana yardım et ve dayanak ol. Ya Kuddüs. Ya Rab, beni temizle. Ya Selam, beni kötülüklerden temizle. Ya Mü'min bana selamet ve emniyet bağışla. Ya Müheymin, bütün ayplarımı gizle. Ya Muizz, izzetinle bana güç ver. Ya Muzil, zalimleri zelil eyle. Ya erhamerrahimin bize merhamet eyle." Yazısı celi sülüs hattıyla yazılmıştır. (Resim: 5)

3 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda rebî'ülevvel 1289. (Mayıs 1872) tarihli Fatime Hanım'ın mezar kitâbesi :

**Yek nefesde Hakk'a teslim eyledi ruhun heman
Mader-i şah-ı şehid-i Kerbela olsun şefi
Car kılsun ruh-i pâk-i Mustafa'dan Ümmühan
Deh düşüb Rızvan dedi etdi tarihini
Bahçe-i cennetde yaptı Fatime bir aşıyan**

Hazreti Fatime (R.A.)'nin adını taşıyan mevta'ya yine Hz. Fatime'nin şefaathı olmasını dilemektedir.

Bu manzume Urfa şairlerinden Rızvan tarafından yazılmıştır.

4- Bediüzzaman Mezarlığı'nda 15 Zilhicce 1340 ve (miladi 10 Ağustos 1922)'de vefat eden Urfa'nın meshur alimlerinden ve Suruç Müftüsü Abbas Vasık Efendi'nin mezar kitâbesi :

**Diken eken meyve alamaz.
Geçirdiğin gâflet elvermez mi?
Uyan ve çalış ki
Bu günün dünden daha hayırlı olsun
Ellerini zevil minriete aç,
Kavi -i Mutlak'a iltica et.
Allah'ın huzur-i canibinde boynunu eğ,
Gözlerinden yaş akıdarak de ki
Ya Rabbi, nefsime zulm ettim
Kabahatlar işledim.
Esrarın fâş olacağı günde
Beni mahlukatına karşı mahcup etme ilahî.
Zar ü eninimi dinle
Terk-i hayat edenlerden ibret al.**

Evet, gerçekten ders verici bir kitâbe olduğu açık bir şekilde belli. Yazı rika hattıyla yazılmıştır.

5 - Bediüzzaman Mezarlığında 1 1.1969 da vefat eden Şükrü kızı Cemile Hanım'ın mezar kitâbesi :

Ah mine'l mevt

Veda edüb bu mülk-i faniden azm-ı beka kıldım

Doğumdan bulmadım çare beş evladım yetim kıldım

Şehid olub hurilerle vücudum dar-ı huld kıldım

Kitabeden mevtanın doğum sırasında vefat ettiğini ve arkasında beş çocuğunu yetim bıraktığı anlaşılmaktadır.

6 - Bediüzzaman mezarlığı'nda Rebülahir 1311 (Ekim 1893)'te vefat eden Müslüm Ağa'nın kızı Dursun Hatun'un mezar kitâbesi :

Dedim eyler iken ömr-i giran kadri ziyan

Alem-i fanide baki kalacak mı insan

İşte bak Dursun'a da neyledi gaddar felek

Cism-i nazikteri hâk ile kıldı yeksân

Mazhar-i ecri-i kesr eyleye Hallak - ı Kerim

Zair - i kabri olursa revza - i fatiha - han

Eserek bad - ı ecel kırdı dıraht - ı ömrün

Çare ne gelir kader böyle buyurmuş ferman

Söyledi fevtine bu tarih-i tamı Hatıf

Ah gitti gençken Dursun cihandan verdi can

Son mısradaki tam tarih düşürülmüş olup, Dursun Hatun'un vefat tarihi 1311 hicri tarihi çıkmaktadır. Burada hatıf her ne kadar gâibden gelen ses anlamına geliyorsa da şairin mahlası da olabilir. Çünkü mahlas şeklinde kullanılmıştır.

Kitâbede, ömrün devamlı ziyan edildiğini ve hiçbir kimsenin baki kalmayacağı belirtilmektedir. "Dursun Hatun'un da nazik vücudu yerle bir oldu. Kabrine ziyarete gelenler kendisine bir fatiha okurlarsa belki Kerim olan Allah sevabını arttırır. Çünkü Cenab-ı Hakk'ın fermanı böyledir. Ecel rüzgarı ömür ağacını kırdı."

7 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda türbenin yakınında Köroğluzade Ahmed Ağa'nın oğlu cemazievvel 1302, (Şubat 1885)'te vefat eden Numan'ın mezar kitâbesi :

**Sebze-i bağ-ı nev - nihale verib bâd - ı hazan
Kamet - i bâlasını etdi kütah ol bi - aman
Aşıkân etsin ziyaret kurbdar olsun melek
Beng-i sevaba nail olsun ruhuna elhamd - han
Afv ede cümle günahın çün ola ruz-i ceza
Eyleye ona şefaât ol Resul - i müstean
Çün sada - yı ircii enfası etdi gûşmâl
Habs - i tenden mürğ - i ruhu per açıb gitdi mihman
İki gel tarihe Lami kıl basar itham olur
Eyleyüb azm - i sefer Firdevs'de kıldı aşiyân**

Urfa şairlerinden Lami (1826 - 1888)'nin yazdığı bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürmüştür.

"Yeni fidan bağına hüznün salarak, o amansız ölüm, ömrünü kısaltı. Aşıklar mezarını ziyaret etsin, melekler yakını olsun. Ruhuna fatiha okuyanlar sevaba nail olsun. Kıyamet gününde Cenab-ı Hak günahlarını affetsin. Peygamber Efendimiz ona şefaât etsin. İrcii sesini duyunca, ruhu teninden uçarak misafir gitti." Bu manzume celi talik hattıyla yazılmıştır.

8 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda türbenin yakınında Kemahlı Hacı Musa Efendinin hanımı. 143. süvari fırka binbaşı Abdülhalim Beyin annesi Fatime Hanım'ın 14 teşrinievvel 1310, (1894 - 95) tarihli mezar kitâbesi :

**Hummalı bir sıtma tesiriyle
Bir gece düşdün yataktan
Tam kırkgün ızdırıp çektin
Bu umulmaz halden
Hekimler, bakanlar
Bulmadı derdine derman
Bahanedir sıtma da düşmek de
Gelince ferman
Ne yapsın Lokman
En son veda etdin
Bu fani dünyaya ebedi
Bırakdın hem yaralı hem mahzun
Halim ile Cevdet'i**

Fatime Hanım'ın sıtma hastalığına yakalanarak, kırk gün yattıktan sonra vefat ettiği belirtilmektedir. Fatime hanım Kemahlı hacı Musa Efendinin hanımı olup Urfa'da binbaşı olan oğlu Abdulhalim Beyin yanında kalırken vefat etmiştir.

9 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda türbenin yakınında Köroğluzade İbiş'in oğlu Cafer'in Rebiülahir 1282. (Ağustos 1865) tarihli mezar kitabesi :

**Ecel peymanesin nuş etmemiş var mı bu halde
Gerek bay û geda ger merd û zenden var ise göster**

**Köroğluzade Cafer'den kıyas et dehr-i halin kim
Salah û zühdiyle olmuş iken alemde nik-ahter**

**Henüz şemmetmemişken goncei maksud dünyada
Dutub damanını har-i ecel çekdi ona hançer**

**Nida-yı ircii nuş edince nass-i kati'adan
Koyub ferşi harir eyledi gûr hakini bister**

**Bırakdı ehl-i nefsten ağlayub ahbab-i akranın
Özü darû's - Selama doğru açdı nazıyla şehper**

**Döküb göz yaşını mu'cemle İsmet söyledi tarih
Veda edib cihandan gitdi hulde genc iken Cafer**

Kitâbeyi Urfa şairlerinden İsmet (1827 - 1875) yazmıştır. Son mısradaki tarih düşürülmüştür.

"Gerek zengin, gerek fakir, gerek erkek ve kadın olsun, bu dünyada ecel şerbetini içmemiş bir kimse var mı? Doğruluğu ve zühd ve takvası ile şöhret yapmış iken Köroğluzade Cafer'in halini gör ve anla. Henüz evlenmemiş iken, ecel dikenini onu hançerlemiştir. İrcii emrini duyunca, ipek yatağını bırakarak mezar toprağını kendine yastık edindi. Dost ve arkadaşlarını bırakarak yüzünü darüselama çevirip, naz ile kanat açtı.

Gözyaşını dökerek İsmet noktalı harflerle tarih söyledi. Cafer dünyaya veda edip, genç yaşında cennete gitti."

10 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Çakmakçızade Halil Efendinin oğlu Hacı Hasan Arıcacı'nın 1958 tarihli mezar kitabesi :

**Beni kıl mağfired ey Rabb-i Yezdan
Be - hakk-ı arş-i a'zam nur-i kur'an
Gelip kabrimi ziyaret eden ihvan
Edeler ruhuma bir fatiha han**

**Aman Rabb'im sana geldim bana lütf eyle ihsan kıl
Ki ğaffarü'z zünub'sun sen günahım afvü ihsan kıl
Sen Şafiü'l - mü'minin'sin ya Kerim û ya Rahim
Koma zulmetde ilahi kabrimi pür - nur kıl**

**Ya ilahi ol mübarek ism-i pâkin hürmeti
Hem Resul'ün Fahr-i Alem şah-ı kevneyn hürmeti
Eyle kabrim revza-i Cennet ya ilahe'l alemin
Dembedem gelsin bana onun safa ve nimeti**

Yakarışını dile getirmiştir.

11 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda, hemen Bediüzzaman Türbesinin yanındaki kubbe (kümbet) içinde iki yeşil mezar bulunmaktadır. Bunlardan isimsiz olanın ve 23 Şevval 1319 hicri, (3 Şubat 1902) tarihinde vefat edenin baş dikme taşı :

**Haza kabr'ül merhum el - mağfur el-habibü'l - erbab
Hiramende (hirabetde) Kadirin Melamiyyunda hitab
Tilavetde küşad olmuşken şâhî âlî cenab
Halil İsmail'in çeşm-i mazhar-ı bedr-i Aftab
Cihanın serverinden alındı nur-i Aftab
Nimet-i Muhammed Müslimi ayntabdır ayntabdır ayntab.**

Bu kitâbeden adının Baba Müslim olduğunu öğrendiğimiz bu mezarın ayak dikme taşında ise şunlar yazılıdır.

**Merhaba ey afet-i devraneler hoş geldiniz
Mısır ilinden tevessü'i Ken'ane hoş geldiniz**

**Geldi ahbab oldu meclis-i bağ-ı ravzandan nişan
Şadıman oldu dil-i virâneler hoş geldiniz**

**Hamdülillah ğamdan azad oldu ol üftadeler
Ab-rû-yî meclis-i irfaneler hoş geldiniz**

**Her biri şah-ı hatm Çin û İran'dan gelir
Hacc-ı ekber Kabe'ne viraneler hoş geldiniz**

**Kıl terahhüm Sadıka ki hak erenler şahısın
Dedi Ahmed sırrı-ı âli kenz-i Hüda'dan geldiniz**

Bu manzumeyi Ahmed adında bir şairin yazdığı anlaşılıyor. Bu mezar Kadiri tarikatı melami halifelerinden baba Müslim Efendinin mezarıdır.

12 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Bediüzzaman Türbesi'nin hemen yanındaki kubbe (kümbet) içindeki Kadiri tarikatı şeyhi Kömürçüade Abdullah'ın oğlu İbrahim Halil'in Safer 1365. (Ocak 1946) tarihli mezar kitabesi

Vefasız dehre aldanma hebadır

Safanın sonu elbette cefadır

Şehiden katlolunan bu civanın

Semmiyi'l ismi ceddü'l - enbiya'dır

Şefii pür enisidir mahşerde

Muhakkak kim şehid-i Kerbela'dır

Tarik-i Kadiri'ye çünkü mensub

Onun pişindarı kutb-i evliyadır

Temenna etdi kim ihvana sade

Hulusen fatiha ile duadır

Kitabeden İbrahim Halil'in genç yaşında katledildiği ifade edilmektedir.

13 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Rebiülahir 1249. (Ağustos 1833)'te vefat eden Fahrül - ayan Serbevvabın - i Dergah-ı Ali Ahmed Ağa bin Osman Ağa Hacı Ömer Ağazade'nin mezar kitabesi :

**Budur seng-i mezarında alamet
Reha'nın mahferi rüknü vilayet**

**Ser bevvabın-i dergah-ı âli
Serir-i mesned ârâ-yı saadet**

**Karahan ibni Tahmas Ahmed Ağa
Zamane kahramanı nik û haslet**

**Denilir alem içre nam û şanı
Seha ve merd-i meydan-ı şecaat**

**Hüda'dan hil'at emraz-ı elbas
Kılırken derdine derman-ı tababet**

**Rıza gören bu hal ile kazaya
Reva mıdır ricale bu siyaset**

**Hele takat gelür mü çarh-i giç-rev
Bu mateme kıyametden alamet**

**Seza karı ağlaya ahbab-ü yaran
Bu bir satî-derun ehl-i sadakat**

**Sene bin iki yüz kırk dokuz'unda
Fenadan eyledi ukbaya rihlet**

Saray kapıcıbaşısı anlamına gelen Ser bevvâbin-i dergah-ı âli olan Ahmed Ağa'nın vefatı kitabede şöyle anlatılmaktadır : "Sarayın kapıcıbaşısı olan Ahmed Ağa çok cesur, mert ve şöhret sahibidir. Hastalanıp tedavi edildiği halde boğdulmak suretiyle öldürülmüştür. Kıyametten bir belirti olan bu mateme. kambur dünyadan bir güç gelir mi? Arkadaşları ve kendisini sevenlere ağlamak gerekir ki, o çok sadık biriydi. 1249'da (miladi 1833) dünyadan ebedi hayata göç etti."

14-Bediüzzaman Mezarlığı'nda Şeyh Mustafa'nın mezar kitabesi :

Şeyh Mustafa'nın vefat tarihi silinmiş, yerine kızı Hacı Fatime'nin 1313, (miladi 1895) vefat tarihi yazılmıştır.

**İlahi rahmetindir bi-nihaye
Kerem kıl mazhar et nur-ı likaye
Vefa kıl merkadim gören birader
Ziyade ihtiyacız biz duaye**

**Bilal-i Habeşi'nin hürmeti için
Şefi kıl Mustafa'yı Mustafa'ya
Temenna ile Naci desin tarih
Hatasın mahveyle dönder itâye**

"İlahi, senin rahmetinin sonu yoktur. Kerem et beni nurunla karşılaştır. Ey mezarımı gören kardeşim, vefalı ol ve bize dua et. Çünkü biz duaya çok fazla muhtacız. Ya Rab, Bilal-i Habeşi (R.A)'nin hatırı için peygamberin Mustafa (s.a.s)'yı ben Mustafa kuluna şefaathçi kıl, Naci temenna ile tarihini söylesin. Günahlarını yok et, onları sevaba dönder ya Rabb." Anlamına gelen mesajlarla mevtanın ihtiyaçları açıklanmıştır. Son mısra da tarih düşürülmüştür. Bu mısraya "sen" hitab kelimesi ilave edilirse hicri 1298 miladi 1880 tarihi çıkar. Kitabenin şairi Naci isminde bir Urfalı şairdir.

15 - Bediüzzaman Mezarlığında hicri 1342 (miladi 1924) senesinde vefat eden, devrinin alim ve vaizi Harputlu Şeyh Muhammed Taha Efendi'nin mezar kitabesi :

**İlahi dilerim derdime çare
Ki oldum nefis elinden dilî yare**

**Günahım çok makarrım ya ilahi
Ümidim geru sen Perverdigâre**

**İlahi red kılma mürüvvetinden
Kapına gelmişim ben yüzü kare
İrham hali**

Allah'dan en çok alimler korkar gerçeği ile Allah'tan mağfiret dilemektedir

16 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 22 Rebiülahir 1326, (25 Mayıs 1908)'de vefat eden Mukimzade Muhammed'in oğlu alimlerin ve fakirlerin dostu Hacı Abdurrahman Efendinin mezar kitâbesi :

**Hüve'l - Hayyü'l - Baki
Günahım çok makarrım ya İlahî
Ümidim gerû sen perverdigare
İçim arıdamadım gill û ğaşdan
Ne idim bilmezem ruhsarım ağara**

**İlahi red kılma mürüvvetinden
Kapına gelmişim ben yüzü kara
Günahkârım deyü ümidin kesme himmetden
Muhammed Mustafa gibi Şefaathâgımız var
İrham hali ve hasbiyallahî**

Bazı küçük değişikliklerle birçok mezar taşında yazılı bulunan bu kitâbe, günahının çok olduğunu, buna rağmen ümidinin Allah'ın affında olduğunu bildirmektedir." İçimi hile ve hiyanetten temizleyemedim. Yüzümü ağardamadım. Ancak kapına geldim, beni mürüvvetinden uzaklaştırmaya ya Rabbî. Bizim Muhammed Mustafa (s.a.s) gibi şefaathâgımız vardır." Anlamına gelen ifadeler kullanılmıştır.

17- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Ebubekir kızı Fatime Hanımın1928 tarihli mezar kitâbesi :

**Bir iki gün felek bezmine mihman oldum
Kendimi baki sanıb gül gibi handan oldum
Akibet Mehdi sanıb İsa telh etdi felek
Daha nevreste iken hâk ile yeksan oldum**

İfadeleri ile dünyanın ebedi olmadığını hatırlatmaktadır.

18 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 18.11.1952'de vefat eden Miftahi Bekir Efendi'nin oğlu Hafız Ömer Efendi'nin mezar kitâbesi :

Zair

Bu fani dünyada ne kadar uzun

Yaşar isen sonu göçmektir.

Eğer ebedi kalmak ister isen dindaşlarına

Ebna-yı tebşir daima iyilik et

Her saadetin başı budur

Seni ebediyet aleminde günûde-i

İstirahat eden de budur

Cenab-ı Hak bu kabirde yatan

Mü'min karındaşımızı afvü mağfiret

Eylesin amin

Urfa alimlerinden Miftahi Bekir Efendi'nin oğlu Ömer Hafız, Kur'an-ı Kerim'i hıfzetmiş bir kişi olarak tanınıyor. Yukarıdaki cümleler, ahirette kurtuluşun ve dünyada da ismin dillerde kalma sebebinin iyilik etmek olduğu ifade edilmektedir.

19- Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1263 senesinde vefat eden Ramazan Rıza'nın kızı Hadice Hanım'ın mezar kitâbesi :

**Yine devran eyledi bu çarh-i felek
Hâk ile alûde yandı böyle ser û semeni**

**Ah kim etmez işde yakdı saharda
Nevcivanlıkda alub dosta cennet kefeni**

**Üçler çıkdı Hak'dan ol hur-i cinân
Kim zibâ bihiştine giyse pireheni**

**Sürmedi dünyada vefa-yı berd-i sohbeti
Ruz-i mahşerde ola ona her rah rahimû rahmeti**

**Tarihim dil-şikâr-ı dar-ı ukbâ içre ola
Bin iki yüz altmış üç salında buldu cenneti**

"Bu dünya çarkı yine devretti. Bederi toprağa karışarak yandı. Genç yaşında dosta cennet kefeni aldı. Cennetten uç huri çıkarak, güzel cennet gömleği giydirdi. Dünya da hiçbir vefa görmedi. Mahşer gününde ona rahmet kapıları açıla. Baki alemde tarihim gönül alıcı olsun. 1263 senesinde cenneti buldu." Anlamına gelen ifadeler kullanılmıştır. Hicri 1263. (miladi 1848) tarihi çıkmaktadır.

20 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Miftahi Abdurrahim Efendi'nin kızı Zemzem Hanım'ın Ağustos 1945 tarihli mezar kitâbesi:

**Zemzem Hanım'ın ya Rab makberin
Bihîşt içre eyle kasr-ı a'la**

**Edâ eyler idi savmû selatın
Okur Kur'an-ı hem eylerdi esfa**

**Tehi dest kapına geldi ilâhî
Bağışla cürmün ey Hayy û Tüvâna**

**Duam oldur olunca ruz-i mahşerde
Şefii olalar Havva ve Zehra**

Genab-ı Hak'tan bu hanım için af ve mağfiret dilenmektedir. Zemzem Hanımın babası Abdurrahim Efendi de Urfa alim ve müderrislerindendir.

21 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 13 Muharrem 1328, (Ocak 1910)'da vefat eden Mülazim-i Evvel Hac İsmail Efendi bin Ahmed'in mezar kitâbesi :

**Yad edüb ahvalimi her demde ihvan ağlasın
Matem etsin valideynim halime kan ağlasın**

**Beytû'l - ahzen eylesin ehl-i musibet merkadım
Nazeninler cem'olub kabrimde her an ağlasın**

**Dil perişan hasta suzan hâksar-ı ğurbetim
Genç iken ömrüm tükendi ehl-i iman ağlasın**

**Yok bu alemde Şevket âsâr-ı bekâ
Fikredib bu vakiayı erbab-ı irfan ağlasın**

**Biz kuluz, kuldan hatalar yaraşır
Padişahsın sana atalar yaraşır**

Başka bir kitâbenin aynısı olan ve yine Şevket'in yazdığı bu kitâbe, genç bir ölünün arkasından yapılan ağıtı dile getirmektedir.

22 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri zilkade 1245, (miladi Nisan 1830)'da vefat eden Mir-i mirsalatı Ali Bey İbni Ahmed Alemdarzade nin mezar kitâbesi:

**Ah kim bu kabir mezarımdır
Firkat-ı meltemde kaldık ah u zâr**

**Er görüb tir-i kaza nagâh kim
Oldu maktun nazır-ı sengi firâr**

**Dehr-i dunı gör kim aher eyledi
Gark-ı hûnı zahm-nak-i bi-şûmar**

**Bir neriman-ı zaman-ı mirkelam
Kıldı yerinde asla yadigâr**

**Anasın hasrette koydun ey felek
Etme mahşerde ilâhî şerm-sar**

Alemdarzade Ahmed'in oğlu Mir-i mirsalati (Bu kelimenin sala okuyanların beyi anlamına geldiğini sanmaktayım.) Ali Beg, bir kaza oku ile vefat ediyor. Ali Beg'in güzel ve nükteli söz söylediğini de bu kitâbeden anlamaktayız.

23 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1342, (miladi 1924) senesinde vefat eden Musa kızı Adile Hanım'ın mezar kitâbesi :

**Firkatâ
Elim açdım gelib Hakk'a
Niyazımdır O Hallak'a**

**Ki gufranın ede mazhar
Bana mahşerde şükrâne**

**Bu gün oldu bana mesken
Tûrab bir ferşi seccade**

Bu manzumede Allah'tan af ve mağfiret dilenmektedir.

24 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1341. (miladi 1922)'de vefat eden Muhammed Emin'in mezar kitâbesi :

**Felek bu nev-nihal-i nazenin muammer
Kim etdi meskenin zir-i zemini**

**Tutub bir illet-i mühlik bir anda
Cihanı kabladi ah û enini**

**Tıfliken gülmedi yüzü yetimin
Ki şad olmadı hiç kalb-i hazini**

**Devasından etibba aciz oldu
Verem derdiyle soldu bedeni**

**Döküp gözyaşımı tarihe birle
Cezada fakirem kabl-i afv ipini**

El-firak el-firak ila yevmi'l misak

Manzumede mevtanın verem derdine yakalandığını ve zamanın bu öldürücü hastalığından doktorların el çektiğini ifade etmektedir.

25 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1314 cemazielahir. (Ekim 1896)'da vefat eden Muhammed Şah Efendi bin Hacı Es'ad Efendi'nin mezar kitâbesi :

**Bağ-ı ikbalde bir kimseyi etmez şâdân
Nice mehpareyi ağuşa çeker sedrinin**

**Şah Efendi oldu ah tığ-i kazadan mecruh
Füceten oldu şehid hüzünle ağuşata cebin**

**Silk-i milk-i beka oldu ğam-ı cebirle zâr
Terk edüb hayfa ki evladını mücevvez hazin**

**Hürmet-i seb'a-i şânı anı mağfur ede Hakk
Mucib-i rahmet ola feyz-i ca-yı amin**

**Söyledi cevherle tarihi Şevket hatıf
Ravza-i Adn ola bu merkad-i pâk Şahın**

Urfa şairlerinden Şevket'in yazdığı bu kitâbenin sonunda cevher tarih düşürülmüş olup, noktalı harfler toplandığında 1314 hicri tarihi çıkmaktadır.

Kitâbede : "Dünyanın kimseyi şad etmediği, nice ay yüzlü güzelleri yck ettiği" ifade edilmektedir. Muhammed Şah Efendi de bir kaza oku ile yalaranmış ve vefat etmiştir. "Kıymetli malı mülkü kendinden geri kaldı ve evlatlarını üzüntü içinde bıraktı. Allah kendisini af ve mağfiret etsin. Mezarı rahmetle dolsun." Biçiminde yakarılıyor.

Muhammed Şah Efendi'nin oğlu da babasından birkaç sene sonra bir kaza sonucu vefat etmiş ve onun da kitâbesini Şevket yazmıştır.

26 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda cemazielevvel 1329, (miladi Nisan 1911)'de vefat eden Muhammed Bahri Efendi bin Muhammed Şah Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Gülşen-i alemde yok cay-ı sefa ye'sini
Hâr-i mihnetden kılur halvet-i cihan şûyini**

**Yağdı baran-ı umum-i tiynet bu esere
Ondan evveldir lahd-ı nesnenin bilemez fenni**

**Bahri Efendi henüz nevres bernâ iken
Sadme-i ehcardan hake serildi semeni**

**Kuds-i kazadan döküb seng-i tem cismine
Yine de mecruh geh etdi cefa mahzeni**

**Gelip üçler söyledi Şevket tazimle tarih
Şehid oldu füceten cennet oldu meskeni**

Kitâbeyi Şair Şevket yazmış ve son mısradaki cevher tarih düşürmüştür. Noktalı harflerin toplamına üç eklenince 1329 hicri senesi çıkmaktadır.

Bu kitâbede de Muhammed Şah Efendi'nin oğlu Muhammed Bahri, genç yaşta iken bir taşın kendisine çarpması sonucu yaralanmış ve vefat etmiştir. Ne tuhaf ki, babası da bir kaza okuyla, ölmüştür.

27 - Bediüzzaman Mezarlığında Belekzade Müslüm bin Muhammed'in 1335, (miladi 1916) tarihli mezar kitâbesi:

**Bir nazar kıl izzet ile bu sağır toprağa kim
Gevher-i ahibba-i İslam mahzunu oldu**

**Genç iken merhume bakılmaz eyledi onun hayat
Eylemez mi ehl-i zulmü mechur şu genç**

**Eylesin ruhuna rahmet lütfuyla Rabbü'l - Verâ
Hürmet-i Sıddik-i Ekber ola Cennet- û may**

**Söyledi Şevket fevtine cevherle tarih
Ravza-i cennet ola ya Rab müyesser meskeni**

Şevket'in yazdığı bu kitâbenin sonunda cevher tarih düşürülmüş olup noktalı harflerin toplamı 1335 tarihini vermektedir.

Manzume oldukça bozuk yazılmış ve anlam çıkarılmamıştır.

28 - Bediüzzaman Mezarlığında Hacı Mübarek Efendi bini Ahmed Efendi Hatibzade'nin 1310 hicri, 1892 miladi tarihli mezar kitâbesi:

**Arif ol bel bağlama bu çarh-i devvare geç kim
Ne sefasında vefa var ne vefasında beka
Akibet hâk ile yeksân olacaktır herkes
Zib-i ziba-yi deniye nazar etmekte hata
İşte bak Hacı Mübarek de fenadan çekdi el
Bırakıb evladını boynu bükük firkatâ vâ
Öyle bir derde esir oldum ki çare bulmadı
İrcii emriyle oldu azim-i dar-ı bekâ
Geldi hatif söyledi tarih-i fevtin hüzünle
Cenetü'l Firdevs'i mesken eyleye bari ona**

Manzumenin şairi belli değildir. "Arif ol bu dünyaya bel bağlama. Bu dünyanın ne sefasında vefa, ne de vefasında devamlılık vardır. En son herkesin toprak olacağını bil ve bu süslü alçak dünyaya hata edip alıcı gözle bakma. İşte nihayet Hacı Mübarek de vefat etti. Evlatlarını boynu bükük bırakıp ayrıldı."

29 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Seyyid Emin Hilmi bin Seyyid Hacı Ali'nin mezar kitâbesi :

**Ey kılan senğ-i mezarıma nazar
Gururlanma sakınıb dünyaya
Ben dahi senin gibi dünyada iken
Akibet düşdü yevm-i ukbada**

**Gûş edib ircii emrin nale
Can atıb gitmededir me'vaya
Umarım cilvegâhım ola naim
Hakk beni malik ede Tuba'ya**

1700'lü yıllara ait olan bu kitâbe birçok mezar taşına kazılmıştır. "Dünyaya aldanıp gururlanma, mezar taşına bak ki, senin de böyle olacağını anla. Çünkü ben de senin gibi hayatta iken Cenab-ı Hakk'ın "ircii" emrini duyar duymaz, dünyayı terk ettim. Ümit ederim ki yerim cennette Tuba ağacının altı olur." Anlamına gelmektedir.

30 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 25 Şaban 1192, (20 Eylül 1778)'de vefat eden Rıdvan Ömer Paşa'nın oğlu Ahmed Beğ'in yarısı kırılmış mezar kitâbesi:

(üç mısraı kırıktır.)

Fazl ile irfan ile akran içinde mefhar

**Gördü dünyanın vefası yokdur ol arif
Rihlet etdi dehrden kıldı cihanı mükedder**

**Şeş cihetle kaldırıb tamiyemin tarihini
Cennet-i Vâlâ ola Ahmed Beğ'e her dem makar**

Ahmed Beğ genç yaşta, henüz yeni evli ve bir çocuk babası iken vefat etmişti. Ahmed Beğ'in ölümüne anne ve babası çok üzölmüş, onun ruhuna bağışlamak için medrese ve vakıflar tesis etmişti. Oğlunun ölümünden sonra, babası Ömer Paşa da çok yaşamamış ve 19 Şubat 1781'de vefat etmişti. Baba oğlunun mezarları yanyanadır.

31 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda, hicri 22 Safer 1195, (miladi 19 Şubat 1781) tarihinde vefat eden Rıdvan Ahmed Paşa'nın oğlu Mirimiran Ömer Paşa'nın mezar kitabesi:

**Kim görse aceb şâd u kâmi
Aher yitirür bu şekle hâmi
Göstermede hem neva-ı dil-rû
Huş hor-ı şerab sitem-i cânî**

**Bu asec -i dil- pezir zişân
Mes'ud-i zaman ömr-i tâmi
Çün eyledi rihleti fenâdan
Bu cayi mekân edüb müdâmi**

**Bir fatiha iltimas içün hep
Resm oldu mezar-ı senge nâmi
Çeşm-ab-ı senâ döküb rakam gû
Gülzar-i bihişt ola makamı**

Rakka-Urfa Valisi Hamevizade Rıdvan Ahmed Paşa'nın oğlu Mirimiran (Beylerbeyi) Ömer Paşa, 1781 senesinde vefat etmiştir. Kendisinin ölümünden üç sene evvel Ahmed adındaki oğlu genç yaşta vefat etmişti. Bu yüzden oğlunun acısına dayanamamıştı. Rızaiye Medresesini kurmuş ve buna birçok vakfa bulunmuştu. Kendisinin mezar taşında şunlar ifade edilmiştir: "Kim mutluluğu ve sevinci görse birgün bunu kaybeder. Gönül alıcı güzel naz etikçe, canı bu'nun sitem şarabını içmek ister. Bu şanlı, gönlü yanık vezir. ömrünün çoğunu mesut geçirdi. Bu dünyadan göç edince, bu yeri kendine devamlı mesken etti. Bu kadar meşhur bir paşa olmasına rağmen, bir fatiha okusunlar diye adını mezar taşına yazdırdı. Defalarca gözyaşları ile sena etti ki makamı Cennet'in gül bahçeleri olsun. "

Son mısradaki tarih düşürüldüğünü söylemediği halde, vefat tarihi çıkmaktadır.

Sena, şairin mahlası olabilir. Yazı celi sülüs hattı ile yazılmıştır. (Resim:6)

32- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Fatime Zehra Hatun'un mezar kitabesi:

Baki olmaz kimseye bu hane-i dünya
Baş eğmede kabre girenler eylemez rıza
Bu haneye inmiş zulümün tefriki
Erbab-ı sehaser etse gerek temenna- yı ricâ
Üç duhterini terk ederek gitdi bekaya
Elem açmaz mı bu gibi illete hayfa
Guş eyleyecek yakından ircii emrin
Can verdi yevm-i selasede Fatime Zehra
Tarih-i vefatın dese üçler nola Hilmi
Mecmua-i hevariye oldu çü Zehra

Urfa şairlerinden Hilmi (1857-1910) tarafından yazılan bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüş olup hicri 1310. (miladi 1892) çıkmaktadır. Kitâbe. bu vefasız dünyada üç kızını bırakarak vefat eden bir hatunun arkasından duyulan üzüntü dile getirilmektedir.

33 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda. hicri 1283. (miladi 1866) senesinde vefat eden. Abdurrahman Ağa'nın kızı ve Hacı Said Ağa'nın zevcesi Ayşe Hatun'un mezar kitabesi:

Elbet gelen gitmek için geldi aleme
Gördün mü bir kimseyi kim pây-dâr ola
Göçdü bekaya zevce-i Hacı Said Ağa
Baran-ı afv ruhuna her dem nisar ola
Girmekle guş-i huşına gülbâng-ı ircii
Can verdi Hakk'a mercii darü'l-karar ola
Ruh-i revanı yağ ola hayr duada tâ
Bu hatt-i nakş safha-i seng-i mezar ola
Tarih-i tam-ı fevtine Sabir dua yeter
Zehra'ya ruh-i Ayşe ya Rabb civar ola

Şair Sabir'in (1819-1893) yazdığı bu kitâbenin sonunda tam tarih düşürülmüştür. Her canlının ölebileceğini, bu dünyada kimsenin baki kalamaya çağını ifade eden kitâbede, Said Ağa'nın zevcesi Ayşe Hatun'un Hz. Fatima'ya komşu olması da dilenmiştir.

34 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Nizamiye Kolalığından emekli hicri 1305, (miladi 1888)'de vefat eden Ali Ağa'nın mezar kitâbesi:

**Huda yakındır ancak kimseye baki değil dünya
Batıl zaile bekleriz veyahud alem ya red ü zer ya**

**Bu çarh yine derde hiç vefadan bir eser yokdur
Zevi'l-ervahı eyler dembedem nâbûd û nâpeyda**

**Senai rahmetle münevver nur eyle kabrin
Günahın afvede ruz-i cezada hazret-i Mevla**

**Vefatına dedim tarih-i cevher onun hüznle
Ferahyab ola der kasr-ı cinan ruh-i Ali Ağa**

Şair Senai mevtaya rahmet diledikten sonra, son mısradaki cevher tarih düşürmüştür. Noktalı harflerin toplamı hicri 1305 tarihini vermektedir.

35 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda, Azabistan Ağasızade Vehbi Efendî'nin, hicri 1370, (miladi 1951)'de vefat eden zevcesi Adile Hanım'ın mezar kitâbesi :

**Yoğrulubdur bu hayat bidar ile
Çare olmaz ah ile feryad ile**

**Genç iken kıydı bana zalim ecel
Vaz'ı hamle uğraşırken nafîle**

**Kaldı öksüz bir küçük masum kızım
Zevk sayarken handesin can u dile**

**Rahmetinden etme mahrum ya Rahim
Sana geldim sıdk ile iman ile**

**Geldi sekiz huri tarihin dedi
Cennet-i Firdevs'e gitdi Adile**

Son mısradaki tarih düşürülmüş olup, doğum sırasında ölen Adile Hanıma ağıt yakılmıştır.

36 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Yorgancızadelerden Muhammed Nuri Efendi'nin 1323, (miladi 1905) tarihli mezar kitâbesi:

**Hakim-i Mutlak'ın ger olmaya bir işde takdiri
Müfit olmaz hezar erbab-ı aklın rey-i tedbiri**

**İnayet eylese bir bendesine Hazret-i Mevla
Sevap olur hatası hep kemal-ı mahz-ı taksiri**

**Hezar men-i kader kılmaz ne denlû kûşîş eylersen
Kazayı çevirmek mümkün değil say ile tedbiri**

**Hezaran cevşen bula oddan zerre-i güneh
Kişi men' edemez kavs-i kazadan aslından bir şeyi**

**Mukadderdir ğinâ ve fakrünün bed elem çekme
Nedir "nahnu kaseмна" ayetinin anla tefsiri**

**Müessirdir tahakkuk Fail-i Muhtar her elinde
Kevakible felekden ey müneccim kılma tesiri**

**Dilersen rahat ol ehl-i teslim ve tevekkül ol
Kabul et hal ile Derviş nüvid-i Hazreti**

Bu mezar kitâbesi, Ulucami mezarlığında Kaplamalar'ın mezar taşında da yazılmıştır. Kitâbede ezcümle şunlar ifade edilmiştir: "Bir işte Allah'ın (C.C) takdiri olmazsa bin akıllı kimsenin tedbiri fayda vermez. Cenab-ı Hakk bir kuluna iyilik etmek istese, bütün yanlışları doğru olur, kusurları hoş görür. Ne kadar çalışsan da eğer kaderinde yoksa o iş olmaz. Olacak bir şeyi de çalışmakla ve tedbir almakla geri çevirmek mümkün değildir. Zerre kadar günahın olsa ateşten korunmak için bin zırh bile işe yaramaz. İnsan, olacak bir şeyi değiştiremez. Zenginlik ve fakirlik mukadderdir, üzülme. "Nahnu kasema" ayetinin anlamını düşün. Her şeyi yapan Fail- i Mutlak olan Allah'tır. Ey müneccim, yıldızlardan bir tesir bekleme, onlar birşey yapamazlar. Eğer rahatlığı istersen, tevekkül ve teslimiyet sahibi ol. Derviş haliyle Allah'ın müjdesini kabul et." Derviş, şairin mahlası olabilir.

37 - Beñüzzaman Mezarlığı'nda Fakih Muhammed Tayyib Efendi'nin hicri 1183. (miladi 1769) tarihli mezar kitâbesi, baş ve ayak dikme taşlarına yazılmıştır. Uzunca bir kitâbe olup şöyledir.

**Hayf ona kim bu deni dünyaya rağbet eyledi
Mezra-ı amâlini ya kimin darû eyledi**

**Fani dünyada beka ümidin etmek namdar
Fani eslaf-ı ekâbir kimi ibka eyledi**

**Bilmedim dünyaya gelme izzet ile fikr ile
Her dakika inkılabı çok şeyi inha eyledi**

**Siyyema bir sahib-i ber kademdir Sünbülzade kim
Çehl sale tab'iyeyi fazlile ihya eyledi**

**Ol semmi farh-i kevneyn Muhammed Tayyib kim
Fıkh ile irfan ile ömrünü ifnâ eyledi**

**Çend sal oldu ki emraz ile bî-rahat eyledi
Esb-i suhandan inüb dizginin irza eyledi**

**Hamdülillah kaymakamı kendi gibi varına
Hep hayatında ona tedris-i i'ta eyledi**

**Bakdı kim yoktur mani-i dehr-i dünun hasılı
Kasr-ı huldi çeşm-i ruhiyle temaşa eyledi**

**Bî-şümâr âlâm-ı hamle Kudsi zâr ü hazin
Ona mersiye için kaç beyt inşa eyledi**

**Fikr-i tarihe düşünce gûş edüb bir kanmaya kim
Dünyadan kat'etdi kâmin azm-ı ukba eyledi
Sene:1183**

Kitâbeyi Urfa şairlerinden Kudsi yazmıştır. Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Bu kitâbede Muhammed Tayyib Efendi'nin bir din alimi olduğunu ve 1183 hicri, (1769 miladi)'de vefat ettiğini anlamaktayız. Kitâbenin anlamı ez-cümle şöyledir.

"Bu alçak dünyaya kıymet veren o kimselere yazıklar olsun. Emellerinin tarlasını birçoklarına ilaç eyledi. Bu fani dünyada isminin baki kalmasını ummak olmaz. Geçmişteki atalarımızın büyükleri kimi devamlı kıldı? Bu dünyaya gelmenin izzet ve fikirle olduğunu bilmedim. Bu fani dünya her dakika birçok şeyi inkılab ederek sonuçlandırdı. Hasılı bu sümbülzade ayağı uğurlu bir kimsedir ki kırk seneden çok hayatında faziletle yaşadı. Fahr-ı Kâinat ile aynı isimde olan Muhammed Tayyib, ömrünü fıkıh öğrenmekle geçirdi. Kaç seneden beri hasta olan bu zat, söz atından inerek dizginini kendi rızasıyla bıraktı. Allah'a hamd olsun ki yerine görevini devam ettirecek olana devamlı ders vermiştir. Hasılı baktı ki bu alçak dünyanın engeli yoktur. Cennet köşkünü ruh gözüyle temaşa etti. Kudsî, üzüntü ile sayısız elemeleri yükledi. Ona mersiye için birkaç beyit yazdı. Tarihi hatırlanınca kulak verip kanmayasın. Muhammed Tayyib Efendi dünya zevkini keserek ahirete göç etti."

Yazı, celi talik hattı ile yazılmıştır.(Resim:7)

38 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1162, (miladi 1749) senesinde vefat eden Saliha Hatun'nun mezar kitâbesi:

**Hayfa etdi bir bad-ı muhalif
Böyle bir taze nihâli meksur**

**Bilmedi encamı fenâdır dehrin
Eyledi duası hilkatî mamur**

**Budur ümid ve duam Hakk'dan
Hemdem-i Saliha Hatun ola hûr**

Acıma ve üzüntü belirtilerek, Saliha Hanım'ın Cennet'te hurilerle arkadaş olmasını istemiştir.

39 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1290. (miladi 1873) senesinde vefat eden Derviş Mustafa Arif Efendi'nin mezar kitâbesi :

**Ezelden aşkıyla ben yana geldim
Cemalin şem'ine pervane geldim
Kafesten mürğ-i ruhun etdi pervaz
Cinan içre rûzun bir lane geldim**

Dervişane yazılmış olan bu kitâbe, daha birçok mezar taşında da vardır.

40 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda Öcal'ların aile mezarlığı'nda Ayşe hanımın mezar kitâbesi:

**Hur-i peyker nâzenin Ayşe Hatun bu dem
Dürür ömr-i defterin bu çarh-i ğaddar biaman**

**Almadı lezzet cihan nimetlerden ol peri
Murğ-ı ruhu per açup arş üzre kıldı aşıyân**

**Ey gonce-i nevres civan bağırını yakıbdır dağ-ı merg
Valideynin gözlerinden akıbdır cûy-i kan**

**Halkı alem nuş eder aher ecel-i camın kamû
Ger zekûr ger inâs ger kebir ger civan**

**Geldi üçler dedi cevherle Ziyai tarihini
Ayşe Hanım fenâdan oldu ukba'ya revan**

Kitâbeyi Urfa şairlerinden Ziyai (1825-1887) yazmıştır. Son mısradaki cevher tarih düşürülmüş olup, noktalı harflerin toplamına üç eklemekle 1295 hicri, miladiye çevirdiğimiz de 1877 tarihini elde etmiş oluruz .

"Genç Ayşe hanım'ın ömrü aman vermeden çarhını tamamlamış, ömür defteri dürülmüştür. O peri, dünyanın nimetlerinden zevk almadı. Ruhu kanat açarak arşa yükseldi. Ölüm acısı bu genç hatunun anne ve babasını kan ağlattı. Ecel şerbetini bütün yaratılmışlar içecektir. Erkek, kadın, genç, ihtiyar herkes muhakkak ölecektir."

41 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda, Halep Jandarma Alayı'nın 7. piyade Taburu 1. Bölüğü'nün çavuşlarından Halil Efendi'nin kızı Dürriye Hanım'ın hicri 1323, (miladi 1905) tarihli mezar kitâbesi:

**Gafletten uyan ahiretin eyle imaret
Herhalde yok alem-i fânide ikamet**

**Feryadına bu gonce-i nevreste devrân
Nevreste iken etdi bekaa mülkine rihlet**

**Yakdı ciğerin derd-i verem eyledi dilhûn
Mah-ı Receb erdikde olub azim-i Cennet**

**Sabriyle rıza bahş et İlâhî ebeveyne
Bu vakiâ hemdehem başadır mucib-i hayret**

**Bir hur gelib söyledi Şevket dem-i fevtini
Dürriye ruhun oldu bu dem mazhar-ı rahmet**

Bu kitâbede mucem tarih düşürüldüğünden noktalı harflerin toplamı 1322 çıkar. Bu rakama " bir hur gelip" dediği için bir eklenir ve 1323 tarihi çıkmış olur. Bunun da miladi karşılığı 1905 tarihi etmektedir. Kitâbeyi yine Urfa şairlerinden Şevket yazmıştır:

"Ey insan bu fani alemde ebedi kalmak yoktur. Onun için gafletten uyan ve ahiretini imar etmeye çalış. İşte bak. zamanın bu yeni yetişmiş goncesi ahirete göç etti. Verem derdi ciğerini yakarak, Recep ayında Cennete göç etti. Her kesin başına gelebilecek bu hadisede, merhumenin ebeveynine sabırlar ver. ya İlâhi. "

42 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1330 cemazievvel. (miladi 1912) nisan ayında vefat eden Mıkımzade İsmail Ağa'nın kızının mezar kitâbesi :

**Nevreside bir fidanın bu kabridir mümecced
Terk edüb fenayı buldu beka-yı sermed**

**Dünyada oldu mahzun derd-i veremle dilhun
Ukbada rahmetinle ya Rab ola müeyyed**

**Ey sahib-i basiret ibretle kıl nazar kim
Olur sana da mesken hâk-i siyah müebbed**

**Bir fatihayla şad et merhumun ruhunu kim
Şad eylesin seni de rahmetle Rabb-i emced**

**Geldi yediler dedi mu'cemle tarihini
Ola Cemile ya Rab Bihîşt'de muhalled**

Hicri 1330 miladi 1912'de vefat eden Cemile Hanımın ardından mezar taşına yukarıdaki bu kitâbe yazılmış. Şair, ismini yazmamış. son mısırada mu'cem tarih düşürülmüştür. Noktalı harflerin toplamı 1327 etmektedir. "gel-di yediler" dediği için bu rakama 7 rakamı ilave edilirse, 1334 rakamı çıkar. Vefat tarihi 1330 olduğu için, tarih düşürmede bir hata vardır:

"Bu övülmüş mezar bir gencin mezarıdır ki, bu fena dünyayı terk edip devamlı olan dünyaya göçmüştür. Dünyada verem hastalığına yakalanmış ve mahzun olmuş bu genç hanımı. rahmetinle sen ahirette güçlendir ya Rabbi. Ey basiret sahibi. bu mezara ibretle bak ki. bu siyah toprak bir gün sana da ebedi mesken olacaktır. Sen bu merhumenin ruhunu bir fatiha okuyarak sevindir ki, yüce Allah da rahmetiyle seni sevindirsin."

43 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 17 yaşında ölen Pakize Hanımın mezar kitâbesi:

**Henüz gonca iken söndürdü felek
On yedi yaşında atdı mezara**

**Çok feryad eyledi ebeveyn ahbab
Gençliğimin hali çarpıtdı inzare**

**Karışdım toprağa genç yaşımda iken
Bahtım siyah idi evim etdi zare**

**İchazım hayatım âriyet etmiş
İtimad olunmaz yok ile vare
El-Firak el-Firak**

1933 senesinde 17 yaşındaki Pakize Hanım ölümüne yakılan bu ağıt dikkat çekicidir.

44 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1381, (miladi 1961)'de vefat eden. Molla Abdulhamid Efendi'nin oğlu Bedreddin'in mezar kitâbesi :

**Tez etdi güzer bahar-ı ömrüm
Nar oldu şükûfzâr-ı ömrüm**

**Kâr etmedi bir takım müdâvat
Ferman-ı kaza döner mi heyhat**

**Bir şevk-i hande mücessem idim
Mahvimle felek ne buldu bilmem**

**Ey nale-i babasaz-ı ğamgin
Evladlarımı git sen eyle teskin**

Genç yaşında çocuklarını yetim bırakarak ölen Bedreddin, şairin diliyle ömrünün kısa sürdüğünü ve çocuklarının dedeleri tarafından bakılmak zorunda olduklarını ifade ederek, ağıt yakmıştır.

45- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1212. (miladi 1797) senesinde vefat eden Serturnai yani yeniçeri ocağına hıristiyan çocuğu devşiren yeniçeri ağası Şerif Ağa'nın mezar kitâbesi:

**İçdi cam-ı eceli eynine giydi kefeni
Dar-ı hulde erişen neyleye beytü'l-hazeni**

**Kurb-i Hakk'da buluna zerre kadar aramgâh
Ona vahşet mi gelir terk kılınca vatani**

**Hiss ü haşâkini balin edecek Firdevs'e
Hâr ile müstevi olmaz mı bu dünya çimeni**

**Sana ey zir ü zemin layık ü şayeste midir
Nice ısmarlayalım böylece nazik bedeni**

**Şöhretî emr-i Hüda'nın nice kılsun bende
Emrine razı olub böyle uzatma süheni**

"Ecel şerbetini içince kefeni giydi. Ebedilik evine ulaşan hüzün evini ne yapsın. İnsan Allah'a (c.c.) yakınlıkta istirahat yeri bulursa, ona daha vatanından ayrılık gelir mi? Çer çöpünü Firdevs cennetinde yastık edecek. Bu dünyanın çimeninin dikenden ne farkı var? Sana toprağın altı layık mıdır? Nasıl bu nazlı bedeni toprağa bırakalım? Ey Şöhretî, Allah'ın emrine razı ol, sözünü böyle uzatma."

Şiir Urfa şairlerinden Şöhretî tarafından yazılmıştır.Yazı da Celi sülüs hattı ile yazılmıştır. (Resim: 8)

46 - Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1955' de vefat eden Mahmud oğlu Mahmud'un mezar kitabesi :

**İlahi dilerim derdime çare
Ki oldum nefs elinden dilde yare**

**İlahi dilerim yüce tapundan
Erişe rahmetin ondan çıkare**

**Ümidim zairimden fatihadır
Sebeb ola necatımla berate**

**Benim gibi yüzü kara günahkâr
Ne geldi ne gelecek bu diyare**

Şair. mevtanın diliyle Allah'tan derdine çare dilemekte, nefsinin elinden çok çektiğini belirtmektedir. Allah'tan rahmet dilemektedir. Merhum: "Beni ziyaret edenden dileğim bana bir fatiha okumalarıdır. Ola ki kurtuluşu- ma sebeb olalar. Yoksa benim gibi yüzü kara, bu dünyaya ne gelmiş ve ne de gelecektir" demektedir.

47- Bediüzzaman Mezarlığı'nın Karakoyun tarafında Müftahizade Müftü Hasan Açınal Efendi'nin 1953 tarihli mezar kitâbesi:

**Zair eyle bana lütf u ihsan
Oku ihlas ile ümmü'l-Kur'an**

**Ben ki aciz kuluyum Mevla'nın
Dahi müftüsü idim Urfa'nın**

**Şimdi bu berzaha mihman oldum
Mazhar-ı rahmet-i Rahman oldum**

**Burada yar-ü enisim ancak
Aks-i envar-ı İlahî olacak**

**Sığındım lütfuna afvet ilahi
Günahkâr kulların sensin penâhi**

"Ey ziyaretçi bana lütfederek bir fatiha ile İhlas oku. Ben Urfa Müftüsü ve Allah'ın aciz bir kuluyum. Şimdi bu dünyaya misafir oldum. Allah'ın rahmetine kavuştum. Burada benim artık dostum ve arkadaşım ancak ilahi nurların aksidir. Senin lütfuna sığındım, ey Allah'ım, beni affet. Günahkâr kullarının sığınağı sensin."

48- Bediüzzaman Mezarlığı'nda şehid İbrahim Ethem'in, Vaiz Ömer Göç'ün ve daha birçokları için mezar taşına yazılmış bir kitabe:

**Ya Rabbi aman
Hazret-i Kur'an için olsun
Fahr-ı dü cihan
Yani o sultan için olsun
Ebubekir, Ömer, Hazret-i Osman için olsun
Vesiy'ün Nebi ol Şah-ı Merdan
İçün olsun
Bağışla suçum şah-ı şehidan için olsun**

Yüzlerce mezar taşına yazılmış genel bir ağıttır.

49- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1252, (miladi 1836)'da vefat eden Şeyh İsmail Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Bad-ı ecel bu esib nazenin ömrün az etdi
Henüz sene-l nevlvanı ah bi-miraz etdi**

**Zemin u asuman ehli nola kan ağlasa billah
Nihalî yasemin kaddın turab içre dıraz etdi**

**Meğer tecessüd cevreyler ana üftade olmuşlar
Anınçün terk edüb dehlr bû-yi firdevs niyaz etdi**

"Ecel rüzgarı esip nazlı ömrünü azalttı. Henüz genç ömründe muradına kavuşamadan vefat etti. Onun taze yasemin boyu toprağa uzandı, buna yer ve gök ehli ne kadar ağlasa yeridir. Aşık oldukları için, ona vücutlar zahmet çektirdiler. O sebeple cennet kokusunu isteyerek dünyayı terk etti."

Bu ağıt kitâbe birçok mezar taşında ya aynı veya bir eksik beyitle görülmektedir.

50- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1313, (miladi 1895)'te vefat eden Mamozadelerden Hacı Müslüm Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Gafil olma çarh-ı bî-perva seni eyler cimad
Zevk-i iyş-i aleme aldanma ey ali mihad**

**Nakd-ı ömr-i bî-mihmanı sarf-i dünya etme kim
Su-i a'malın seni mahcub eder ruz-ı miad**

**Mamozade Hacı Müslüm gufran-i ömürde
Azm-i beytullah edüb tutdu tarik-i ictihad**

**Eyleyüb bimar avdet-i akibet tebdil etdi cihan
Şevk-i vecdullah ile kesb etdi hüsn-i itikad**

**Eyleye mağfur cürmün Halık-ı Perverdigar
Ruz-i mahşerde simatın mahv ede Rabbü'l-İbad**

**Çıkdı hatif birle Şevket mu'cemin tarih dedi
Hacı Müslüm bağ-ı me'vada ola mesrur-ü şad**

Bu ağıt kitâbenin şairi Şevket'tir. Son mısradaki cevher tarih düşürülmüş olup noktalı harflerin toplamından bir çıkarınca ölüm tarihi olan 1313 çıkmış olur.

"Ey insan gafil olma, pervasız olan dünya seni de cansız eder. Misafir olan ömrünün kıymetini dünya için sarf etme. Kıyamet gününde kötü amelilerin seni mahcub eder. Mamozade Hacı Müslüm, ömrünün yarlıganmasında Kabe'ye gitmeye azimetti ve ictihad yolununu tuttu. Orada hastalanıp da geri döndüğünde nihayet dünyasını değiştirdi. Allah'ın verdiği bir istek ile güzel itikatlar kazandı. Allah onu mağfiret eylesin. Mahşer gününde Allah günahlarını affetsin." Anlamına gelen mısralarla çekilen üzüntü yanında, mevtanın yaptığı iyi işlerden dolayı da affedileceğini ümit eden bir hava vardır. Yazı celi ta'lik hattıyla yazılmıştır. (Resim: 9)

51- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Hacıkamilzadelerden 1960 senesinde vefat eden Hacı Yusuf Kâmil'in mezar kitâbesi:

**Kıl nazar zair bu hake dikkat ü iz'an ile
Eyleme fahr ü tekebbür mal ile ünvan ile**

**Hacı Yusuf Kâmil Efendi muhteremdi ba-husus
İştihar etmişdi hüs-n-i hulk ile ihsan ile**

**Bir asırlık muhteşem ömrün geçirdi tertemiz
Hatm-i enfas eyledi tevhid ile Kur'an ile**

**Bu fenadan el çekib etdi beka mülküne sefer
Gark-ı nur olsun mekânı rahmet-i Rahman ile**

**Aciz ü pür ma'siyet can atdı bab-ı lütfüne
Kâm-yâb eyle İlahi afv ile gufran ile**

"Ey ziyaretçi bu toprağa dikkat ve anlayışla bak. Malının çokluğu ve ünvanının yüksekliğiyle övünme. Özellikle muhterem bir zat olan Hacı Yusuf Kâmil Efendi hayırseverliği ve güzel ahlakı ile meşhur olmuştur. Bir asırlık ömrünü tertemiz geçirmiştir. Kur'an ve kelime-i tevhid okumakla son nefesini verdi. Bu dünyadan ayrılarak ahirete göçtü, gitti. Rahman olan Allah rahmeti ile nura gark etsin kendisini. Bu aciz ve günahkâr kul lütf kapına can attı. Ya Rabbi onu affın ve mağfiretinle mutlu eyle. "Anlamına gelen beyitlerle sevgi ve hüznü belirtmiştir. Bu kitâbenin çok az değişikliklerle başka mezar taşlarında da yazıldığı görülmektedir."

52- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1299. (miladi 1882)'de vefat eden Mamozade Ahmed Ağa'nın mezar kitâbesi:

Ey gönül faniye yüz verme
Eyleme bir rağbet-i meyl asla

Nesine eylemeli meyl onun
Çünkü mefruç vücudunda fenâ

Bin yıl üstünde kalmaz ahir
Olacaktır birbirimize tahdis-i süreyya

Kanı bizden geçen o ilâhi ümem
Kanı İskender kanı Dilha (Dara?)

Tende iken dîn-i kevn eyledi vefat
İşte gör Mamozade Ahmed Ağa

Kabri üstüne gelen ey kim
Ruhuna fatiha ver eyle dua

Çar ahbab dedi tarihini
Cürm-i isyanın ede afv Hüda

"Burada, dünyaya küskünlük dile getirilmiştir. Dünyaya rağbet eylememek gerektiğini, çünkü insanın bu fani dünyada devamlı kalamayacağını söylemektedir. Bütün ünlülerin hükümdarların öldüğünü hatırlatmaktadır. İşte Mamozade Ahmed Ağa da ölmüştür, işte bu mezar da onundur. Ey kabrinin üstüne gelen kişi bu merhuma bir fatiha oku. dua et."

53- Bediüzaman Mezarlığı'nda Basralı Ahmed Zeki Hafız'ın mezar kitâbesi:

**Kişiye en ulu kâşâne yerdır
Kıymetin mizanı hâk-i makberdir**

1942'de vefat eden Basralı Ahmed Zeki Efendi, hem kurra hafız hem Rûfai tarikati halifesi olarak tanınmıştır. Kendisi Basra'dan geldiği için "Basralı" diye tanınıyor. Mezar taşına latin harfleriyle yazılmış bu beyit çok anlamlı bir ağıt kitâbedir. "Kişiye en büyük ev yerdır, insanın değerini ölçen terazi ancak mezar toprağıdır." Anlamına gelen bu beyit, dünyada yapılanların iyi ve kötü olduğunu öldükten sonra ölçüleceğini, artık her şeyin bittiğini son sözün burada verileceğini ne güzel ifade etmiştir.

54- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1257, (miladi 1841)'de vefat eden Halil oğlu Hafız Muhammed'in mezar kitâbesi:

**Rihlet etdi bu cihandan
Validenin bu gülü**

**Bir civanı nazeninken
Oldu cennet bülbülü**

**Ya İlahi bu cihandan
Almadı murad-ı kâm**

**Hasretiyle firkatiyle
Yaktı can ile dili**

"Annesinin bir gülü bu cihandan göç etti. Yetişmiş bir genç iken Cennet bülbülü oldu. Ya ilahi; bu cihandan bir sevinç duymadı, ayrılık ve hasretiyle can ve gönü yaktı." Anlamındaki ifadelerle duyulan acı ve üzüntü dile getirilmiştir.

55- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Müftüzade Ahmed Efendi'nin kızı Ayşe Sıdika Hatun'un hicri 1354, (miladi 1935) tarihli mezar kitâbesi:

**Tez etti güzer bahar-ı ömrüm
Dar oldu şükûfe-i ömrüm**

**Kâr etmedi bir takım müdâvat
Ferman-ı kaza döner mi heyhat**

**Bir hande-i şevk etdim mücessem
Mahvımla felek ne buldu bilmem**

**İlahi red kılma mürüvvetinden
Kapına gelmişim ben yüzü kara**

"Ömrümün baharı çabuk geçti, çiçeğim karardı. Birçok tedavi görme rağmen kâr etmedi. Heyhat hiç kaza fermanı geri döner mi? Bir tatlı gülüş güldüm, bilmem felek cismimi mahvetmekle ne buldu? İlahi, beni ihşanından uzaklaştırma. Ben yüzü kara olarak yanına gelmişim." Anlamına gelen bu ağıtla merhume, dünya hayatına doymadığını ifade etmiştir.

56- Hacıkâmilzadelerden 1326 hicri, (miladi 1908)'de vefat eden Ayşe Hanım'ın Bedüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesi şöyle bir nesir ağıt kitâbesidir.

"Ey zair cihan âgâh şu sütun-i sefid, Ayşe Hanım'ın nam-ı memduhiyle alem-i fanide 35 senelik bir zaman bedbahtane idrâk edebilmiş talihsiz bir gencin nişane-i hayat-ı ahiridir.

Yadigar-i ömr-i dünyevisine bir kere kendini bir kere de verem-i eşkin tarikine hasbe'l kaderin (bir kelime kırık) imanına inkiyad eden şu rûkn-i tahte'l-hicrini dökmüş ise de el-esas hilkatinden ne ibaret olduğu anlarda sahib-i kabri bir fatiha ile yad eyle. Bir zamane gelecek ki bu taş-i nighde yatan o Cennet'de ibret-i suretnüma-yi Hakk'dan ola"

Ezcümle : Ey,dünyayı bilen ziyaretçi, şu beyaz taş sütun Ayşe Hanım adında bir gencin 35 senelik bedbaht ömrünün son nişanıdır. Hayatında devamlı göz yaşları dökmüş olan bu kabir sahibini bir fatiha ile hatırla. denilmektedir.

57- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1275. (miladi 1858)'de vefat eden Gördenoğlu Muhammed'in oğlu Halil'in mezar kitâbesi:

**Bu zayıf nâtuvanın kim felek
Kametın hâk ile yeksan eyledi**

**Murğ-i ruhu çıkıdı nazik teninden
Cennet-i ukbaya şıtaban eyledi**

**Hasılı alemde Ferhad-ı ecel
Nice bin ma'muru viran eyledi**

**Her gelen dünyaya gitdi akıbet
Devlet onundur ki ihşan eyledi**

"Felek, bu zayıf ve güçsüz kişinin boyunu yerle bir etti. Nazik canından ruh kuşu çıkarak Cennet'e yürüdü gitti. Hasılı ecel Ferhad'ı bu alemde binlerce ma'mur yerleri viran ederek harap etmiştir. Dünyaya her gelen sonunda gitmiştir. Bu devlet Allah'ındır, insana bir müddet bu dünyayı ihşan ediyor, sonra yine geri alıyor". Anlamına gelen mısralarla bir hayat sâruveni anlatılıyor ve hasret dile getiriliyor.

58- Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1317 hicri, (1899 miladi) senesinde vefat eden Mamolardan Ahmed Ağa'nın zevcesi Mekkiye Hatun'un mezar kitâbesi:

**Emr-i hakla türlü emraz
Geldi nazik canıma**

**Bulmadı sıhhat vücudum
Sebeb oldu mevtime**

**Geldi ecel-i rihlet
Göründü canıma**

**Ey ehl-i hayr okuyun
Bir fatiha ruhuma**

Sevilen bir mevtanın arkasından söylenen, acı ve hasreti ifade eden bir ağıttır.

59- Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1353 hicri, (miladi 1934)'te vefat eden Hacıkâmilzade'lerden Hacı Hilmi Efendi'nin kızı Züleyha Hanım'ın mezar kitâbesi:

**Tefekkür eyle her dem akil isen emr-i ukbayı
Ecel-i hâke enis etdi niye bu verd-i ra'nayı**

**Be-nüfus-i derd ile dilhun gitdi hasretle bu dünyadan
Eyvah muradın almadan heman terk etdi dünyayı**

**Perîşan dide giryan görmedi dünyada bir rahat
Henüz nevres iken çekdi her dem bunca belvayı**

**Meğer ki Yusuf rahmet ola kabirde me'nus
Demadem rahmetinle eyle şad ya Rabb Züleyha'yı**

Değişik ifadelerle başka mezar taşlarında da bu kitâbe görülmektedir:

"Akıllı isen daima ahireti düşün, unutma. Acaba bu güzel kokulu çiçeği ecel niçin toprağa serdi? Nefes darlığından gönlü kanlı olarak bu dünyadan hasretle ayrıldı. Henüz genç yaşta iken bunca belaları çekerek, perişan, gözü yaşlı, bu dünyada hiç rahat görmedi. Rahmet daima kabrinde Yusuf gibi yakını olsun. Ya Rabbi rahmetinle her zaman Züleyha'yı şad eyle."

60- Bediüzzaman Mezarlığı'nda 1951 senesinde vefat eden Rûfai halifelerinden Nuri Baba'nın mezar kitabesi:

**Derde dermanı ararsan
Seher kaim olandan sor**

**Her gece hun-i ciğer yakup
Bahr-ü umman olandan sor**

**Bu esrar-ı hakikatte
Hep bir noktadır davamız**

**Bir gelen yok giden gelmez
Gel o esrarı benden sor**

**Terki terk etmezsen ğafil
Derya olsa da ezkârın**

**Bulamazsın böyle ced-yari
Git yüz bin Süleyman'dan sor**

Bir tavsiye ve methiye şeklinde olan bu kitâbe, yine de merhumun arkasından ayrılığın bir ağıdır.

61- Bediüzzaman Mezarlığı'nda bir ağıt dörtlülüğü:

**Verem derdine düştüm
Bulmadım bir çaresin
Dostlarımdan isterim ben
Bir fatiha nidâsın**

Geçmişin amansız derdi verem... Bu mevta da verem hastalığından kurtulamamış, ölmüş. Belli ki iyileşmek için uğraşmış ama çare bulamamış. Şimdi artık tek isteği arkasından kendisini sevenlerin bir fatiha okuyup ruhuna bağışlamalarıdır. İşte kısa ve öz bir ağıt...

62- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1326, (miladi 1908)'de vefat eden Ahmed Hamdi Efendi'nin mezar kitabesi:

**Ah kim devr bu masumu perişan eyledi
Suziş-i derdver ile zâr-ü nâlan eyledi**

**Gülşen-i alemde bir dem almadı bû-yı murad
Bezl edib canın feda emr-i secaya eyledi**

**Merkadinde huriler ya Rabb enis olsun ona
(Bir kelime kırık) edüb ona harab eyledi**

**Rahmet eyle sen ruhuma ya Kerim el-Ekremin
Zatını tevhid edüb çün ona iman eyledi**

**Geldi hatıf fevtine cevherle tarih söyledi
Ravzai Cennet'te mesrur olub iskân eyledi**

Son mısradaki cevher tarih dediği için, noktalı harflerin toplamı vefat tarihini vermektedir:

"Devir, bu masumu perişan etti. Dertli söyleyişleriyle inleyerek ağladı. Dünya gülşen'inde hiç muradının kokusunu alamadı. Emrin gereğince canını feda etti. Ya Rabbi, ona mezarında huriler arkadaşlık etsin. Ey Kerimlerin en kerimi Allah, ona rahmet et. Çünkü o senin birliğine iman etmişti. Gizli bir ses, onun ölümüne cevher tarih söyledi ki, Cennet bahçesinde oturarak mutlu oldu."

63- Bediüzzaman Mezarlığı'nda bir kitâbe :

**Rahmet-i Hakk'la beni ihvan-ı din yâd eyleyin
Lütfedib bir fatiha ile ruhum şâd eyleyin**

**Hasretiyle gitdiğim ah garib evladlarım
Bir gellb kabrim ziyaret ile abâd eyleyin**

**Asitâne gelmişim ya Rabb ben pir û garib
Namdaşım hürmetine afv û azade eyleyin**

**Cem'olub her gün gelen evlad ü ahfadım benim
Ruhuma bir bir dua etmeği mu'tad eyleyin**

**Söyledim tarih-i fevtin validemin Kâmi'ya
Okuyanlar rahmet-i Hakk ile bünyad eyleyin**

Urfa şairlerinden Kâmi'nin annesi için yazdığı bu ağıt kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüş olup, hicri 1343, miladi 1924 tarihi çıkmaktadır.

"Hakk'ın rahmeti ile din kardeşlerim beni hatırlasın. Bir fatiha okumak suretiyle ruhumu şad eylesinler. Hasretiyle gittiğim garip evlatlarım kabrimi ziyaret ederek, ma'mur edin.Ya Rabbi, ben garib ve ihtiyar olarak, kapına geldim. Beni namdaşım hürmetine affet, bağışla. Ey her gün toplanarak ziyaretime gelen evlat ve torunlarım, teker teker ruhuma dua etmeyi alışkanlık haline getirin. Ey Kâmi, validemin ölüm tarihini şöy'e söyledim. Mezar taşımlı okuyanlar Hakk'ın rahmeti ile beni sevindirsinler."

64- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Muhammed Nebi'nin hicri 1335. (miladi. 1917) tarihli mezar kitâbesi:

**Diriğâ zulm ile âlûde-i hun oldu mezarım
Murada ermeyib çeşm-i cihandan nâ-bedid oldum**

**Tenim başdan başa a'da kızıl kana boyandırdı
Fenadan el çeküb dost ü ahibbadan ba'id oldum**

**Emin'a cevherin tarih denilmiş hal-i mevtinde
Ecel peymanesin nuş eyledim artık mevt oldum**

Şair Emin'in yazdığı bir ağıt kitâbe olup, son mısradaki cevher tarih dü-şürülmüştür. Noktalı harflerin toplamı 1335 tarihini vermektedir:

"Yazık, mezarım zulm ile kana belendi. Henüz muradıma ermeden dünyadan ayrıldım. Düşman baştan başa vücudumu kana buladı. Dünyadan ayrılarak dost ve arkadaşlardan uzaklaştım. Ölüm sırasında Emin cevher tarih söylemiş. Ecel şarabını içtim ve artık öldüm."

65- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Halil Ağa'nın mezar kitâbesi:

**Ahiret çün kıl tedarik olmasın cismin alil
Gitmeye şüphen mi var zira açılmışdır sebil
Cevherin tarih Emin ancak düşerse bir düşer
Bakmadan önüne gör ki gitdi dünyadan Halil**

Şair Emin'in yazdığı bu manzumede son mısradaki noktalı harflerle tarih dü-şürülmüştür. Noktalı harflerin toplamı 1332 eder. Bu rakamdan bir düşersek hicri 1331 tarihi çıkar.

66- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Muhammed Cemil Efendi'nin hicri 1325, (miladi 1907) tarihli mezar kitâbesi:

**Genç idim haylı fananın mihnetin çektim diriğ
Bi-vefadır yok bekaası çok yamandır çok yaman**

**Bir (reh-i hare sada) kıldı mübtela hayfa ki vah
Etmedi teşhis-i derdim bir etibba-yı zaman**

**Küllü nefsün zaikin'den nûş kıldım akibet
Hanedanım terk edüb gitdim bekaya nagihan**

**Etdi te'sir-i ateş-i dilsûz canına firkat
Eyledim seng-i mezara halini bir bir beyan**

**Oİ Habibullah ile hemnam idi dertli peder
Matem-i tecdid-i şah-ı Kerbela'da verdi can**

**Geldi üçler Namık'a söylediler tarihin
Cennetü'l-Adn'de olsun daima çün şâdımın**

Urfa'lı şair Namık'ın söylediği bu ağıt kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür. Son mısranın Arap harfleri toplandığı zaman 1322 çıkar. Bu rakama üç ilave edilince 1325 tarihi çıkmış olur.

"Genç idim. dünyanın mihnetini çok çektim. Dünya vefasızdır, daimi değildir. Bir hastalığa mübtela oldum ki devrin hiç bir doktoru bir teşhis ko-yamadı. Bütün canlıların ölümlü olduğu emrinden sonunda kendim de içtim. Ansızın evimi bırakarak ahirete göçtüm. Gönül yakan ayrılık ateşi canımı et-kiledi bu yüzden halimi bir bir mezar taşına anlattım. Dertli babamın adı Re-sulullah'ın adı ile aynıydı. Kerbela şehitleri şahının yıl dönümünde vefat etti. Üçler gelerek ey Namık tarihini söylediler. Bu vefat eden, daima Adn cenne-tinde mutlu olsun."

67- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1341, (miladi 1922)'de vefat eden Bekir Memduh Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Ey çarh-ı dûn nedendir
Kıydın bu nev-nihâle
Verdin bahar ömrünü
Nevres iken zevale**

**Kesbetmeden safayı
Seyr etmeden fenayı
Şemşir-i eşkiyayı
Kıldın ona havale**

**Hâke döküb kanını
Ağladıb ihvanını
Yakdın oda canını
Erişmeden kemale**

**Mader-i pâki ey dun-i derd ile sanıki mecnun
Oldu ab-ı ciger-hûn takımı kar bu hale
Yanma Emin hazer kıl ver fatiha gûzer kıl
Tarih olur nazar kıl Muzafferü'l-kemale**

Urfa şairlerinden Emin Kıratlıoğlu'nun olduğunu sandığım bu ağıt kitâbe de akıcılığı bakımından dikkat çekicidir. Mevtanın eşkiya tarafından katledildiğini acı ve üzüntüyle 'ağıt haline getirmiştir. Son mısradan (nazar kıl muzafferü'l-kemale) deki noktalı harflerin toplamından (ver fatiha)deki harflerin toplamı çıkarılırsa 1341 hicri tarihi çıkmış olur.

68- Bediüzzaman Mezarlığı'nda bir mezar kitâbesi:

**Diriğâ bir civan-i naze'ninin
Felek ömr-i azizin kıldı kütâh
Revan oldu içib cam-ı huldun
Şayest-i illetde gitdi eyvah**

**Aceb mi zar olursa valldeyni
Ğurub etdi Bekir isminde bir mah
Ebubekir ola ya Rabb dest-giri
Dahi sad ruh ile haşrola her gah**

"Yazık ki bir genç ve nazlının felek aziz ömrünü kısa etti. Ebedilik şarabını içerek ahirete gitti. Ana babası acaba incinir mi? Bekir isminde bir ay battı. Ya Rabb Ebubekir kendisinin elini tutan olsun, kıyamette ve yüz ruh ile haşrolsun."

69- Bediüzzaman Mezarlığı'ndan bir ağıt kitâbesi:

**Ey bu felek-i aceb
Görene diriğâ şan etdi
Rast-i rahı kavseyn
Aksine devran etdi**

**Bu cihan bağına bir taze
Ermiş gül iken
Saldı onu yere
Gül gülistan etdi**

Bir çok mezar taşına yazılmış genel bir ağıt kitâbedir. Bu mezar, vebadan ölen birinin mezar kitâbesidir.

70- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Kürkçüzade Osman Remzi Efendi'nin hicri 1344, (miladi 1925) tarihli mezar kitabesi:

**Diriğa bunca bin vehm-i hayalata düşüb insan
Kemal-i acz ile herbiri bir fikre eder hizmet**

**Ahadsin hem samedsin lem yelidsin ve lem yuled
Küfv olmaz sana birsin yakışmaz şanına şirket**

**Allah'ım rû-siyah mücrim asi vü günehkârım
Fakat bir zerre yokdur kusurum afvına nisbet**

**Çok ama cürmüm olmaz katre-i bahr rahmete karşı
Habibin hürmetiy çün kıl beni şayeste-i rahmet**

**Bu abd-i aşğarın Remzi'yi rüsvâ etme mahşerde
Hata vü cürmüne tevbe İlâhi tâ ebed müddet**

Yazı talik hattıyla yazılmıştır. Daha ziyade yakarış olan bu kitâbe, insanın dünyadaki istek ve arzularının bitmeyeceğini ifade etmektedir. "İnsan binlerce hayal peşinde koşar, bunlardan geri durmaz. Büyük bir acz içinde her bir insan ayrı ayrı fikirlere hizmet eder. Kimse kimseyi bu yüzden beğenmez. Ya Rabbi, sen samed'sin, lem yelid'sin ve lem yuled' sin Bizim köpük gibi olan emellerimiz var. Sana şüphe yakışmaz, sen şan ve şevket sahibisin. Allah'ım, ben yüzü kara, suçlu, asi ve günahkâr bir kulum. Fakat günahları affetmende bir zerre kadar dahi azlık olmayacağını bilmekteyim. Benim günahım çoktur amma yine de rahmet deriyasının bir damlası kadar bile olmaz. Ya Rabbi, Habibinin hürmeti için olsun, beni rahmetine layık et. Bu Remzi kulunu mahşerde rezil rüsva etme Ya Rabbi. Bütün hata ve günahlarıma tevbe ettim ilâhi tâ kıyamete kadar tövbekârım." Urfa'lı şairlerden Remzi'nin olan bu manzume, yine kendi mezar taşına yazılmıştır.⁽¹²⁾(Resim:10)

---

(12) - Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I, 181

71- Bediüzzaman Mezarlığı'nda bulunan ağıt kitâbelerden biri:

**Lutfedüb bir fatiha
Ruhumu şad edeler
Kabrimin viranesin
Ma'mur ü abâd edeler**

Kısa fakat çok anlamlı olan bu ağıt kitâbe, birçok mezar taşına yazılmış ağıtlardandır.

72- Hicri Receb 1320, (miladi Ekim 1902)'de vefat eden medrese öğrencisi Hacı Mustafa Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesinde şöyle bir ağıt kayıtlıdır.

**Eyledi cam-i fenaya unfüvan-ı ömürde nuş
Genç iken kâm almadı oldu müzmin-i ibtilâ**

**Bu civan gül cebine cümle alem ağlasın
Görmedi rahat demadem çekti emraz-ı inâ**

**Valdeyni firkatden nice giryan olmasın
..... (bir satır kırılmıştır)**

**Eyle ya Rab menzilin lütfunla gülzar-ı naim
Gülşen-i cennetde kıl anı üns-i inbâ**

**Çıkdı üç ahab mu'cem buldu tarihini
Ravza-i darü's-Selam'a gitdi Hacı Mustafa**

"Ömrünün genç ve güzellik çağında yokluk şarabını içti. Genç yaşında kâm almadan hastalığa tutuldu. Hastalığa yakalanan, ömründe rahat görme-
yen bu genç fidana bütün dünya ağlasın. Onun annesi babası nasıl ağlama-
sınlar? Ya Rabb, Hacı Mustafa'nın menzilin lütfunla Cennet bahçesi eyle.
Onu Cennet bahçesinde Peygamberlerle yakınlaştır." Son beyitte şair tarih
düşürmüştür. Son mısradaki noktalı harflerin toplamından , çıktı üç ahab de-
diği için, üç çıkarmakla 1320 tarihi çıkmaktadır. Şairi belli olmayan bu man-
zume, çok güzel bir ağıt kitâbe örneğidir.

73- Hicri 1281, (miladi 1864)'de vefat eden Hacı Mercan Ağa'nın Bedi-üzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesindeki ağıt şöyledir:

**Ecel sakisi bezm-i fenâda
Sunub bu bî-kese bir cam ışrab
Kimin yanmış çırağı bey olunca
Felek elbet eder berbad ü nayab**

**Değil mi herkese lbretnümâ bu
Ki mahın nıml zulmet nıml mehtab
Dürür pek ecel tomar-ı ömrün
Bu mihnethanede geh şeyh geh-i şab**

"Yokluk meclisinde ecel sakisi bu kimsesize bir kadeh şerbet sundu. Kimin yanmış çırağı satışa çıkarsa, elbette felek onu yok eder. Bu herkese ibret değil midir ki, ayın yarısı karanlık ve yarısı aydınlıktır. Bu mihnethanede bazen genç bazen ihtiyarların ömür tomarını ecel sıkıca dörer."

74- Hicri 1287, (miladi 1870) tarihinde vefat eden Trabzonlu Hakim Mahmud Said Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığı'nda bulunan mezar kitâbesinde şöyle bir ağıt yazılmıştır.

**Heşime saki-l bezm-i ecelde adettir
Ki şeyh û şabe suna nev be nev şarab-ı fenâ**

**Nihayet sarıkı başında hakim iken
Said Efendi'ye Işrab eyleyüb hafâ**

**Gariba eyledi mah-ı siyam içinde vefat
Ne şek var kim oldu serendaz şehid**

**Cihane oldu revanî revane cismi dahi
Bu tir-i hâkde gencine veş olub ihfâ**

**Ruz-i şeb Sabır daşda oku tarih
Said Efendi'ye huld-i berin ola me'vâ**

Urfa'da hakimliği sırasında ölen Trabzonlu Mahmud Said Efendi'nin hakkında verilen kısa bilgiden, mevtanın Ramazan ayı içinde vefat ettiğini anlamaktayız. "Genç, ihtiyar herkesin ecel şarabını içeceği emr-i ilahidir. Mahmud Said Efendi başında sarığı olduğu halde ölüm kendisine yetişti. Garib, Ramazan ayı içersinde şüphesiz şehit oldu. Onun ruhu cennetlere yolcu oldu, bedeni de toprak altında hazine gibi saklandı. Allah Mahmud Said Efendi'ye yüksek Cennet'i mesken etsin. "

Manzumeyi yazan Urfa'lı şair Sabir'dir. Son mısradaki tarih düşürülmüş olup, son mısradaki arap harfleri toplandığında 1289 kıymeti çıkmaktadır. Bu rakamdan "ruz" ve "şeb" diye işaret ettiği 2 rakamı çıkarılırsa 1287 hicri tarihi çıkmış olur. Yazı celi ta'lik hattıyla yazılmıştır.(Resim:11)

75- Hicri takvim Zilhicce 1377, (miladi takvim Haziran 1958)'de vefat eden. Saraczade Hacı Muhammed Tefvik Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesinde şöyle bir âğit yer almıştır:

**Geçüb gençlikde her fani emelden
Şehadet şerbetin içdi ecelden**

**Düşüb namerdçe kurşunlar maktülden
Yürekler dağlayıb gitti temelden**

**Müsellem cûdi ikram ve sehası
Müberrâ hasleti su-i amelden**

**Rızadan başka yol var mı kazaya
Reha mümkün müdür hükm-i ezelden**

**Kalem ahsen düşürdü yazdı tarih
Yazıklar Hacı Tefvik gitti elden**

Hacı Tefvik'in Haziran 1958'de katledilmesinden duyulan acı ve üzüntü belirtilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte merhumun gençliğinde bütün geçici emellerden vazgeçtiğini , eceli geldiğinde şehit olduğunu anlatılmaktadır. Kendisine isabet eden kurşunlarla vefat ettiğinde arkasında kendini sevenlerin yüreklerini dağlayarak gittiği anlatılmaktadır. Kendisinin namazını kılan, misafirlerine ikramı bol ve cömert, kötü işlerden uzak durduğu kaydedilmiştir. Bununla birlikte kazaya rıza göstermekten başka çare olmadığı, ezelden yazılmış olan hükümden kurtuluş bulunmadığı da ifade edilerek acı hafifletilmeye çalışılmıştır.

Son beyitte bilmeceli bir tarih düşürülmüştür. Son mısranın arap harfleri topladığında 1496 kıymeti çıkar. Bir önceki mısradaki "ahsen" düşürdü demekle, ahsen harflerinin toplamı olan 119 rakamını 1496 kıymetinden çıkarırsak, hicri 1377 tarihi çıkmış olur.

76- Mart 1965'te vefat eden Saracazade Muhammed Naci Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesinde şöyle bir ağıt yazılmıştır:

**Kıl nazar zair bu hake reft ü iz'an ile
Eyleme fahr ü tekebbür mal ile ünvan ile
Muhammed Naci Efendi muhteremdi ba-husus
İştihar etmişdi hüsn-i hulk ile ünvan ile**

**Bir asırlık muhteşem ömrün geçirdi tertemiz
Zamm-i enfes eyledi tevhid ile Kur'an ile
Bu fenadan el çeküb etdi beka mülke sefer
Gark-ı nur olsun mekânı rahmet-i Rahman ile**

Bu ağıt kitâbede hem güzel tavsiyede bulunulmuş, hem de mevtanın özellikleri anlatılmıştır. Şöyle ki: "Ey ziyaretçi bu toprağa anlayışla bak. Malının çokluğu ve ünvanının yüksekliğiyle kibirlenerek övünme. Özellikle muhterem bir zat olan Muhammed Naci Efendi, güzel ahlakı ve ünvanı ile şöhret kazanmıştı. Bir asır tertemiz bir çmür yaşayan bu zat, tevhid ve Kur'an ile nefeslerini geçirdi. Nihayet bu fena dünyadan baki olan ahirete göçtü. Rahman olan Allah'ın rahmeti ile mezarı nura gark olsun" denilmektedir.

77- Yine şair Şevket'in yazdığı bir manzume, Bediüzzaman Mezarlığı'nda Şeyh Dede Ali Efendi'nin mezar taşında görülmektedir. Hicri 1320 Muharrem, (miladi Nisan 1902)'de vefat eden Şeyh Dede Ali Efendi üzerine yazılan bu ağıt kitâbe şöyledir:

**Gurre-i mah-ı Muharrem idi bu zat-ı said
Şah Hüseyin aşkına bezl-i can kılub oldu şehid**

**Yakdı bir ateş-i can süz nihai-i ömrün
Ah kim oldu zebun-i sitem ol nahl-i ümid**

**Gark-ı hun eylediler cismlini düzdan-ı li'am
Etmedi haline şefkat anın akvam-ı anid**

**Kıdve-i ehl-i tarikat idi hem ehl-i kemal
Kadiri ve Nakşiyede bulmuş idi kurb-ı Mecid**

**Söyledim cevher tarihin esefle Şevket
Zulm ile hayf kim Dede Ali oldu şehid**

Şair Şevket bu ağıt kitâbe sonunda da cevher tarih düşürmüştür. Son mısradaki noktalı Arap harfleri toplandığında hicri 1320 çıkmaktadır. Kadiri ve Nakşibendi tarikatleri şeyhi olan Dede Ali Efendi Muharrem ayında şehir dışında sefer ettiği bir sırada eşkiya tarafından öldürülmüştür. Böylece şehid olduğu belirtilen, Şeyh Dede Ali Efendi'nin vefatı ile yakınları ve tarikat arkadaşlarının büyük bir üzüntüye düştükleri ifade edilmektedir. Şair bu manzumeyi yazarken üzülen tarih düşüğünü söylemektedir.

İnsan sevdiklerinin ölümünü unutmamakta, onun sevgisini daima içinde yaşatmak istemektedir. Onun için mezar taşlarına yazılan bu ağıtlarda, genç de olsa yaşlı da olsa, çekilen acıyı, duyulan üzüntüyü taş üzerine kazıktan kendilerini alamamışlardır. Yukarıdaki ağıt da bir büyüğe duyulan sevginin ve üzüntünün ifadesidir. Yazı celi talik hattıyla yazılmıştır. (Resim:2)

78- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Hocazadelerden Naki Efendi'nin hicri rebiülahir 1315, (miladi Ağustos 1897)'de vefat eden kerimesi Dursun Hanım'ın mezar taşına yazılan ağıt şöyledir:

**Arus-ı zal-ı dehre ola meftun
Eder damadını makbul ü meftun
Mariz oldu verem derdiyle şeş mah
Bekâaya akibet azmetdi dilhun**

**Şefi' kıl ona Zehra'yı ya Rab
Makamın Cennet et bi's-sad ve'n-nun
Denildi cevheri tarih Şevket
Riyaz-ı cennet olub dar-ı Dursun**

Manzumenin şairi Urfa şairlerinden Muhammed Şevket'tir Zaten son beyitte şair kendini tanıtmıştır.Yine manzumenin son mısrasında cevher tarih dendiği için, cevher tarih düşürülmüş olup, "Riyaz-ı cennet olup dar-ı Dursun" mısrasındaki Arap harflerinin noktalı olanları toplandığı zaman mevtanın ölüm tarihi olan hicri 1315 tarihi çıkmaktadır.

Anlaşıldığına göre Dursun Hanım henüz evlenmemiş genç bir kızdır. Verem hastalığına yaklanmış ve zamanın acımasız ve ölümcül hastalığı olan bu derdi altı ay çekmiştir. Sonunda kurtulamamış ve vefat etmiştir. Şair bunları bize bildirirken, Resulullah Efendi'mizin kızı Fatime-i Zehra'yı da Dursun Hanıma şefaatçi kılmasını makamını cennet etmesini de Cenab-ı Hakk'tan cilemektedir.

79- Bediüzzaman Mezarlığı'nda bir mezar kitâbesi :

**Çeşm-i ibretle nazar kıl dünya misafirhanedir
Bir mukim adem bulunmaz aceb ne kâşânedir
Bir kefendir akibet sermayesi şah ü geda
Pes buna mağrur olan mecnûn değildir ya nedir**

Dünyanın bir misafirhane olduğunu, herkesin sadece birkefenle buradan ayrılacağını, bu dünyaya aldananın ancak deli olduğunu belirten bu dörtlük, birçok mezar taşına kazılmıştır.

80- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1140. (miladi 1727) tarihli bir ağıt kitâbesi:

**Firkata eyledi çün dar-ı fenadan rihlet
Ola esas-ı makamın dar-ı naim**

**Oldu dü seng-i mürd ile alem-i nar-ı cehim
Sadr-ı gülzar-ı cinan ola makam-ı İbrahim**

"Dünyadan göç ederek ayrıldı. Makamı Cennet olsun. İki mezar taşı, ölünün cehennem ateşine alemdir. İbrahim'in yeri Cennet bahçelerinin ortası olsun." İfadeleri ile İbrahim Efendi'ye cennet dilenmektedir.

81- Bediüzzaman Mezarlığı'nda, Muhammed Emin Efendi'nin hicri 1351. (miladi 1932) tarihli mezar kitâbesi:

**İçer nöbetle bir bir halk-ı alem
Ecel peymanesin cam-ı kaderden**

**Emin Hilmi Efendi nev-civan kim
Heman oldu yazık piş-i nazardan**

**Semmü'l-ismi mahbuû-i Hüda'dır
Şefaatyab ola hayrû'l-beşerden**

**Henüz nev-reside taze bir civan idi
Vefatı halkı yandırdı ciğerden**

Bu ağıt kitâbe az bir değişiklikle başka bir mezar kitâbesinde de yazılmıştı. "Herkes sırası geldikçe ecel şerbetinden içecektir. Henüz genç yaşta gözder kaybolması çok acıdır. Onun ismi Allah (c.c) sevgilisinin ismidir. Ona Hz. Muhammed (s.a.s) şefaatsin. Genç yaşta ölümü halkı ciğerden yakmıştı."

82- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1353, (miladi 1934)'te vefat eden Edibe Hanım'ın mezar kitâbesi:

**Ne kasdın var idi ey derd-i bî-derman canımla
Beni kabre gömdün aheri sûz-i nihanımla**

**Derûnum derd ile doldu birûnum gül gibi soldu
Vücudum kana gark oldu bu çeşm-i hun-feşanımla**

**Felek güldürmedi bir dem bu kadar güldü çok mu
Aheri vah ile yevm-i cihan doldu figanımla**

**Haram oldu bana rahat görürüm daima mihnet
Derdle çektiğim zahmet ayan olmaz beyanımla**

Benzerlerinin en iyilerinden olan bu ağıt kitâbede, adeta kadere bir kızgınlık bulunmaktadır: "Ey dermansız dert, canıma ne kastın vardı. Sonunda beni gizli ateşimle kabre koydun. İçerim dertle doldu. yüzüm gül gibi soldu. Gözümünden akan bu kanlı yaşla vücudum kana gark oldu. Felek beni hiç güldürmedi, bu kadicık gülme çok mudur? Ah vah çekmekle cihan figanımla doldu. Bana rahat görmek haram oldu. Daima mihnet görürüm. Bu dert ile çektiğim zahmeti anlatmakla, ne kadar acı çektiğimi açıklayamam."

83- 1961'de vefat eden Mustafa Ağa'nın Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesi:

**Hüdâ mazhar kıla lütf-i azime
Vücudun yakmaya nar-ı cehime
Oku bir fatiha ruhuna bahşet
Burada işte metfundur**

Birçok mezar taşında yazılı olan bu dörtlük, yine yolcularıdan bir fatiha beklendiğini hatırlatmaktadır. Çünkü Fatihâ mevtanın ruhunu sevindirecek tek şeydir.

84- Devrin büyük din alimi Abbas Vasık Efendi'nin kızı Züleyha Hanım'ın Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki hicri 1352, (miladi 1933) tarihli mezarının kitâbesi:

**Tefekkür eyle her dem akıl isen emr-i ukbâyı
Ecel hâke etdi enis niye bu verd-i ra'nâyı**

**Verem derdiyle dilhûn gıtdi hasretle bu dünyadan
Eyvah maksuda ermeden terk-i mekân etdi dünyayı**

**Perişan dide giryân görmedi dünyada bir rahat
Henüz nev-reside iken çekdi her dem bunca belâyı**

**Meğerki Yusuf ola rahmet kabrinde me'nûsu
Demadem rahmetinle eyle şâd ya Rabb Züleyha'yı**

Devrin korkunç hastalığı veremden ölen bu merhume için söylenen ağıt iyi bir manzume olup şairi belli değildir: "Eğer akıllı isen daima ahireti düşün. Acaba bu güzel çiçeği ecel niçin toprağa yakınlaştırdı. Verem hastalığından bu dünyadan maksadına ulaşmadan ahirete göçtü. Henüz genç yaşında iken bütün bu belaları çekerek, perişan ve gözleri yaşlı olarak bu dünyada hiç rahat görmedi. Kabrinde kendisine Yusuf gibi bir rahmet yakını olsun. Ya Rabbi, rahmetinle her zaman Züleyha'yı şad eyle."

85- Hicri 1334, (miladi 1916) tarihinde vefat eden Ümmühan Hatun'un Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesi:

**Yakdı beni bağ-ı suz-i hasret
Bu cay-i teng oldu bana merkad**

**Kaldım burada enis-i hicret
Eyleye beni fatiha ile dilşâd**

Bir gün sana da gelir bu halet

"Hasret ateşinin bağı beni yakdı. Bu dar yer bana mezar oldu. Hicrete dost olarak burada kaldım. Beni bir fatiha ile sevindir. Çünkü bir gün sana da ölüm hali yetişir."

86- Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki hicri 1303, (miladi 1885)'te vefat eden İbrahim Lebib Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Ansızın derde düşdü ya Raklb
Uğradı karnında termimin Lebib**

**Hüzn-ü matemle clğer oldu bâls
Ol zamanki yerde düz oldu edib**

**...(bir satır okunamadı)
Gül tenl felek ala muclb**

**Kul şefi'dir kürbet yevmü'l-ceza
Verø Ya Rabb selsebil Hablb bana**

**Hüsn-i hatme söyle tarih Rahmi'ya
Cennete azm etdi İbrahim Lebib**

Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Bu manzumenin şairi Rahmi adında bir şairdir. Bu ağıt kitâbede İbrahim Lebib'in genç yaşında bir ciger hastalığına yakalandığı ve bu hastalığın ölümüne sebep olduğu ifade edilmektedir. Kıyamet gününde bu üzüntünün kendine şefaah etmesi de dilenerek, ayrıca kendine selsebil verilmesi de istenmektedir.

87- 1932 tarihinde vefat eden din alimi Abdulvahid Hoca Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezarı kitâbesinde şu ağıt kazılmıştır.

**Esüb bad-ı ecel bu nazeninin ömrün az etti
Henüz nev-reside taze gonca âh bi-murad etdi**

Genel olarak birçok mezar taşında bu ağıt kitabesi vardır.

88- Hicri 1317. (miladi 1899)'da vefat eden Yorgancızade Ali'nin Bedi-üzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesi:

**Muntazırdır affına çeşm-i cihan
Cümleden Yorgancı-zade bir kulun**

**Ki Ali ibni Muhammed bi-kemal
Cirmini dökdü rû şükreden ile**

**Derdiyle zar oldu bin hayran
Afvet Ya Rabb isyanını mağfiretinle**

**Nur-i Ahmed aşkına Ya Müstean
Geldi üçler söyledi tarihini**

Rahmet-i hakka erince verdi can

"Bütün cihanın gözü senin affını beklemektedir Ya Rabbi. Bunlardan bir kulun da Yorgancı-zade kulun Muhammed oğlu Ali'dir. Şükreden bu kulun cirmini döktü. Dertleri ile inledi durdu. Yarabbi isyanını mağfiretinle affet. Nur-ı Ahmed (s.a.s) aşkına olsun." Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Son mısranın hafleri toplanıp üç ilave edilince 1317 tarihi çıkmış olur.

89- Kadızadelerden Seyyid Abdullatif Efendi'nin kızı Fatime Hanım'ın Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki hicri 1280 (miladi 1863) tarihli kitâbesi, zamanın şairlerinden Sabir'in yazdığı güzel bir ağıt manzumesidir:

**Aldanma nakş ü nigarına dehrin nigâr-veş
Etmez ona taalluk o kim huşyar ola**

**Eyler mi meyl-i dar-ı fena arifan hiç
Arif odur ki mail-i dar-ı karar ola**

**Değmez bu cah ü mansıp dünyaya ah kim
Hengâm-ı fevt-i makarrı cah-ı mezar ola**

**Devran-ı berrakdı Yusuf Peygamber'i o kim
Yakub var dideleri eşkbar ola**

**Aldı felek halilesini saldı fahhare
Ukbada Ya Rabb bari karin-i nigâr ola**

**Beşler çıkınca söyledi tarih Sabir'e
Cennetde ruh-i Fatime Zehra'ya car ola**

"Dünyanın şekil ve suretine aldanma. akıllı olan kimse ona yakınlık göstermez. Arifler hiç yokluk alemine yönelir mi? Asıl arif olan, gerçek olan aleme yönelmelidir. Bu yer ve mansıp dünyasına değmez. Çünkü ölüm vakti gelince karar edeceği yer, mezardır. Hz. Yusuf'un babası Hz. Yakub gibi gözleri yaşlı olur. Onun zevcesini felek aldı toprağa saldı. Ya Rabb bari ahirette onu yakınlıştır." ifadeleri kullanılmış acı ve ümit bir araya da getirilmiştir. Son beyitte tarih düşürülmüş olup, son mısranın harflerinin toplamı 1285 eder. beşler çıktığı için 1285'ten 5 rakamını çıkarırız 1280 tarihi çıkmış olur. Yazı celi talik hattı ile yazılmıştır.

90- Hicri 1140. (miladi 1727) senesinde vefat eden Ulucami Müezzini Molla Mahmud'un Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezarı kitâbesinde şu dört-lük yazılmıştır.

**Ey mezarımı gören ehl-i vefa
Eylerim bir fatiha sizden rica**

**Kim bana hayr ile eylerse dua
Ede mahşerde ona şefaaf Mustafa**

Birçok mezar taşında yazılı olan bir kitâbedir. Yazı celi sülüs hattı ile yazılmıştır.

91- Hicri 1295. (miladi 1878)'de vefat eden Tahirzade Bekir Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar taşında kazılı ağıt kitâbe de birçok mezar taşında görülen bir manzumedir:

**Bir civan-i nazeninin
Merkaddidir bu mezar**

**Eyledi nazik tenin
Hâk ile yeksan rüz-gar**

**Almadı dar-ı fenada
Maksadı bu bi-murad**

**Eyle ruhuma rahmet
Lütfeyle perverdigâr**

Kitâbe, mezar taze bir gencin mezarıdır. Zaman onun nazik vücudunu yerle bir eyledi. Bu bi-muradın hiç bir maksadı bu dünyada olmadı. Allah lütfuyla kendisine rahmet etsin. anlamındadır

92- Hicri 1378, (miladi Ocak 1959)'da vefat eden Ramazan Altaş'ın Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar taşında dikkat çekici bir ağıt kitâbe yer almıştır.

**Bu gence bir fatiha
Ben bir genç idim
Gezerdim dünyada
Bir gül idim yeterdim anama babama
Nişanım kaldı orada
Muradım kalsın o dünyada
Şimdi de
Toprak dolmuş
Kulağıma gözüme
Akibet ölüm
Kasdeyledi canıma**

İfadeleri, bir gencin arkasından bıraktıklarının acı, üzüntü ve hasretini bildiren duygulardır. Bir babanın bir ananın ağıdı, bir kardeşin. bir bacının ağıtı ve bunlara ilave olarak bir nişanlının duyup da ifade edemediği ağıdı ancak bu kadar anlatılabilirdi.

93- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1098, (miladi 1687) senesinde vefat eden Halil Bey'in mezar kitâbesi:

**Eya seyreyleyen hak-i mezarım
Beni bir fatiha ile ana dur

Girersin sen dahi hak-i siyahe
Bu gün bana ise yarın sanadır.**

Bir ibret veren, bir ders ifade eden bu kitâbe birçok mezar taşında yer alan genel bir kitâbedir.

94- Alaybeglerden 1323 hicri (1905 miladi) tarihinde katledilen Mustafa Hakkı Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar kitâbesinde şunlar yazılmıştır:

**Hanedanından Ruha'nın bu gül-i bağ-ı vefâ
Nahl-i kaddin saldı hâke tişe-i hükm-i kaza**

**Düşmen-i bed-hâhı rahmetden ümmid kesmiş mi kim
Eyleyüb kat'i hayatın urdular seng-i cefa**

**Cismi hûn-âlûd ile gitdi Hüda divanına
Ona mahşerde şefi' olsun şehid-i Kerbelâ**

**Ünfüvan-ı ömür de gitdi cihandan hayfa hayf
Ermedi dünyada kâma afv ede cürmün Hüdâ**

**Çıkdı dü ahbab Şevket tarih-i cevher söyledi
Ola mazlumen,şehid Ya Rabb celis-i Mustafa**

Ağıt kitâbeden anladığımız kadariyle "Mustafa Hakkı Efendi,Urfa'nın tanınmış ailelerinden vefa bağının bir gülüdür. Kaza hükmü ile bedenini top-rağa uzatmıştır. Rahmetten ümid kesmiş olan kötülük isteyen düşmanı, cefa taşıyla vurarak hayatını kesti. Kana belenmiş vücudu Allah divanına yükseldi. Henüz genç ve güzellik ömründeyken yazık ki dünyadan ayrıldı. Merhuma, mahşer gününde Kerbela şehitleri şefaatchi olsun. Dünyadaki mutluluğa doymayan Mustafa Efendi'nin günahlarını Allah affetsin."

Bu manzumenin şairi Şevket'tir. Son beyitte cevher tarih düşürülmüş-tür. Son mısradaki noktalı harflerin toplamı 1325 çıkmaktadır. Bir evvelki mıs-rada iki anlamına gelen çıktı "dü" dediği için yukardaki rakamdan 2 çıkarır-sak 1323 tarihini elde etmiş oluruz. Yazı tâlik hattıyla yazılmıştır. (Resim:12)

95- 1958'de vefat eden Hatice Alay'ın Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar taşında şöyle bir ağıt kitâbe yer almaktadır:

**Hadice Hanımın Ya Rabb makamın
Cennet içinde eyle kasr-ı a'lâ**

**O eylerdi savm-ü salatın
Okur Kur'an-ı hem eylerdi esfâ**

**Fakir ve bî-kese muhtaç ve aca
Verüb nan-ü nükûd eylerdi arza**

**Tehi dest kapına geldi İlahi
Bağışla cürmün ey Hayy-ü Tüvana**

**Duam oldur olunca ruz-i mahşer
Şefii olalar Havva ve Zehra**

Dua, ağıt ve merhumenin özelliğini de belirten bu kitâbede şunlar yazılmıştır: "Yarab, Hatice Hanım'ın makamını cennet içinde yüce bir köşk eyle. Çünkü o hanım namazını kılar, orucunu tutar ve Kur'an-ı Kerim'i okurdu. Fakir ve kimsesize, muhtaçlara ve açlara Allah rızası için para ve ekmek verirdi. Şimdi artık eli boş olarak kapına geldi. Ey Hayy ve kudretli olan Allah, Hatice Hanım'ın günahını bağışla. Duam odurki, mahşer gününde kendisine Hz. Havva ile Hz. Fatimetü'z-Zehra şefaatçi olsun."

Evet, bu ağıt kitâbede de mevtanın arkasından ona olan sevgi, acı ve üzüntüler dile getirilmiştir. Bu duygular dile getirilirken de çok güzel edebi metin verilmesi de ihmal edilmemiştir.

96- Hicri 1323, (miladi 1905) senesinde vefat eden Alaylardan Halil Hilmi Efendi'nin Bediüzzaman Mezarlığındaki mezar taşı üzerinde şu ağıt kitâbe kaydedilmiştir:

**İçer nevbetle bir bir halk-i alem
Ecel peymanesin cam-ı kaderden**

**Halil Hilmi Efendi nev-civan kim
Nihan oldu yazık piş-i nazardan**

**Sümmi'l-ismi ceddü'l-enbiya'dır
Şefaatyab ola hayrül-beşerden**

**Üç oğluyla kızı masumlar kim
Diriğa oldular mahrum pederden**

**Yazıb eşkimle Hilmi ben de tarih
Vefatı halkı yandırdı cigerden**

Hilmi adında bir şairin yazdığı bu kitâbe sonunda tarih düşürülmüştür. Son mısranın Arap harflerinin noktalı olanları toplandığında 1323 tarihi çıkmaktadır.

Kısaca şöyle denmektedir: "Bütün dünya halkı nöbetleri geldikçe, kader bardağından tek tek ecel şerbetini içecektir. Henüz genç yaşta olan Halil Hilmi Efendi'nin ölmesi yazık oldu. Onun ismi Ceddü'l-enbiyanın ismidir. Hayrül-beşer olan Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.S) şefaatçisi olsun. Merhumun üç oğlu ile bir kızı geriye kalarak babalarından mahrum oldular. Ben de gözyaşım ile tarihini yazarak, vefatının halkı cigerden yaktığını söyledim."

Görüldüğü gibi kitâbede acıma ve acındırmanın yanında herkesin öleceğini düşünmekle teselli vermeye çalışılmıştır. Yazı celi ta'lik hattı ile yazılmıştır.

97- Hicri 1058, (miladi 1648)'de vefat eden Safiya Hanım'ın Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki mezar taşına, birçok mezarda görülen genel bir dua yazılmıştır.

İlahi kabrimi pür-nur eyle
Makam-ı menzilim ma'mur eyle

Fenadan gitdi hayretlerle mahzun
Bekaada anı katından mesrur eyle

Oldukça eski bir tarihe sahip olan bu mezar üzerindeki bu dörtlük zamanınıza kadar birçok mezar taşına kazılmıştır. Mezar mermerden yapıldığı için yazısı sağlam kalmıştır. Yazı celi sülüs hattıyla yazılmıştır. (Resim:13)

98- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Muharrem 1347, (Haziran 1928)'de vefat eden şehit İbrahim Edhem Efendi'nin mezar kitâbesi:

Ya Rabb aman hürmet-i Kur'an için olsun
Farh-ı dü-cihan yani O Sultan için olsun

Ebubekir, Ömer ve hazret-i Osman için olsun
Bağışla suçum şah-ı şehidan için olsun

Yeşile boyanmış olan bu mezarda medfun olan İbrahim Edhem Efendi'nin, İstiklal Mahkemesince 1925'te idam edildiği latin harfleriyle kazılmıştır. Mezar taşındaki tarih, mezarın yapıldığı tarih olmalıdır.

99- Bediüzzaman Mezarlığı'nda (Mayıs 1958)'de vefat eden Dögerli Aşiret Reisi Bekir Ateş Beğ'in oğlu katledilen İbrahim Halil Beğ'in mezar kitâbesi:

**Genç iken Halil Beg Dögerli beği
Sehâda keremde yokdu akranı**

**Gadredirdi kıydılar ona sebepsiz
Bir zalim kurşunla döküldü kanı**

**Şehidlik rütbesin eyledi ihraz
Cay-gah eyledi bağ-ı cinanı**

**Onun bu fenada hüsn-i haline
Şahadet etmekden dostu yaranı**

**İlahi ruhunu rahmetle şad et
Rahmete layıktır çünkü imanı**

Kitâbeden Dögerli Aşireti Reisi Bekir Ateş Beğ'in oğlu İbrahim Halil Beğ'in sebepsiz yere katledilerek öldürüldüğünü anlamaktayız.

100- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1060, (miladi 1650)'de vefat eden Sadrazam Tayyar Muhammed Paşa'nın oğlu Hüseyin Bey'in mezar kitâbesi:

**Hudâyâ fazl-ı lütfunla bu mahdum
Ol gülzar-ı firdevs içre mesrur**

**Olub tarih-i rihlet harf-i menkut
Hemişe merkad-i mahdum ola nur**

Bediüzzaman Mezarlığı'nda bir kubbe içinde bulunan bu mezar, Sultan 4'cü Murad'ın Bağdat seferine giderken 1638 Ağustos ayında sadrazam olan Tayyar Muhammed Paşa'nın oğlunun mezarıdır. Tayyar Paşa Bağdat muhasarası sırasında şehit düşmüştür. Hüseyin adındaki oğlu ise Urfa'da 1650 senesinde vefat etmiş ve bu türbeye defnedilmiştir.

Kitâbenin son mısrasında noktalı harflerle tarih düşürülmüştür. Yazı celi ta'lik hattı ile yazılmıştır.

101- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1334, (miladi 1916)'da vefat eden Hacı Mekki Efendizade Muhammed Efendi'nin kızı Elif Hanım'ın mezar kitâbesi:

Vâ firkatâ

**Ey zair kabrim etme gaflet
Levhimde yazıldı ders-i ibret**

**Bu dehr-i dûnda pek genç iken âh
Yakdı beni dağ-ı sûz-i hasret**

**Bu câ-yı tenk oldu bana medfen
Kaldım burada enis-i ibret**

**Eyle beni fatihayla dilşâd
Bir gün sana da erer bu halet**

**Bir ile edin tarihim ikmâl
Oldu vatanım riyaz-ı Cennet**

"Ey ziyaretçi, kabrimi gafil olarak unutma. Benim levhimde bu ibret alınacak ders yazıldı. Bu alçak dünyada çok genç yaştayken hasret ateşi bağrımı yaktı. Bu dar yer bana mezar oldu. Burada ibretle tanışık olarak kaldım. Ey dünya ehli, bir fatiha ile benim gönlümü mutlu et. Çünkü bir gün bu durum sana da ulaşacaktır." Anlamına gelen mısralar kullanılmış ve son mısra da bir eklemek suretiyle tarih düşürülmüştür.

102- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1343, (miladi 1924) senesinde vefat eden Musa kızı Tevhide Hanım'ın Mezar kitâbesi (13).

**Kime me'va olur bu dar-ı dünya
Gelen bir bir gider encam illâ**

**Edib her ferdi bir suretde iğfal
Müebbed kabz eder faniyi hayfâ**

**Açar tir-i kaza bir yare ahir
Olur bi-çareler düçar-i ifnâ**

**Zaman-ı vâsf-ı hamlinde vefatı
Helaki herkesi etdi dü-bâla**

**Gelip hep hizmete fevtinde huri
Behiştî eyledi Tevhid'e süknâ**

Kitâbe Urfa şairlerinden Behiştî tarafından yazılmıştır. Bu dünyaya her gelenin muhakkak öldüğünü, her canlının yok olacağı ifade edilmektedir. Burdaki mevta hamileliği sırasında vefat etmiştir. Bu da akrabalarını daha fazla üzmüştür.

---

(13) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa, 1986, I. 257

103- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Şaban oğlu Ahmed'in mezar kitâbesi. (14)

**Diriğa iş bu nûr-i dide-i Şaban Efendi kim
Civar-ı Hakk'a azm ettikde ferman-ı müekkedle**

**Dedi Şehdî-i dâi tarihini Ya Rabbi ol demde
Münevver kıl mezar-ı Ahmed'i nur-i Muhammed'le**

Şair Şehdî tarafından yazılan bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüş olup, hicri 1230, miladi 1815 tarihi çıkmaktadır. Böylece Şair Şehdî'nin yaşadığı devir de belli oluyor.

104- Bediüzzaman Mezarlığı'nda hicri 1289, (miladi 1872) senesinde vefat eden Halil adlı birinin mezar kitâbesi. (15)

**Almadı dünyada hayfa ki muradın ol civan
Hâke yeksan eyledi nev-salda bâd-ı hazan**

**İrci'i emrini çün gûş eyleyince nass ile
Müjde-i tahkikden kıldı feda canın heman**

**Hemdemi Ya Rab ola ol zat-ı pâk-ı muhterem
Hazret-i âl-i himem pir ü fakir hem ins ü can**

**Tarh edib üç Raikâ tarih-i cevher söyledim
Nâ-murad gitdi tebah oldu Halil-i nalan**

Raik'in yazdığı bu kitâbenin de sonunda noktalı harflerle tarih düşürülmüştür. Mevtanın ardından duyulan üzüntü belirtilmiş ve ona Allah'dan rahmet dilenmiştir.

---

(14) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I, 257

(15) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I, 255

105- Bediüzzaman Mezarlığı'da hicri 1297, (miladi 1880) tarihli bir mezar kitâbesi:⁽¹⁶⁾

**Bi-devâ bir derde düş oldum zebun
Ruz ü şeb bak inlerim zar ü zebûn**

**Ah ü vâh ü hicriyle bak mecruh-ı dilim
Gözlerim kan yaşla doldu tab-ı hun**

**Küllü şey'in Halik buyurdu Hakk
Diyelim el-Hükmü lillah mü'minûn**

**Murğ-i ruhum nefsdan ah uçtu âh
Tutdu Tuba zi'l-nevaya hazirun**

**Rahmi'yâ gel söyle -gil tarihini
Ya Celili küllü ledeyke muhzirûn**

Urfa şairlerinden Rahmi'nin yazdığı bu kitâbenin sonunda tarih düşürmüştür. Kitâbede merhumun günlerce acı çektiği anlatılmış ve sabretmekten başka çare kalmadığı ifade edilmiştir.

⁽¹⁶⁾ Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I.250

106- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Muhammed Salih Sani'nin hicri 1268, (miladi 1852) tarihli mezar kitâbesi: (17)

**Çekdi cellad-ı ecel kim hun-i mazlum dökmeğe
Tiğ-i hûn-rizin anın gerdunu pervaz eyledi**

**Riştesin kesti maârif- kânının encam-ı kâr
Ma'rifetle bir zaman anı ser-efraz eyledi**

**Bülbül-i bağ-ı maarif ki o zat-ı Mevlevî
Sundu bes şerbet ana mest-i mey âvâz eyledi**

**Geldi üçler söyledi Admi gibi tarihini
Ruh-i Sani lâne-i hüsniye pervaz eyledi**

Urfa şairlerinden Admi (1818-1900) tarafından yazılan bu manzume- nin son mısrasında tarih düşürülmüştür.

"Mazlum kanını dökmek için ecel celladı kılıcını çekti ve uçarak feleği dolaştı. Sonunda maarifin ipini kesti ve bilgisiyle bir müddet yükseldi. Bir mevlevî olan o maarif bağının bülbülüne şerbeti sundu ve bu ecel şerbetinin etkisiyle sarhoş oldu. Sani'nin ruhu güzellik yuvasına uçtu."

Bu kitâbeden merhum Muhammed Salih Sani'nin Mevlevî olduğunu da anlamaktayız.

---

(17) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986. I. 202

107- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılı. Müftüzade Ömer Efendi'nin oğlu Avukat Mahmut Fuat Aksoy'un 1 Nisan 1965 tarihli mezar kitâbesi:

**Hacc'a niyetliydin kurban ayında
Kahpe kurşunların kurbanı gittin
Adalet evinde hak sarayında
Zulmün haksızlığın nişanı gittin**

**Gölgende dururdu yetimler dullar
Kapında doyardı açlar yoksullar
Tanrı'nın yoluydu tuttuğun yollar
Onun çün özleyip Cinan'ı gittin**

**Kırk dokuz senelik gençlik yaşında
Adın yakışmazdı mezar taşında
Bir Nisan gününde görev başında
Şehitler bezminin mihmanı gittin**

**Soyun gibi aktır bıraktığın ad
Gözler kan ağlıyor seninçin Fuad
Tanrı'dan dilerim nur içinde yat
Sızlattın kalpleri, vicdanı gittin**

1 Nisan 1965'de Avukat Mahmut Fuat Aksoy'un mahkeme salonunda ölüürüldüğünü anlatmaktadır.

108- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılı Reşit kızı Derya Parmaksız'ın mezar kitâbesi:

**Sanki hiç yaşamadı
Gülümsedi bir anlık**

**Gökten inip Derya'yı
Sarıverdi karanlık**

Derya 22. 5.1971'de doğmuş ve 7.10.1993 tarihinde vefat etmiştir. Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde öğrenci iken bir trafik kazasında vefat etmiştir.

109- Bediüzzaman Mezarlığı'nda 11.10.1991'de vefat eden Rûfai tarikâtı halifesi Yusuf İzzeddin Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Biz gedayiz sureta amma
Cihan sultanıyız
Bende-i al-i aba şeh-i velayet
Kuluyuz
Lebriz-i gınadır dilimiz gerçi
Fakiriz
Salikân-ı pir-i Hazret-i Rufai
Kebiriz
Musa göremez Tur-i Şecer'de
Bizi billah
Biz şule-i sima-i tecellada
Nihanız.**

Latin harfleriyle yazılmış olan bu kitâbe, Kenan Rifai'den alınmıştır. Yusuf Halfa diye tanınan Yusuf İzzeddin Efendi, Nuri Baba'nın halifesidir.

110- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, 30.1.1966'da vefat eden Hacı Sinan oğlu Hacı Salih'in mezar kitâbesi:

**Geçip bakma
Ey Muhammed ümmeti

Ölümün diriden
Bir duadır minneti

Sen de isen
Ol Muhammed ümmeti

Bir fatiha ver de
Bulasın baki Cennet'i**

111- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harflerle yazılmış, Muhammed Emin'in 7.7.1989'da vefat eden eşi Anzılha Süzer'in mezar kitâbesi:

Felek sundu bana

Şerbet-i mevt

Mezarım oldu

Zindan-ı gurbet

Lütfet ver bir fatihayı

Ey zair

Ümidim ola ruhuma rahmet

Kocasından bir sene sonra vefat eden Anzılha Hanım'ın arkasından yapılan bir ağıt kitâbesidir.

112- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, 27.7.1988'de vefat eden Şeyhmüslüm oğlu Mehmet Emin Süzer'in mezar kitâbesi:

Felek sundu

Bana ecel-i şerbet

Yardan evlâttan ayırdı nihayet

Kıldı beni esir-i dest-i gurbet

Ağlasın mezarım tâ be-kiyamet

Gelince kabrime ziyaret

Bekler bir fatiha ruh-i Muhammed

Kendisini ziyarete gelenlerden bir fatiha bekleyen bu kitâbe, ayrılığın ve ölümün ardından bir ağıt yapmıştır.

113- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, 16.5.1961'de doğan ve 1.10.1991'de vefat eden İnşaat Yüksek Mühendisi Muzaffer Uluğ'un mezar kitâbesi:

**Benim için gözyaşı döküp ağlamayın
Kaderim böyleymiş kimseyi suçlamayın
Beni mezarda değil, gönlünüzde arayın**

Genç yaşta ölen Muzaffer Uluğ, arkadaşıyla otomobille ormana giderken kaza geçirmiş ve bu kazada Muzaffer hayatını kaybetmişti.

114- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, 1943 yılında doğup ve 12.6.1979'da vefat eden Ekrem Kara'nın mezar kitâbesi :

**Ölümün pençesi
Gerçi karanlık, siyah
Ve çirkin ise de
Mü'min için
Asıl siması
Nuranidir,
Güzeldir.**

Ekrem Kara samimi arkadaşımız, dostumuzdu. Terzilik yapardı. Risale-i Nur öğrencilerindendi. Çok müttaki bir müslümandı. Çok münevverdi. güzel konuşur, bütün arkadaşları tarafından sevilirdi. Ani bir kalb krizi sonucu dükkanda çalışırken vefat etti.

Merhum hastalığından bahsettiği zaman pek inanmamıştık. Bir gün konuşma sırasında :

Pazartesi günü mü, yoksa Cuma günü mü ölmek daha efdaldır? Gerçi pazartesi günü peygamberimiz vefat etmiştir. Ben de pazartesi günü ölmek isterim, demişti. Ölümü de pazartesi gününe rastlamıştı.

115- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, 1934'te doğmuş ve 3.12.1984'te vefat eden Eyyub Karakeçili'nin mezar kitâbesi:

**Biz gidiyoruz
Aldanmakta fayda yok
Gözümüzü kapamakla
Bizi burada durduramazlar
Sevkiyat var**

Kendisi Gaziantep'ten Urfa'ya gelirken otomobil içinde kalp krizi geçirmiş ve şehadet kelimesini getire getire vefat ettiği, arkadaşları tarafından anlatılmıştır. Kendisi çok müttakî, dost ve arkadaşları tarafından sevilen bir kimseydi.

Eyyub Karakeçili Risalei Nur öğrencilerindendi.

116- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, 31.7.1955'te doğan ve 14.8.1986' vefat eden Buluntuzade Ahmet Nihat Efendi'nin oğlu Abdurrahman Halis'in mezar kitâbesi:

**Düzce'nin yolunda Hakk'ın uğrunda
Kader kıydı ona alem ağladı**

**Gonca gülken soldu yazın sonunda
Kurban bayramında ciğer dağladı**

**Düğünü hazırды yakındı murad
Felek bırakmadı kabzetti canı**

**Hüda ede onu bekada berat
Lütf ü keremiyle bağışla cnu**

Düzce yolunda babası ile birlikte geçirdiği bir trafik kazasında vefat etmişlerdir. Evlenmeye hazırlanırken bu elim olayın meydana gelmesi ailesine büyük bir acı vermiştir. Bu ağıt da bu acının ifadesidir.

117- Bediüzzaman Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, Buluntuza-
de Abdulkadir oğlu Ahmet Nihat Efendi'nin 14.8.1986 tarihli mezar kitâbesi:

**Ciğerparesiyle Düzce yolunda
Parelendi gitti Nihat Buluntu**

**Ruhunu eyledi teslim sonunda
Kaderi vermedi yol, vakit doldu**

**Baba, oğul hasret gitti dünyadan
Kalanlara sabır ihsan et Mevla'm**

**Derd ile ah ile şifa bulmadan
Ayrılan kuluna merhamet Mevla'm**

Düzce yolunda geçirdikleri bir trafik kazasında oğlu ile birlikte vefat et-
miştir. Mezarları yan yanadır.

III. EYYUB PEYGAMBER CAMİİ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI :

118- Eyyub Peygamber Camii Kabristanı'nda 22 Şubat 1935'te vefat eden Emekli Tabib Yarbay Urfa Memleket Hastanesi Başhekimi Dahiliye Mütahassisi Dr. Mehmet Ali Alkaya'nın mezar kitâbesi :

**Urfa'yı bu münevver etdi ihata nâm û nişanı
Hakikat pek âli idi bu zatın şanı
Hem vatan uğruna zeki hizmetleri can û gönülden
Ne yazık ki hâk içinde defneyledi o nazik canı**

**Mezarlıklar bir kenar Bedr'e anlatır esrar-ı Hakk'dan
Kabirlerden oku dehşetle encam-ı hal dünyalı (dünyayı)?
Hastagâni eyler idi nidâ-yı bu âli zat
Bir fatiha ile şâd et zair sende rûh ü revanı**

Urfa Devlet Hastanesi'nde baştabiblik yapmış, Emekli Tabib Yarbay Mehmet Ali Alkaya 22 Şubat 1935'te vefat edince Eyyub Peygamber Camii bahçesindeki kabristana defnedildi.

Kitâbede Yarbay Mehmet Ali Bey'in Urfa'ya birçok hizmette bulunduğu ifade edilmektedir. Kitâbeyi Bedir adında bir şairin yazdığını sanmaktayım.

Mezar 1982 senesinde kızı tarafından tamir ettirilmiştir.

IV. EYYUBNEBİ MAHALLESİ CAMİİ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI :

119- Eyyub Nebi Mahallesi'nde, kendi yaptırdığı cami avlusuna defnedilen Hacı Şükrü Efendi'nin mezar kitabesi:

**Ey zair kıl ihtiram meşhed-i arif-i Rabbanî'dir
Mürşid-i kâmil Hac Muhammed Şükri-i Şirazi'dir**

**Hem halife-i Nakşibendî-i Halidî'dir kim bu zat
Himmet ve faziletde nice salikin kalbi buldu hayat**

**Ey ihvan deme kim mürdedir nice imdad eder velî
Şüpheşiz her dü alem tasarruf ehlidir ruh-ı velî**

Her ne kadar bir methiye ise de, yine de sevilenin arkasından söylenen bir ağıt olduğunu göstermektedir.

Hacı Şükrü Efendi, Adıyaman'ın Akpınar nahiyesinin Şiraz köyünde 1905 yılında doğdu. Urfa'ya gelerek dini tahsilini yaptı. Tarikatta önce Kantara köyünde oturan Hoca Osman Efendi adındaki Nakşibendi şeyhinden faydalandı. Sonra bu zat vefat edince İstanbul'da, yine Nakşibendi Şeyhi olan Abdülhakim Arvasi (ölm.1942) Efendi'den halifelik aldı. 1967 senesinde Urfa'ya yerleşti.1985 senesi, Nisan ayında vefat etti.

V. EYYUBNEBİ KÖYÜ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI :

120- Eyyub Nebi köyünde Hz. Eyyub peygamber'in türbe kitâbesi:

**O'nda rahmet O'nda nimet
Şükür O'nda teslimiyet
Allah verir derdi evet
Eyyub Nebi sabrederdi
Allah güzel kulum derdi**

**Malı mülkü dağ kadardı
Evlat sağlık O'nda vardı
Varlığını sabra verdi
Eyyub Nebi sabrederdi
Allah güzel kulum derdi**

**Girdiğinde kullar dara
Kula gerek Hakk'a vara
Örnek oldu insanlara
Eyyub Nebi sabrederdi
Allah güzel kulum derdi**

**Yarattığın her nimete
Kemiğimi örten ete
Adil tesilm adalete
Eyyub Nebi sabrederdi
Allah güzel kulum derdi**

Bu kitâbe Mehmet Adil Oymak tarafından yazılmış ve yine kendisi tarafından türbenin tamirâtı yapıldıktan sonra Hz. Eyyub Peygamber'in türbesine konmuştur. Kitâbe 1992 yılında ilâhi olarak bestelenmiştir. Türbenin tamirâtı Urfa Valisi, T. Ziyaeddin Akbulut'un talimatıyla 1994 yılında Mehmet Adil Oymak'ın nazareti altında yapılmıştır. Zamanımızda şairin adı belirtilerek yazılan tek kitâbedir. Kitâbe latin harfleriyle yazılmıştır.

VI. HARRANKAPI MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI :

121- Harrankapı Mezarlığı'nda , Müftü Abdurrahman Efendi'nin oğlu, Muharrem 1133, (Kasım 1720)'de vefat eden İbrahim Paşa'nın mezar kitâbesi:

Ah mine'l-mevt
İlahi kabr-i İbrahim'i kıl nur
Bihişt içre et gül bunu mesrur
Cihanda ber-murad olmadı çünkim
Bekaada Cennet içre ver buna hur

Yukarıdaki dörtlükte merhumun dünyada murad almadığını hiç olmazsa ahirette Cennet'e girmesini istemektedir. 1720 senesinde vefat eden bu İbrahim Paşa'nın babası da müftü imiş. Nerenin Müftüsüydü ve İbrahim Paşa Urfalı mıdır? yoksa başka bir şehirden mi gelmiştir? bilinmemektedir.

122- Harrankapı Mezarlığı'nda Hacı Hamza'nın hicri 1310 Ramazan.
(Mart 1893)'te vefat eden kızı Züleyha'nın mezar kitâbesi:

**Gönül verme cihan-ı bi-vefaya
Edersin intihade haki me'vâ**

**Gülistan-ı cihanın yok bekası
Kani İskender Dara ve Kistrâ**

**Felek mahv etdi gör kim bu nevcivanı
Sağır evladını terk etdi daha**

**Enisi kasıratü'l-tavaf olsun
Şefii Adn'de hem-saye-i Zehrâ**

**İlahi rahmete gark eyle ruhun
Bi-hakkı sure-i Yasin ve Tahâ**

**Dedim üçle ana tarih-i cevher Şevket
Fenadan gitdi hayfa ki Züleyha**

Şair Şevket'in yazdığı bu kitâbenin son mısrasında cevher tarih düşü-
rölmüş olup, noktalı harflerin toplamına üç ekleyince 1310 tarihi çıkar.

"Bu vefasız dünyaya gönül verme, çünkü sonunda toprağı mesken
edinirsin. Cihan gülistanının devamı yoktur. Hani İskender, Darâ ve Kistrâ gi-
bi cihan padişahları nerede? Bak bu genç, küçük evladını bırakarak öldü.
Yakınları, tavaf edenlerin köşkü olsun. Adn Cennet'inde de Fatimetü'z-Zehra
(R.A)'nın gölgesinde olsun. Ya Rabb, onu Yasin ve Taha surelerinin hakkı
için rahmetine gark et." Anlamına gelen beytlerle dua ve üzüntüsü dile geti-
rilmiştir.

123- Harrankapı Mezarlığı'nda şair Şevket'in de defnedildiği ablası Emine binti Eyyub Naccarzade'nin hicri 1287, (miladi 1870) tarihli mezar kitâsesi:

**Neden kıydın niye felek sen buna
Ki pünhan eyledin zir-i zemine**

**Götürdün müradanı cihandan
(bir mısra kırılmıştır)**

**Be-nam-ı ümmühanım el-mürselindir
Kenize rahmeten lilalemindir**

**Penah-ı Eyyub'dur ruz-i cezada
Dergahında medfun Sabir yine de**

**Dua gûna düşüb bir tarih-i tam
Bihîşt içre ola ruh-i Emine**

- Şair Sabir'in yazdığı bu kitâbenin sonun da tarih düşülmüştür. Son mısranın harfleri toplanıp bir çıkarılınca 1287 tarihi çıkmaktadır. Deniliyor ki, adım peygamber efendimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'in annesinin adıdır. O da Allah'ın rahmetini çeken Amine'dir. Defnedildiği yer ise Hz. Eyyub Peygamber'in dergahıdır.

Bu mezara şair Şevket'in ablası Amine 1870'te defnedilmiş, sonra bunun üzerine Hacı Eyyub'un ikinci kızı Fatime 1321, miladi 1903'de defnedilmiştir. Daha sonra da hicri 1337, miladi 1918-1919 senesinde Neccar Eyyubzade oğlu Muhammed Şevket defnedilmiştir. Bunların isimleri mezar taşının arkasına yukardan aşağı yazılmıştır.

124- Harrankapı Mezarlığı'nda Rebiülevvel 1341, (Kasım 1921)'de vefat eden Halaf Ağa'nın oğlu Gazi Mustafa Hakkı'nın mezar kitâbesi :

Va firkata

Yine bir valideynin nevbaharı firkata

Ki defnoldu bu kabre nevcivane iken fena merkad

Anın çün ederse rûz ü şeb çok mudur ihvan efgan

Ki derdi bi-deva olmadaydı gün be gün minnet

Gelince fevc fevc ahbab tarih-i imsa dendi

Hüda'nın rahmine olsun vasıl Mustafa Hakkı

Kendisinin gazi olduğunu baş dikme taşındaki yazıdan anladığımız Mustafa Hakkı, yakalandığı hastalıktan kurtulamamış ve vefat etmiştir. Son mısradaki tarih düşürülmüştür.

125- Harrankapı Mezarlığı'nda İmam oğlu Dabbağ Muhammed'in Cemaziyelevvel 1371, (Şubat 1952) senesi mezar kitâbesi:

Ah elinden ey felek bu nazik tenin

Ola hayfa zir-i hâk içre nihan

Valideynin bağırını pür kan edüb

Yandırdı nar-ı firkate bu civan

Kılmadan etrafına bir kez nazar

Bir dem içre gül gibi soldurdun heman

Dest-gir olsun ona rûz-i cezada

Şah Hasan ile Hüseyin alişan

Fazl-ı lütfunla Hüda Muhammed'i

Eylesin hem fırka-i ehl-i cinan

Dabbağ mesleği ile iştil eden Muhammed'in genç olduğunu da yine kitâbeden anlamaktayız. Kitâbede Anne ve babasının bağırını yaktığı, genç yaşta ölecek toprak altında saklandığı ifade edilmiştir.

126- Harrankapı Mezarlığı'nda Ramazan 1294, (Eylül 1877) tarihli Sem'ozade diye meşhur olan, Sem'o oğlu Osman'ın mezar kitâbesi:

**Ah mine'l-mevt
Maraz ûmevt nev-i insanî
Kıldı Hakk vahdetinin burhanı**

**Vechehu küllü zamana bak
Etme kân-i gayre fani**

**Ramazan ayı Bes'o'nun oğlu
Mağfired ola gururlu canı**

**Ola hemnamı kıyametde şefî
Hazret-i Hakk'ın ere ihsanı**

**Hisabiyle çıkar bir tarih
Nevverallahü kabr-i Osman'î**

Manzumede, son mısra harfleri toplanır bir çıkarılırsa 1294 hicri tarihi bulunur.

127- Harrankapı Mezarlığı'nda Kadiri tarikatı şeyhi Abdulkadir Efen-
di'nin hicri 1316, (miladi 1898) tarihli mezar kitâbesi:

**Mürşid-i ehl-i tarikat
Kidvetü ehl-i fena**

**Terk edüb dar-ı fenayı
Eyledi azm-ı beka**

Bu tarikat şeyhi dünyasını değiştirerek beka alemine göç etti. Anlamına gelen kısa bir ağıt ifadesi kullanılmıştır.

128- Harrankapı Mezarlığı'nda Şeyh Müslüm Hafız'ın mezar kitâbesi:

**Ya Rabb aman hürmeten
Kur'an için olsun**

**Fahr-i dü cihan yani
O sultan için olsun**

**Ebubekir, Ömer, Hz. Osman
için olsun**

**Vasi en-Nebi ol Şah-ı
Merdan için olsun**

1958 senesinde vefat eden alim, hafız ve Nakşibendi halifesi olan Şeyh Müslüm Hafız'ın mezar taşında kaydedilen bu yakarış ve ağıt kitâbe birçok mezar taşına da yazılmıştır.

Aynı mezar taşında bir farsça ağıt kitâbe de bulunmakta olup şöyledir.

**Müflisânim amede der kû-yi tû
Şey'en lillah cemal-i Ru-yi tû
Dest be gûşâ canib-i zenbil-i tû
Aferin ber dest-ü ber bazû-yi tû**

"Müflislerim Allah için, senin yüzünün güzelliği için Ya Allah, senin köyüne gelmişler El senin zembilinin tarafına açılmış, yaşamak senin elinde ve senin kudretindedir."

Şeyh Müslüm Hafız, Nakşibendi şeyhi Kerküklü Şeyh Abdurrahman Efendi'nin halifesidir. Harrankapı Mezarlığı'nda kendisi için yaptırdığı türbe de medfundur.

129- Harrankapı Mezarlığı'ndaki Şeyh Muhammed Şefik'in hicri 1338, (miladi 1919-20) tarihli mezar kitâbesi:(18)

**Yine açdı şehadetle bu merhum bâb-ı Fettah-ı
Fırakını işitenler ciğerden kıldı efganı**

**Bırakdı madei bir ateşe hicran ile Ya Rabb
Siyahlar giysin hep görenler iş bu ahzanı**

**Şefi'olsun ona şah-ı şehidan Cafer-i Tayyar
Misâl-i talr olub seyran ede hûr ile gılmanı**

**Çıkıb (kum) yazdı tarihi vefatla eşk ile Vehbi
Beni afv eyleyib Gaffar'ı vere lütf ile fermanı**

Vehbi'nin yazdığı bu kitâbenin son mısrasında yine tarih düşürülmüştür. Noktalı harfler toplanıp (kum) kelimesinin karşılığı olan rakam çıkarılınca 1338 hicri tarihi çıkmaktadır.

"Bu merhum, Fettah olan Allah'ın kapısını şehadetle açtı.Onun ayrılığını duyanlar, yürekte feryat ettiler. Ya Rab, annesini bir hicran ateşine bırak tın, öyleki onu görenler siyahlar giyinsin. Şehitlerin şahı Hz. Cafer-i Tayyar ona şefaatchi olsun ki bir kuş gibi huri ve ğılmanları seyretsin."

---

(18) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I,257

130- Harrankapı Mezarlığı'nda hicri 1146, (miladi1733)'de vefat eden Seyyid Cafer'in mezar kitâbesi: (19)

**Bekaya etdi rihlet çünkü Cafer
Felek kıldı o dem matem ezher**

**Diriğa etmedi dünyada ikame
Şefi'ola Muhammed ruz-i mahşer**

**Çekib verdim ezel câmina tarih
Nasibî ola Ya Rab ab-ı Kevser**

Nasibî'nin yazdığı bu kitâbenin sonunda tarih düşürülmüştür. Merhumun vefatından duyulan üzüntü belirtilerek Hz. Peygamber'in kendisine şefaahatçi olmasını ve Allah'ın (c.c) kevser suyunu vermesi dilenmektedir.

---

(19) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I, 256

131- Harrankapı Mezarlığı'nda şair Ratib'in babası Hacı İsmail'in hicri 1292, (miladi 1875) tarihli mezar kitâbesi:(20)

**Fehm eden devlet-i ikbaline etmez hahiş
Zail-i zill-ı ser oduğunu nakş-ı cihan**

**Pederim işte Hacı İsmail Efendi ah kim
Etti bu çarh-ı deni cismini hâk içre nihan**

**Bi-huzur olduğunu bildi sipirh-i dûnun
Göz yumup oldu o dem azm-i Firdevs-i Cinan**

**Etiler şer' ile tebşir şehid olduğunu
Oldu çün şehir-i Muharremde vefatına zaman**

**Ratibâ Hakk'a niyaz ile dedim tarihin
Ede Ya Rabb pederim gülşen-i Firdevsi makam**

Şair Ratib'in (1812-1886) babasının mezartaşına yazdığı bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür. "Hacı İsmail'in bedeni bu toprak içinde yok oldu. Uzak yıldızlar onun huzursuz olduğunu bildiler. Gözünü kapadığı anda Cennet'in bahçesine gitti Muharrem ayında vefat ettiği için onun şehit olduğunu müjdelediler." Ratib; bu kitâbeyi kendi babasının mezar taşına yazmıştır.

---

(20) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I,172

132- Harrankapı Mezarlığı'nda Muhammed'in oğlu Bekir'in hicri 1263, (miladi 1847) tarihli mezar kitâbesi :⁽²¹⁾

**Ah sad ah kim bu gerdiş-i dolabından
Kimi kılmıştır acep mahfuz ü şâd ü kâmuran**

**Bulmadı gülzar-ı dehr içre nihâl-i ihtizaz
Gonca-i ömrün esip soldurdu bir bâd-ı hazan**

**Hâke saldı cism-i nazın çarın-i (?) giç-rev akibet
Tir-i firkatle bütûn ahbablar ağladı kan**

**İki gözden geldi eşkim Ratıbâ tarih için
Gitti ukbaya Bekir de pir idi hem nevcivan**

Urfa şairlerinden Ratıb'ın (1812-1886) yazdığı bu kitâbenin son mısra-sında tarih düşürülmüştür.

Şair, mevtanın arkasından üzüntüsünü bildiren ifadeler kullanmıştır: "Bu dünyada birçok mutlu ve sevinçli yaşarken, ne yazık ki bir kısmı da üz-gün yaşamıştır. Bu dünya bahçesinde gençliğin tadını almadan eceli geldi. Nazik bedeni topraklara serildi ve dostları arkasından ağladı."

⁽²¹⁾ Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I,172

133- Harrankapı Mezarlığı'nda hicri 1297, (miladi 1880) senesinde vefat eden Koroğlu Haydar Ağa'nın mezar kitabesi:(22)

**Hüdâyâ rahmetin eyle müyesser
Kıyamette beni kılma mükedder**

**Eğer çi rû-siyeh-i pür-günâhım
Günahım lütfuna nisbetle ahker**

**Resulüdüür şefaatte penâhım
Ona muhtâcdır âlem serâser**

**Ümidim kesmezem lâ taknetudan (23)
Hayatımda ki kıldım anı ezber**

**Çıkıp kırklar dedi tarihi Halid
Şefi' olsun sana Haydar-ı Kerrâr**

Şanlıurfa Şairlerinden Halid'in (1823-1893) yazdığı bu kitâbede son mısırada tarih düşürülmüştür. Şair ezcümle şunları ifade etmektedir. "Ya Rabbi. bana rahmet et. Kıyamette beni kederlendirme. Her ne kadar çok günah-kârsam ve yüzüm karaysa da, senin lütfunun yanında çok değerlidir. Bana şefaate edecek olan bütün alemin muhtaç olduğu Resulüdüür. "Lâ taknetu"dan ümidimi kesmem, Çünkü hayatımda onu ezberledim. "

---

(22) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I. 79

(23) Kur'an-ı Kerim. 39 - 53

134- Harrankapı Mezarlığı'nda Hemhemo oğlu Kahveci Sabri Erdal'ın 1988 tarihli mezar kitâbesi:

**Meskenim mezarımdır
Sahraya hacet kalmadı
İçtim ecel şerbetini
Lokman'a hacet kalmadı.**

Dörtlüğü ile artık herşeyin bittiğini ifade etmektedir.

135- Harrankapı Mezarlığı'nda, 1983 senesinde vefat eden Mahmut oğlu Mehmet'in latin harfleriyle yazılmış mezar kitâbesi:

**Haberiniz var mı
Duvarsız evden
Nice dostlar gelmiş
Şehirden köyden
Çok misafir olmuş
Paşadan beğden
Size de sıra gelir
Bir gün ecelden**

İfadeleri ile kaçınılmaz kader anlatılmıştır.

136- Harrankapı Mezarlığı'nda, İzzettin Demirkol'un oğlu Fethi Demirkol'un 8.12.1977 tarihli latin harfleriyle yazılmış mezar kitabesi:

**İzmir'den çıktım
Başım selamet
Urfa'ya varmadan
Koptu kıyamet
Bir tek yavrum
Allah'a emanet**

Fethi Demirkol benim çocukluk arkadaşım. Aynı mahallede, aynı sokakta ve hatta aynı avlulu evde birlikte arkadaşlık ettik, oynadık. Evlerini İzmir'e götürmüşlerdi. Amcası oğlu Şavak Hacc'a gitti. Dönüşte, onu karşılamaya Fethi de gitmişti. Sınırdaki Kilis yakınlarında trafik kazası oldu. Her iki amcaoğlu vefat etti. Fethi arkasında bir çocuk bırakmıştı.

137- Harrankapı Mezarlığı'nda Hacı Muhyiddin'in oğlu 8.12.1977'de vefat eden Hacı Şavak Demirkol'un latin harfleriyle yazılmış mezar kitabesi :

**Mekke'den çıktım
Başım selamet
Urfa'ya varmadan
Koptu kıyamet
İki yavrum
Allah'a emanet**

Hacı Şavak çocukluk arkadaşım. Hacca gitti o sene. Hac dönüşü amcası oğlu Fethi Demirkol ile trafik kazası geçirdiler. Her ikisi de Kilis yakınlarındaki bu kazada vefat ettiler. Hacı Şavak'ın iki çocuğu geriye kaldı.

138- Harrankapı Mezarlığı'nda latin harfleriyle yazılmış Rukiye Uslu-
soy'un 24.9.1974 tarihli mezar kitâbesi:

**Kanım kanımı yedi
Kanım canımı yedi
Dermansız denileñ dert
Son nefesimi yedi**

**İnandım Allah'ıma
Sığındım Resulüme
Rabbî Rabbî diyerek
Geldim senin kapına**

Manzumesi ilginç bir ağıttır. Mevtanın kan kanserinden öldüğü anlaşıl-
maktadır.

139- Harrankapı Mezarlığı'nda latin harfleriyle yazılmış Saliha Saie Ha-
tun Arzılha Uslusoy 'un 13.7.1986 tarihli mezar kitâbesi :

**Yaşım seksen altı
Yolumun sonu bitti
Üç yıl körlük
Altmış yedi gün yatalak hastalığım
Göz yaşı, gam, ıztırab,
İşte hayat romanım
Yetmişbeş yıl oruç, namaz,
Son nefes salavatım
Allah'im en son beratım**

Hayatını kısa bir şekilde anlatarak, çektiği acıyı dile getirmiştir.

140- Harrankapı Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılmış, Abdurrahman oğlu Vatan ilkokulu Müdürü Mehmet Baki Uslusoy'un 29.7.1975 tarihli mezar kitâbesi :

**İyilik aşığıydım ben
Bir can kurtarmak için
Terk-i can eyledim dünyadan
Gözü yaşlı anamı
Canım eşimi
Üç sevgili yavrumu bıraktım Yaradana
Gözyaşı denizinde sevgi gemisiyle
Sığındım bu limana
İmdat Allah'ım imdat**

Manzumede anlatıldığı üzere başkasını kurtarmak isterken, kendi canından olan Vatan İlkokulu Müdürü Mehmet Baki Uslusoy'a ait bir ağıt yazılıdır.

141- Harrankapı Mezarlığı'nda Latin harfleriyle yazılan, Hacı Hüseyin oğlu Mehmet Sabri Uslusoy'un 14.2.1984 tarihli mezar kitâbesi:

**Ömrüm bitti yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Vedat'ım sen gittin gideli
Dünya bana zindan oldu
Ben ömrümde hiç gülmedim
Sen dünyada gün görmedin
Goncayken kopardılar seni elimden
Mahşerde kavuşmak üzere
Yavrum yanına**

Mehmet Sabri Uslusoy'un, futbolcu olan oğlu Vedat'ın yirmi yaşlarında vefatına dayanamadığı ve bu acı içinde vefat ettiği, anlaşılmaktadır.

142- Harrankapı Mezarlığı'nda latin harfleriyle yazılmış, Hasan oğlu Bekir Rat'ın 29.9.1979 tarihli mezar kitâbesi:

**Geçme ey Zair görüpde sengimi
Sanma azade bu yerden kendini**

**Rikkat ile bana bak da ibret al
Öğren o çarh-ı deninin rengini**

**Gezdirir eğlendirir bir dem
Fakat...**

Mısraları gayet ibretlidir.

143- Harrankapı Mezarlığı'nda latin harfleriyle yazılmış, Bekir oğlu Bedir Rat'ın 6.2. 1989 tarihli mezar kitâbesi:

**Derd ile geldi enbiya
Muhabbetle geçti evliya**

**Dar-ı beladır dar-ı fenadır
Bu dünya**

**Ne kadar yaşarsa bir kişi
Akibet ölümlüdür onun işi**

VII. HALİLURRAHMAN CAMİİ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI :

144- Halilürrahman Mezarlığı'nda 1332 hicri, (miladi 1914) tarihli bir mezar kitâbesi:⁽²⁴⁾

**Dirğa bulmadım derdime çare
Felek koydu beni ahir mezare**

**Bu fanî çarhdan şad olmadım ben
Nihayet genç iken geldim bu dâre**

**İlahi nahl-i rahmet sâyesinden
Beni dûr eyleyib yandırma nâre**

**Aman ben zulmet-i dûzahde kaldım
İlâhi rahmetin kıl aşikâre**

**Rıza tarihimi son beyte yazmış
Anı da noktasız harflerden are**

Urfa şairlerinden Rıza'nın yazdığı bu kitâbenin de sonunda noktasız harflerle tarih düşürülmüştür.

Kitâbde, ne yazık ki hastalığına çare bulmadığını bu yüzden genç yaşında vefat ettiğini belirtmiştir. Dünyada hiç mutlu olduğunu söyleyerek, Cenab-ı Hakk'tan kendisini ateşten korumasını ve kendisine rahmet etmesini dilemektedir.

⁽²⁴⁾ Bedri Alpay, Şanlıurfa şairleri, Şanlıurfa 1986, I, 250

145- Halilürrühman Camii Mezarlığı'nda Rebiülahir 1124, (Mayıs 1712)'de vefat eden Mahmud oğlu Şeyh Hüseyin Mazlum'un mezar kitâbesi:

**Ah mine'l-mevt
Ey mezarımı seyreden ehl-i vefa
Eylerim bir fatiha sizden rica
Şeyh Mahmud beka şehrine sefer edende
Ki edecek cihan halkı ona memdud
Şeş cihetden ona etdi Nidayı tarih
Eyledi cennet-i Bihıştten kasr-i makam Mahmud**

Bu mezarın baş dikme taşında "Şeyh Hüseyin Mazlum ibni Mahmud" sene rebiülahir 1124" yazısı bulunmaktadır. Ayak dikme taşındaki kitâbe ise yukarıda verdiğimiz manzumedir. Bu manzumede "Şeyh Mahmud"un vefatından söz etmektedir.

Bu mezar ve Şeyh Mazlum Hüseyin hakkında anlatılan hikâye de dikkat çekicidir: Şeyh Mazlum Hüseyin, İstanbul'dan Urfa'ya gelmiş ve Şazeli Tarikatı Şeyhi Şazeli Ali Dede'ye damat olmuştur. 1651 senesinden sonra vefat ettiğini bildiğimiz Şazeli Ali Dede'nin oğlu olmadığı için, soyu, damadı Mazlum Hüseyin'in çocuklarıyla devam etmiş olup, bu gün "Eren" ve "Güllü-oğlu" soyadlarını almışlardır. Mazlum Hüseyin'in ölüm tarihi 1712 olup, çok ileri bir tarihtir. Kitâbede adı geçen "Mahmud" Mazlum Hüseyin'in babası "Şeyh Mahmud" da olabilir, oğlu "Şeyh Mahmud" da olabilir. Çünkü babasının adı da, oğlunun adı da Mahmud'dur. Nidâî, şairin adıdır.

146- Halilürrahman Camii Mezarlığı'nda Buluntu Hacı Abdurrahman Hoca Efendi'nin 1968 tarihli mezar kitâbesi:

**Nola kan ağlasa çeşm-i cihanın
Buluntu Hocası göçtü Ruha'nın**

**Büyük allamesi din-i müblnin
İtaatkâr-ı şer-i Mustafa'nın**

**Fakih idi ilimde hem amelde
Bütün sa'yı rızasıydı Hüda'nın**

**Edib ilmiyle yüz yıl halka hizmet
Vekil-i hassı oldu enbiyanın**

**Saçılsın ruhuna envar-ı rahmet
Açılsın kabrine bab-ı cinânın**

"Urfa'nın büyük alimlerinden Buluntu hoca, bütün bir asırlık ömrü boyunca Allah rızasını isteyerek halka hizmet etmiştir. Allah'ın rahmeti üzerine olsun ve cennet kapısı kabrinde açılsın. "

Buluntu Hacı Abdurrahman Efendi 1865 yılında doğdu. Tahsilini Hacı Mustafa Efendi'den yaptı. Yıllarca Halilürrahman Medresesinde öğrenci yetişirdi. 25 Kasım 1968'de vefat etti. Hocası Hacı Mustafa Efendi'nin mezarının ayak dibine defn edildi. Kitâbenin şairi, Hulusi Kılıçarslan'dır.

VIII. HEKİMDEDE CAMİİ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI:

147- Hekimdede Camii Kabristanı'nda hicri 1340, (miladi 1921)'de vefat eden Osman Vehbi Efendi'nin mezar kitâbesi :

**Tez etdi güzer bahar-ı ömrüm
Dar oldu şükûfe zar-ı ömrüm**

**Kâr etmedi bir takım müdavat
Ferman-ı kaza döner mi heyhat**

**Ey bülbül-i nâle-saz-ı gamgın
Evladımı git sen eyle teskin**

**Biçare yetim ve bi-nevadır
Bu bir girîyv-i ibtilâdır**

**Göründü bana bir melek-i Cennet
Her vechine bir diyar-ı gurbet**

Yukardaki manzumeden, ölen kişinin genç olduğunu anlamaktayız : "Ömrümün baharı kısa sürdü. Hastalığıma hiç bir tedavi fayda vermedi. Allah'ın takdiri yerini buldu. Ey feryat eden bülbül, yetim kalan yavrumu git, sen teskin et. Çünkü o biçare yetim sessizce bu belaya feryat etmektedir. Bana, her yönü gurbet olan bir Cennet meleği göründü."

148 - Hekimdede Camii Kabristanı'nda, Halepli Ömer Behçet'in oğlu Ahmed Nuri'nin zilhicce 1316, (Nisan 1899) tarihli mezar kitâbesi :

**Bir açılmış gonca idi Nuri âh
Valideynin yakdı nar-ı hasrete
Nev-civan idi bu tıfl-ı nazenin
Şem-i ömrü söndü düştü zulmete
Çıkdı bir er söyledi tarihini
Bükdü boynun Nuri gitdi Cennet'e**

Çocuk yaşta vefat eden Ahmed Nuri'nin arkasından söylenen bu kitâbede tarih düşürülmüştür.

IX. MEVLİD-İ HALİL CAMİİ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI :

149- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Dede Osman Efendi'nin hicri 1300, (miladi 1883) tarihli mezar kitâbesi:

**Günahım çok makarrım Ya İlahi
Ümidim gerü sen perverdigare
İlahî red kılma mürüvvetinden
Kapına gelmişim ben yüzü kare
Günahkârım deyü derviş ümidin kesme Cennet'den
Muhammed Mustafa gibi şefaatkârimiz vardır
Katre-i eşkimle Rumî fevt-i tarihin verdim
Kurb-i Hakk'ı tutdu menzil-i münevverî Osman'î**

Son mısradaki cevher tarih düşürülmüştür. Noktalı harfler toplanarak bir eklendiğinde 1300 tarihini vermektedir. Burada kullanılan "Rumî" kelimesi takvim olan "rumi" takvim değil, "Rumi" sanırım bu ağıtı yazan şairin mahlasıdır. Bu isim Bedri Alpay'ın hazırladığı "Şanlıurfa Şairleri" adlı kitabında yer almamasına rağmen bir şair mahlası olduğu kanaatindeyim.

Cenabı Hakk'ın rahmetinden ümit kesmemeyi: Çünkü günahının çok olduğunu söylemektedir. Dede Osman Avni gibi devrin büyük evliyasının bile mezar taşına yazılan bu ağıt kitâbe, herkesin Allah'ın merhametine ne kadar ihtiyacının olduğunu göstermektedir.

Dede Osman Avni Efendi Kadiri şeyhi olup, halifelîği Erbilli Abdulkadir Efendi'den almıştır. Dede Osman Efendi'nin dedesi Eyyub Efendi ve babası Abdal Muhammed Baba Efendi de birer Kadiri şeyhidirler. Dede Osman Efendi 70 yıl Mevlid-i Halil Camii'nde Kadiri tekkesinde hizmet etmiş ve 1883 senesinde vefat etmiştir.

150- Mevlid-i Halil Camii'nde Dede Osman Avni Türbesi'nde Seyyid Muhammed Tayyib Derviş ibni Abdulcelil Efendi ile ikinci defn Derviş Hüseyin bin seyyid Ahmed'in hicri 1282. (miladi 1865) tarihli mezar kitâbesi :

**Devr edüb geldim cihane benden devran ola
Ben ki abdim ve on bin saray yıkılıb viran ola**

**Cevr edüb amalına can (ı) cism kimisin dağıla
Yerler altında bu tenim hâk ile yeksan ola**

**Kabrime dostlar gelib fikr ede ahvalimi
Her biri bilmekde halima hayran ola**

**Her taraftan nar-ı âbadi ibzak (?) eyler hücum
Benle kim anlar olub bu varlığımız talan ola**

**Dağıla terki-i cism otuz iki harf ola
Noktasız okunur gevherine kân ola**

**Bu vücudum dağı kalka atıla yünler gibi
Şeş-cihar temm açıla bir ciddi yok meydan ola**

**Her kim bu Niyazî-i derdimendi ol zaman
Okusun bu sözleri kim sırrıma mihman ola**

"Ben bu dünyaya döne döne geldim. Benim devrimden dönüşümden zaman meydana gelsin. Ben sadece bir kulum, bu cihanda onbinlerce saraylar yıkılıp harabe olsun. İşlerine eza vererek, canı, cismi dağılsın. Bu canım yer altında toprak olsun. Dostlar kabrime gelerek halimi düşünsünler ve durumumu anladıktan sonra her biri halimi beğenerek şaşkınlık gösterebilirler. Her taraftan saldıran düşmanlardan dolayı varlığımızın talan olduğunu anlarlar. Cismi meydana getiren cevherler dağılarak 32 parça ya ayrılınsın. Noktasız okunan cevherine maden olsun. Bu varlığın üzerindeki dağlar halaç pamuğu gibi atılsın. Her taraf tamamen açılarak benzeri olmayan bir meydan olsun. Her kim bu dertli Niyazi'nin sözlerini okursa, o zaman benim sırrımı anlar" diyerek ölümü ve kıyameti tasvir etmek suretiyle şair bir bilmece sormuştur.

151- Mevlid-i Halil Camii'nde Dede Osman Avni Efendi'nin türbesinde hicri 1329, (miladi 1911) tarihli mezar kitâbesi :

**Bahse mecal kalmadı
Halkiyle yok inadımız
Şişe müreffeh kalsun
Pâkdır itikadımız
Fikr-i maşiyet etmez
Kismetimiz olan gelür
Bahs-i kasem umuduna
Vardır itikadımız
Cismimize fekevn künbend
Nutkla ruh kalmasun
Mülk-i vücud yare nola
Ruhi olursa adımız**

Bu kitâbe de tam dervişçe bir manzume olmuş. Şair, her şeyden el etek çektiğini, itikadının tam olduğunu, kismetine razı olduğunu ifade etmektedir. Ruhi şairin mahlası olabilir.

152- Mevlid-i Halil Camii'nde Dede Osman Avni Efendi Türbesi'nde Derviş Seyyid Halil Hafız Efendi bin Müslüm'ün hicri 1325, (miladi 1907) tarihli mezarı ve defn-i sani olarak aynı mezarda Dede Osman Avni Efendi'nin diğer halifesi Antep'li Baba Mustafa Efendi'nin Aralık 1921 tarihli mezarı üzerindeki kitâbe :

**Ümid-i afv ile geldim kapuna
Çıkarma sen İlahi ah-ı mezarım
Bağışla suçlarım etme nev Huda
Ki sensin Halik-ı büzürgârim
İlahi fazl-i lütfun kerem kıl
Günahım çok (bir kelime okunamadı) şermsarım
Düşüb bir harf-i "lam"la bulub tarihi
Bitirdi fevt füccten istibarım**

Tam olarak okuyamadığım bu ağıt kitâbe de Allah'a yalvarış ve günahlarını itiraf etmekle, affını dilemek suretiyle duygular dile getirilmiştir.

Bu mezardaki her iki kişi de Dede Osman Avni Efendi'nin Kadiri halifeleridir. Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Arap harflerinin noktalı harflerinin toplamı 1357 rakamından "lam" harfinin karşılığı olan 30 rakamı çıkarılırsa 1327 ölüm tarihi çıkar.

153- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda hicri 1317, (miladi 1899)'da vefat eden Kelleoğlu Ahmed'in oğlu Hacı Ali'nin mezar kitabesi:

**Hüve'l-Hayyü'l-Baki lâ yezâl ve lâ yemut
Figan ki görmedi kimse cihanda ca-yı aman
Hemişe şu merdi takabbül eder arus-i cihan**

**Figan ki Hacı Ali almadı cihanda nevâ
Küşâde etmedi bir gül-i nihâl-i ömrü fidan**

**Cihanda olmadı evvel o gitdi hasretle
Dem-i vefatı olub mevt fücçeten nalan**

**Figan ki ne hanesi oldu garki-i bahr-i cefa
Ocağı söndü olub nar-ı firkate suzan**

**İlahi cürmünü mağfur ü mestur et
Makam-ı kurbde olsun karn-ı zevk-i cinan**

**Denildi nokta tarihi mücevherin Şevket
Riyaz-ı cennet evine oldu revan**

Şair Şevket'in yazdığı bu kitâbe sonunda, cevher tarih düşürülmüştür.

"Aman; kimse, dünyada emin bir yer görmedi. Daima dünya gelini bu merdi kabul eder. Aman; Hacı Ali, dünyada bir ses almadı. Hiçbir yeni yetişmiş gülün kapısını açmadı. Cihandan hasretle gitti. Ölümü aniden oldu. Aman ki, evi cefa denizine gark olmadı. Ayrılık ateşi ile yanarak ocağı söndü. İlahi, günahlarını sakla ve ona mağfiret et. Onun makamı, cennetlerin zevki-ne yakın bir makam olsun. Ey Şevket, tarihini noktalı harflerle söyle. Hacı Ali, Cennet bahçesindeki evine gitti."

154- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda, hicri 1251, (miladi 1835)'te vefat eden Seyyid Ahmed'in oğlu Hacı Muhammed Reşid Efendi'nin mezar kitabesi :

**Diriğa çarh-ı zilal yakdı bağrımı kebab etdi
Akıtdı dideden hûnab-ı eşki hubab etdi**

**Beni yar-i vefadarımdan ayırdı felek ah kim
Diğer gûn eyleyüb hal-i perişanım bitâb etdi**

**Cihanda koymadı bir yadigarım dua ola hayfa
Dağıtdı eşyam dane dane nihan etdi**

**Ne çare teslim nazik tenim ismarladım hâke
Gıda-yı mar-ü mur oldum beni Yezdân türâb etdi**

**Dedim ey Ferdi ya bu beyti merhumun kütâh etdin
Sene bin iki yüz elli birinde hisab etdi**

"Yazık, bu dünya beni yaktı bağrımı kebab etti. Gözlerimden kanlı yaşlar akıttı, su kabarcıkları meydana getirdi. Ah, felek beni vefakâr yarimden ayırdı. Perişan halimi başka şekle çevirerek beni halsiz bıraktı. Yazık ki dünyada hiçbir yadigarımı bırakmadı ki bana duacı olsun. Bütün eşyalarımı teker teker dağıtarak sakladı. Çaresiz nazik vücudumu toprağa teslim ettim. Allah (c.c) beni toprak ederek yılan ve karıncalara yiyecek yaptı. Dedim ey Ferdi, bu merhumun beytini kısa yazdın . O da 1251 senesinde hesapladı."

Bu kitâbenin şairinin Ferdi olduğu son beyitte belirtilmiştir. Her ne kadar Bedri Alpay' Ferdi'nin ölüm tarihini 1825 olarak göstermişse de, demek ki Ferdi 1835 tarihlerinde yaşıyordu.(25)

---

(25) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I, 254

155- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Hacı Yahya'nın oğlu Hacı Muhammed Efendi'nin, Cemaziyelevvel 1296. (Nisan 1879) tarihli mezar kitâbesi :

**Cihanda subh mu kalır kimse sermed
Eğer şah û gedâ nig û ger bed**

**Degildir kimseye ca-yı ikamet
Bu tak-ı nilgün kasr-i zirhad**

**Diriğâ kim yine Saatçılardan
Felek kıldı bu zat varıb merkad**

**Penah etdi Halilullah makamın
Şefi' olsun ona O zat-ı emced**

**Semmü'l-ismi Fahrü'l-Enbiya'dır
N'ola olsa şefaatile müebbed**

**İlahi rahmetin ister bu merhum
Rizay-ı cennet olsun işbu meşhed**

**Dedi bir ere Hikmet koya tarih
Fenayı etdi terk Hac Muhammed**

Bu kitâbeyi Urfa şairlerinden Hikmet (1832-1879) yazmıştır. Son mısradaki tarih düşürülmüştür.

"Kimse dünyada ebedi kalmaz. Şah da olsa, köle de, iyi veya kötü de olsa herkes ölecektir. Bir mavi gök kubbe ve bu yer kimseye kalacak yer değildir. Yazık, Saatçılardan olan bu zata mezar yapıldı. Halilullah makamına sığındı. O yüce zat (Halilullah) kendisine şefaatchi olsun. Adı Fahrü'l-enbiya (S.A.S)'nın adıdır. İnşallah kendisine şefaate eder. Ya Rab, bu merhum senin rahmetini ister. Bu mezar kendisine Cennet bahçesi olsun."

156- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda 1951'de vefat eden Abdussamed oğlu Osman Özbek'in mezar kitâbesi:

**Felek kıydın kodun bu nazenine
Bir sermest zatı etdin ifnâ**

**Hazin etdin cihanda valideynin
Firakiyle demadem mihnet-efzâ**

**İlahî rahmetinle eyle mesrur
Bi-hakk-ı sure-i Yasin ve Taha**

**Gülistan-ı Bihişt olsun makamın
Bula gülistan-ı Cennet'de tevellâ**

**Gelib bir hur dedi tebşir-i tarih
Riyaz-ı Cennet içre buldu safa**

Son mısradaki tarih düşürölmüş olup, şairi belli değildir. "Ey felek, bu nazlıya kıyarak onu yok ettin. Anne ve babasını üzüntüye garkettin, merhumun ayrılışıyla üzüntüleri her an arttı. İlahî, Yasin ve Taha sureleri hakkı için onu rahmetinle mutlu kıl. Makamını Cennet bahçesiyle. Cennet bahçesinde kendine dost bulsun. Bir huri gelerek tarihi müjdeledi ki, merhum Cennet bahçesinde safa buldu. "

157- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Hacıkâmillerden Mustafa Reşid'in 1966 tarihli mezar kitâbesi:

**Sığınıbdır rahmet-i Rabb-ı Celil'e
Atıla hâk-ı Dergah-ı Halil'e**

**Bu toprak mazhar-ı berd-i selam'dır
N'ola saydımsa gufrana vesile**

**Her okudukça garibe selâ vü evrad
Erer ruhum bu yerde selsebile**

**İlahî cürm ü isyanımla geldim
Kapında affa ermek gayesiyle**

**Dedi yaz tarih-i fevtim eşkile çıkdı ümem
Bende-i aba el-Hac Reşid oğlu Mustafa**

Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Noktalı harflerin toplamı 1467 rakamından (ümem) kelimesinin karşılığı olan 81 çıkarılırsa 1386 rakamı çıkar ki, bu da vefat tarihidir :

"Allah'ın rahmetine sığınarak, Mevlid-i Halil toprağına atıldı. Bu toprağın Hz. İbrahim (A.S)'a,"berdü selam" olduğunu vesile ederek mağrifet dilenmişsem ne olur? Bu garibin ruhuna her fatiha okudukça, ruhum burada "selsebil" suyuna kavuşur. Ya Rabbi, ben senin huzuruna günahlarımın affedilmesi ümidiyle geldim. "

158- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda, Urfa Sabık Müftüsü Şeyh Müslüm Efendi'nin oğlu Ömer Faruk'un hicri 1336, (miladi 1917) tarihli mezar kitâbesi:

**Şeyh Müslüm müfti-i sabık-ı Ruha
Fazl ü ilmi aleml irşad eder**

**Gam hücum etdi bu zat-ı a'lama
Fevt olub mahdumu yandırdı ciger**

**Terk edib üç oğlunu ol bi-murad
İrci'ye intikalen etdi ser**

**Namdaşı Hazret'i Faruk'dur
Cismlni yandırmasın nar-ı sakar**

**Ruh-i Faruk çıkdı bir tarih dedi
Hayfa terk eyledi dehri Ömer**

Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Kitâbe de şunlar anlatılmaktadır: "Urfa'nın sabık müftüsü Şeyh Müslüm Efendi'nin oğlu Ömer Faruk. vefat etti. Bu merhum üç oğlunu yetim bıraktı. İrci'ye emrine uyararak dünyadan ayrıldı. Hazret-i Ömer Faruk'un (R.A) namdaşı olan merhumu cehennem ateşi yakmasın."

Müftü Şeyh Müslüm Efendi, 1911 senesinde müftülüğten azledilmiş ve 1937 senesinde vefat etmiştir.

159- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Cemazielahir 1312, (Kasım 1894)'te vefat eden Kadiri dervişi Salih oğlu Muhammed Ali Hoca'nın mezar kitâbesi:

**Genc-i menba'-ı muhabbet salikân-ı Kadiri
Reh-i vakıf-ı aşıkân tarikat-ı Kadiri**

**Badehu merhum el-merhum ve zat-ı muhterem
Dar-ı bekaya azm edub bendegân-ı Kadiri**

**Namı Mecd-i Ali şöhretidir ona kâfi
Destiyle Hazret-i Sultan-üş-Şeyh-i Kadiri**

**Rahmetinle yarğıla ey Padişah-ı Zü'l-celal
Bu fakir-i abd-i aciz dervişan-ı Kadiri**

**Yazulsun şefaata ile ehl-i beytin aşkına
Cennet içre kıl sefasın intisab-ı Kadiri**

Kadiri tarikatı dervişlerinden olan bu zatın mezar kitâbesinin şairi yazılmamıştır. Bu manzumede şunlar ifade edilmeye çalışılmıştır. "Kadiri tarikatının salikleri sevgi kaynağının hazinesidir. Aşıkların vakfettikleri, durdukları yol yine Kadiri tarikatıdır. Dünyadan ahirete geç eden bu muhterem zata ve daha önce vefat eden Kadiri dervişlerine Allah rahmet etsin. Şerefli Ali'nin şöhreti, Kadiri şeyhlerinin sultanının eliyle ona kâfidir. Ey celal sahibi olan Paclışah, bu Kadiri dervişi olan aciz kulunu rahmetinle yarğıla. Ehl-i beytin aşkına ona şefaata yazılsın. Kadiri tarkikatına intisab edenleri cennet içinde mutlu kıl Ya Rabbi."

160- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda mezarı bulunan Suruç Kadızadelerinden Faziletli Muhammed Efendi'nin oğlu İbrahim Efendi'nin 1336 Zilhicce, (Eylül 1918) tarihli mezar kitâbesi:

**Teveffiye oldu çü yevmi'l-firkat
Ruhuna rahmet edüb buldu necat**

**İrcii emrine anın can verdi
Kâbe hakkı mağfur cemii'l-memat**

**Merkad-i gülşen-i Firdevs ola Ya Rab
Saki-i kevser elinden nûş edüb ahyat**

**Geldi Rauf mücevherle tarihin dedi
Ruhuna rahmet ede mahv ile seyyiât**

"Ölüm anı kendisine ayrılık oldu. Allah rahmet edince ancak insan kurtulur."İrcii " emrini duyunca hemen can verdi. Bütün ölenler Kâbe hakkı için mağfiret edilirler. Ya Rabbi, mezarı Cennet'in gül bahçesi olsun. Kevser sakinin elinden hayatı içsin. Rauf kelimesinin harflerini eklemek üzere cevher tarih denildi. Allah günahlarını silerek ruhuna rahmet etsin." Bu kitâbe, yukarıda verdiğimiz ismin kitâbesi değil, daha önce vefat edenin kitâbesidir sanırım.

161- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda hicri 1322, (miladi 1904)'te vefat eden Kolağası Bahaeddin Beğ'in mezar kitâbesi:

**Ya Rab sana ancak iftikarım
Şayan-ı keremdir inkisarım**

**Mevtimde garib ve bi-kes idim
Fevtimde de işte hakisarım**

**Vardı vereme vukufum amma
Takdire ne yapsın iktidarım**

**Evvelce refikamı götürdü
Eserinden tükendi istibarım**

**Encam hoş amediye geldi
Cennetdir fake-i mezarım**

**Parlatsa nola Behiştî tarih
Şimdi mülkümlü bahtıyarım**

"Ya Rabbi, ben sana ancak muhtacım. Benim kırılmam senin keremi-ne layıktır. Ölümümde kimsesiz ve garib idim. Yine ölümümle toprak oldum. Gerçi verem hastalığının varlığını biliyordum amma bu varlığım takdire ne yapabilir ki? Önce verem zevcemın ölümüne sebep oldu. Onun eserinden sabrım tükendi. Sonunda cennet olan fakir mezarıma hoş geldine geldi. Behiştî, bir tarih yazsa n'olur ki? Ben şimdi yerimde mutluyum." Behiştî, şairin mahlasıdır.

162- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Cemaziyelevvel 1323, (miladi Ağustos 1905)'te vefat eden Hacıkâmilzade Hacı Ahmed Ağa'nın kızı Rahime Hatun'un mezar kitâbesi:

**Ahvalimize lazım iken ağlamak her gâh
Biz yine bu dünyada safa isteriz eyvâh**

**Bu meclis-i alem kururalıdan beri var mı
Cam-ı ecell içmedi devriş eğer şâh**

**İbret nazariyle nazar etsin bu fenaya
Billah ne mümkündür ola itmamın ikrâh**

**Amma ki tutub didemizli perde-l gaflet
Ol perdeyi ref'ede meğer Hazret-i Allah**

**Bin kerre desen ağlayarak günde sezâdir
Lâ havle velâ kuvvete velâ kudrete illâ billah**

**Bu kabirde medfune olan hatuna bak kim
Dün blister idi cayı turab oldu bu gün âh**

**Bu halet-i medhuşe dururken göz önünde
Aldatması pek ayb değil mi bizi mal ü câh**

**Tarihine isnâ aşerin himmetli oldu
Rahmetle ede yâd bu merhumeyi Allah**

Büyük bir ders ve ibret verici bir kitâbe ... "Eyvah, halimize ağlamamız lazımken biz yine de bu dünyada safa istiyoruz. Bu dünya kururalıdan beri ölmeyen bir devriş veya bir padişah var mı? İnsan bu geçici dünyaya ibretle bakarsa, ikrah edilen şeylerin bitmediğini görür. Amma gaflet perdesi örtülen gözümüzü Allah'tan başkası açamıyor. Günde bin defa "lâ havle" çeksek yeridir. İşte bu kabirde yatan hatun daha dün döşeklerde yatarken, bugün yattığı yer topraktır. Bu müthiş durum göz önündeyken, hala bizi mal ve mevkinin aldatması ayıp değil mi? Bunun tarihine on iki imamın himmeti oldu. Allah bu merhumeye rahmet etsin. "Son mısradaki tarih düşürülmüştür.

163- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Rebiülevvel 1342, (Ekim 1923)'te vefat eden Azabistan Ağa'sı Ömer Nafi Efendi'nin büyük oğlu Bekir Sami Efendi'nin mezar kitâbesi :

**Ey felek ey cellad-ı kaza-yı dest
Kimse bulmaz tez adedinden reha
Bir binayi işe kahrının yıkar
Bir nihali kat'eder tiğ-i cefa
İşte bir şem' ümidi sevindirib
Halka gösterin dine aks-i hevâ
Zulm ile döktün hake hûnunu
Geldi istikbale şah-ı Kerbelâ
Ol şehide bu dua tarihidir
Pek reva etsün Bekir Firdevs'i câ
İnna li'llah ve inna ileyhi raci'ün**

Kitâbe, mevtanın katledilerek zulümle öldürüldüğünü belirtmektedir. Sonunda tarih düşürülmüş ve son mısraya da bir ayet-i kerime yazılmıştır.

164- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Züleyha adında bir çocuğun mezar kitâbesi.

**Duhteridir Mir İlyas'ın bu kabr içre yatan
Reşk ederdi hüsnünü gördükçe hayfa mihr ü mah
Ayntabda maderi kaldı zade vahdesi
Eyler ol yerde ğarib bu da Ruha şehrinde vah
Geldi Hafız iki bülbül söyledi tarihini
Tıfl iken güller gibi soldu Züleyha ah ah**

Urfa'da Züleyha vefat ederken annesi de Gaziantep'te bulunuyordu. Urfa şairlerinden Hafız'ın (doğ.1842) yazdığı bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür. Son mısranın harfleri toplandığında 1308 çıkmakta, buna iki eklendiğinde hicri 1310, (miladi 1892) senesi çıkmaktadır.

165- Mevlid-i Halil Camii Kabristanı'nda, Urfa Polis Komiseri Urfalı Ömer Cemal Efendi'nin oğlu, İstanbul Galatasaray'da Jandarma yüzbaşı Hafız Eyyub Sabri Efendi'nin kardeşi oğlu Hüseyin Rüşdü Bey'in hicri 1309, (miladi 1891) tarihli mezar kitâbesi:

**Yansın bana cihan alem ağlasın
Peder mader ciğerciğin dağlasın
Amucacığım karaları bağlasın
Bu fani dünyadan uçdum elveda**

**Üç yüz üçde Hüsnü karındaşım göçdü
Üç yüz altıda Şükrü karındaşım uçdu
Üç yüz yedide ecel bana erişdi
Yaman bir faciadır aman elveda**

**Çaresi bulunmaz boğaz illeti
Hanemizi yakub mahvetdi
Peder maderimi yakub kül etdi
Hasret kıyamete kaldı elveda**

Bu kitâbe, birbiri arkasına vefat eden üç kardeşten söz etmektedir. Hüsnü, 1303'te Şükrü 1306 senesinde ve son olarak da bu mezarın sahibi 1307'de boğaz hastalığından vefat etmişlerdir. Halbuki mezar taşında 1309 tarihi yazılıdır. Manzumede verilen 1307 tarihi Rumi tarih olabilir. Ölümün yüzünden anne ve babalarının çok perişan oldukları belirtilmektedir.

166- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda hicri Ramazan 1312, (miladi Şubat 1895)'te vefat eden, Koroğluzade Şeyh Mustafa'nın kızı Ümmühan Hatun'un mezar kitâbesi :

**Duhter-i necl-i hasib-i handan
Gülşen-i alemde nevreste civan**

**Oldu pejmürde semum müteveffa
Nev bahar ömrüne erdi hazan**

**Na muraz nuş etdi zehr-ab-ı ecel
Cevr-i cennet şivesine verdi can**

**Her gören bu haleti kan ağladı
Valdeynin oldu çeşmi hunfeşan**

**Çıkdı üçler söyledi tarih-i cevher Şevketâ
Ravzai Cennet'de mesrur ola Ya Rab Ümmühan**

**İlahi Halıkı erhamü bekaî
Tekabbel nevbeti v' ağfir hatayî**

Kitâbenin şairi Şevket'dir (1861-1917). Mevtanın genç yaşta vefat eden bir hatun olduğunu belirtmekte olup, son mısradaki cevher tarih düşürülmüştür. Böylece noktalı harflerin toplamından üç çıkardığımız zaman 1312 tarihi çıkar.

167- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda hicri 1309, (miladi 1891) tarihli Koroğluzade Şeyh Ramazan Efendi'nin ayak dikmesinde yer alan Ayşe isimli bir hatunun mezar kitabesi :

**Etdi İtimad ehl-i basiret
Bu çarh-i bî-bekay-î mutemidine**

**Ne zulm etdi kıyas et devr-i gerdûn
Bu duhter-i nazperver-i nazenine**

**Ederken pertev-i ömri terakki
Dlrîğa sâyeveş saldı zemine**

**Turâba zülf-i sünbüller serildi
Bî-cevr-i şiven vah û enine**

**Felekler nem döküb ba temekkûn olsun
Cihan sûz bu hal-i pür hazine**

**Nida-yi İrcii gûş eyleyince
Baş eğdi emr-i Rabbü'l-alemine**

**Meserretle bedenden murg-i ruhu
Per açdı ravza-i huld-i Berrine**

**Dem-i fevtinde Hilmi yazdı tarih
Erişdi! Aylşe çün hur-i lyne**

Şair Hilmi (1857-1910) tarafından yazılan bu mezar kitâbesinin son mısrasında tarih düşürülmüş olup, hicri 1310 tarihi çıkmaktadır: "Basiret sahipleri, itimat edilmesi lazım olanlara itimat etti. Bu nazlı kıza, felek ne zulüm etti. Yeni hayata doğru ilerlerken yazık ki yere gölge saldı. Acı ve üzüntüyle sümbül gibi zülûfleri toprağa serildi. Bu hale cihan yanar ve felekler yaş döküp yer tutar. "İrcii" nidasını duyunca, Rabbü'l-alemin'in emrine boyun eğdi. Bedeninden ruhu sevinçle kanat açarak Cennet'e uçtu."

168- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda hicri 1312, (miladi 1894) 'te vefat eden Hafızade Bekir Ağa kızı Ayşe Hatun'un mezar kitâbesi:

"Ey sahib-i ibtisar, bu mezarı imale-i nigah-ı itibar etmezden gûzar etme ki alemin fani olduğuna bir misal-i maildir. Derununda gûnude-i sükut olan bu zavallı nazeninin ruhunu bir fatiha ile şad eyle ki akibet senin de karargahın bu hâk-ı siyeh- dildir. Dest-i ecelden ne pir kurtulur ne civan. İna lillah ve inna ileyhi raci'ûn."

"Ey gözleri gören kişi, bu mezara itibar bakışlarını çevirmeden geçme ki; bu, alemin fani olduğuna bir örnektir. İçerisinde sessizce uyuyan bu zavallı nazlının ruhunu bir fatiha ile şad eyle, çünkü senin de karargahın bu kara topraktır. Ecel celladının elinden ne yaşlı kurtulmuştur ne de genç. Muhakkak Allah'tan geldik ve yine dönüş O'nadır."

Aynı mezara Şavak Demirkol'un kızı ve Ahmed Zaman'ın hanımı Hatice hanım 1952 yılında gömülmüştür.

169- Mevlid-i Halil Camii Kabristanı'nda Siverekli Mustafa Ağa'nın hicri 1316, miladi 1898 tarihli kitâbesi:

**Dil verme zulmet-i dehre o hiç bulmaz neva
Akibet erer fenaya mîr ger şah û gedâ**

**Bulmadı bu tumturak-ı ayşde gamdan necat
Genç iken fevt oldu kim Mir Hacı Mustafa**

**Sırr-ı "men mâte gariben" neşvesinden mest olub
Kurb-i Dergâh-ı Halil'de buldu feyz-i inziva**

**Geldi hatif birle Şevket cevher tarih dedi
Dar-ı Huld içre muhalled ola Ya Rabb Mustafa**

Urfa şairlerinden Şevket'in yazdığı bu ağıt şiirin sonunda noktalı harflerle tarih düşürülmüş olup 1316 tarihi çıkmaktadır.

"Bu dünyanın karanlığına gönül verme, hiç ses vermez. Akibet bey de şah da köle de ölecektir. Bu karmakarışık hayatta üzüntüden kurtuluş bulmadı. Öyle ki Hacı Mustafa, genç yaşında vefat etti. "Kim garib olarak ölürse şehit sayılır " hadis-i şerifinin müjdesi sırrının neşvesinden mest olarak, Mevlid-i Halil Dergâhı yakınında inzivaya çekildi."

170- Mevlid-i Halil Camii Kabristanı'nda hicri 1300, (miladi 1882)'de vefat eden Alaybegizade Müslüm kızı Rahime Hatun'un mezar kitâbesi :

**Can verib rah-ı sevaba yol bulub imanla
Arzu-yı bi-kes bu dünyadan kalmaz devlete**

**İşte genç iken Rahime terk-i alem eyledi
Gark ede Bari Teala ruh-i pâkin rahmete**

**İzzet ü ihtiramla giydi kefen ber-dûş olup
Elemin hayfa ki yakdı nar-ı hasrete**

**Rahmetin ile günahın mağfiret kıl ya Gafur
Geldi merhume niyaze-i bargâh-ı İzzete**

**Söyledi tarih-i fevtin hüzn ile Vefik
Per û bâli açarak uçdu Rahime cennet'e**

Urfa şairlerinden Vefik'in (doğ. 1860-ölm.1923) yazdığı bu ağıt kitâbe sonunda tarih düşürülmüştür." Doğru yolu bularak imanla öldü. Rahime, genç yaşta dünyayı terk eyledi. Allah, onu rahmetine gark etsin. Hürmetle kendisine kefen giydirilerek omuzlara alındı. Üzüntüsüyle ne yazık ki geride kalanları hasret ateşine yaktı. Ya Rabb'i merhametin ile günahlarını mağfiret eyle. Merhume, İzzet otağına duayla geldi."

171- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda hicri 1235, (miladi 1819) senesinde vefat eden Serturnayi Devriş Hacı Muhammed Bakır Ağa'nın mezar kitabesi :

**Bu mezar bir Ağa-yı Turnal'nin merkadidir
Bu makamda eyledi arâmgahın ihtiyar**

**Remzi sırr-ı tarikat tercih-i şeri'atden
Hadim-i fakr-ü fena eylerdi ihsar bi-şümar**

**Hanümanı tekessürgâh-i dervişan hilm ü imtisal
Eylemişdi Hallakk'ın reh-i hakkına intisar**

**Matemine cümle alem razı hem olub mahzun
Kıldılar ah ü figanı cümleten bi-ihtiyar**

**Kul Mustafa Allah Allah der pirimizdir Hazret-i Şeyh
Allah'dan istimdad edib teslim-i ruh kıldı karar**

**OI nüvisende niş içre nihandır onu fehmet
Gaybetmişdir gül-i kisve-i hâra anla da seyret**

Bu mezar bir serturnai, yani turnacıbaşının mezarıdır. (Turnacı başı, Hristiyan çocuklarını Yeniçeri ocağına yazdırmak için toplayan yeniçeri ağasıdır.) "İşte bu ağa bu makamda istirahat etmeyi istedi. Şeriata uyan tarikat sahibi, fakir fukaraya hesapsız hizmet ederdi. Evi hilm sahibi dervişlerle dolardı. Vefatına herkes üzümlere rıza gösterdi. Elde olmadan feryat ve figan ettiler. Pirimiz Kul Mustafa'nın Allah'tan istimdadı ile ruhunu teslim etti. O yazıcı iğne içinde gizlidir, onu anla. Anla da, dikenli elbisesinin içinde kaybolan gülü seyret."

172- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda şair ve Kadiri Halifesi Sakıb Efendi'nin hicri 1291, (miladi 1873) tarihli mezar kitâbesinde şunlar kayıtlıdır :

**Ah bu çarh-ı fena bir kimseye olmadı yar
Kim ki meyletdi ona ahiri oldu tarümar**

**İşte bu zat-ı kıram Sakıb Efendi Hazretli
Nice devran sürmüş iken yine etdi naki-i bar**

**Nice hayrat nice asar etmiş idi dehrde
Nice miskine tasadduk vermiş iken bi-şümar**

**Mevtten ihlasına vermedi hiçbir faide
Etdi dünya akibet süknasını dar-i mezar**

**Eyle dünyası veş uhrasını ma'mur anın
Rahmet-i Gufranına nail ede perverdigar**

**Alim'a tarih dedi mu'ceme çıkdı yediler
Cennet-i Adn'ını Sakıb eyledi câ-yi karar**

Hacı Muhammed Emin Sakıb Efendi, şair ve Kadiri şeyhidir. Mezarı Akarbaşı semtinde kendi yaptırdığı tekke ve mescidin bahçesinde idi. Sonradan burası satılınca tekke ve mescid yıktırılmış ve mezarı da Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'na taşınmıştı. Mezarındaki ağıt kitâbesi Urfa şairlerinden Alim tarafından yazılmıştır. Son mısradaki tarih düşürülmüş , mu'cem olduğu için noktalı harflerin toplamı 1298'den yedi rakamı çıkarılınca 1291 senesi elde ediliyor.

Şair, burada: "Geçici dünya kimseye yar olmadı. Kim ona meyletti ise tarümar olmuştur. Sakıb Efendi bir Kadiri şeyhi ve çok hayır hasenat yapmış bir kimse olmasına rağmen ölümden kurtulamadı. Allah dünyası gibi ahiretini de ma'mur etsin. Kendisini af ve mağfiret eylesin" diyor.

173- Mevlid-i Halil Camii Kabristanı'nda Hacı Sakıb Efendi'nin oğlu Halil Begefendi'nin Şevval 1297, (miladi Eylül 1880) tarihli mezar kitabesi:

**Ah bu çarhın elinden nice yüzbin ah û vah
Nicesin nabûd edüb kıldı heman ömrün kütâh**

**İşte Hac Sakıb Efendizade nev zat genç iken
Eyledi nûş ecel şerbetini hâh û ne-hâh**

**Dehrinde ehl-i süha ehl-i vefa bir zat idi
Günbegün yû ağlatırsın ona yar ile şâh**

**Etmesin arif olan meyl-i vefa dünyaya kim
Aheri nâbûd olur meyl eyleyen bi-iştibah**

**Doymadı ömrüne bu zat genç iken vefat etti
Eyleye ruhuna rahmet ol Gani padişah**

**Geldi üçler Alimâ cevher gibi tarih dedi
Genç iken Halil Beg eyledi can berâh**

Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Kitâbeyi, Urfa şairlerinden Alim yazmıştır. Şair ezcümle şunları ifade etmektedir:

"Ah bu dünyanın elinden, bu dünyaya binlerce vahlar olsun. Birçok kimseyi yok ederek ömrünü kısaltmıştır. İşte Hacı Sakıb Efendi'nin genç oğlu da ister istemez ecel şerbetini içti. Zamanında vefakâr ve cömert bir kimse idi. Günlerce dostları ona ağlayadursun. Arif olan dünyaya bağlanmasın. Çünkü dünyaya meyleden şüphesiz yok olmuştur. Bu zat genç yaşına doymadan vefat etti. Allah ona rahmet eylesin. Ey Alim, üçler gelerek cevher gibi tarih söyledi. Halil Beg genç iken vefat etti." Halil Bey, babası Sakıb Efendiden yedi sene sonra vefat etmiştir.

174- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda, Sakıblardan Halilbeyzade Ahmed Bey'in oğlu Halil Bey'in Zilkade 1331, (Ekim 1913) tarihli mezar kitâbesi

Vâ firkatâ

**Ben de Sakıbzade mir Ahmed'e mahdum idim
Validem söyledir sensin taze verd-i gülşenim**

**Genç yaşımda bir merd-i ter beni katletdi
Ah kim kâm almadan şu kabre defnoldu tenim**

**Munkati' oldu usulüyle fûruğum kalmadı
Kaldı ancak validemle kanlı bir pirahenim**

**Fatiha ihda ederse ruhuma ihvan-ı din
Belki Mevla ruhum edub Firdevsi eyler meskenim**

**Yaz Vefik seng-i mezara şu hazin mersiyemi
İşte (dağım yaresi) tarih-i fevtim benim**

Bu mezar kitâbesini Urfa şairlerinde Ahmed Vefik yazmıştır. Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Parantez içine aldığımız kelimelerin harflerinin toplamı, merhumun ölüm tarihi olan hicri 1331 rakamını vermektedir.

"Ben de Sakıbzadelerden Ahmed Bey'in oğlu idim. Annem bana "Gül bahçemin gülü sensin" derdi. Genç yaşımda genç bir adam beni öldürdü. Dünyadan bir tat alamadan bedenim bu kara taprağa girdi. Soyum sopum kesildi. kalmadı. Benden geri kalan annemle, kanlı gömleğimdir. Din kardeşlerim eğer bana bir fatiha hediye ederlerse belki Mevla'm ruhumu Cennet'e koyar. Ey Vefik. mezarımın taşına şu hazin hikâyemi yaz; İşte benim ölüm tarihim (dağım yaresi) kelimeleridir."

175- Mevlid-i Halil Camii Mezarlığı'nda Muhammed Salih Yekta'nın hicri 1275, (miladi 1858) tarihli mezar kitâbesi:⁽²⁶⁾

**Hazle- gû-yı nüktedan şair-i Yekta kulun
Bezm-i hass-ı ravza-i Rıdvana Ya Rab kıl nedim**

**Rû siyehle sûk-ı âmâl siyahıyla o zat
Bab-ı lütf-i rahmete yüz döndü gitti Ya Rahim**

**Lütfun ümidinden özge elde yok ser-riştesi
Müznibine çün azimü'l-afv sensin Ya Kerim**

**İzzetle sen dedin lâ teknetu min rahmeti⁽²⁷⁾
Bu haberden kalb-i mü'minde kalır mı hiç bîm**

**Geldi üçler söylediler Natıkâ tarihini
Ola Ya Rab meskeni ukbada Cennetü'n-Naim**

Urfa şairlerinden Natık'ın (ölm.1869) yazdığı bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür:

"Ya Rabbi bu yüzü karayı, siyah ameller sokağında olan bu adamı Rıdvan bahçesinin özel meclisinde nedim kıl. Ya Rahim, yüzünü rahmet lütfunun kapısına dönerek gitti. Senin lütfunun ümidinden başka merhumun elinden tutacak bir şeyi yok. Günahkârların affedicisi sensin.

Çünkü sen "lâ teknetü min rahmeti" dedin. Bu haberi duyan mü'minde korku kalır mı?"

⁽²⁶⁾ Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986, I. 237

⁽²⁷⁾ Kur'an-ı Kerim, 39-53

176- Sakıbiye Mezarlığı'nda hicri 1309. (miladi 1891-92) tarihinde vefat eden Hartavi Şeyh Muhammed Selim Efendi'nin Hanımı Hatice Hanım'ın mezar kitâbesi: (28)

**Rical-ı Halidî'den Şeyh Hac Hafız Muhammed nam
Olub bir fazıla hemser bu banû-yi şeref- mâye**

**Zaman görmüş el almış kesb-i feyz etmişdi bulmuşdu
Arûs-i hüsn ü hulku zahir ü batında ser âye**

**Muhibb-i hanedan bir bülbül-i irfan idi uçub gitdi
Bu nahlistanı gamden gülşen-i Firdevs-i a'lâ'ye**

**Meğer zen suretinde Hakk'a ermiş merd-i kâmilmiş
Nigâh-i i'tibare düşmemiş mir'at-ı dünyaye**

**Verib sabrın kıla ecr-i cezile mazhar evlâdın
Verdikçe makamın lütf-i Bârî bağ-ı me'vâye**

**Ola hakk-ı sarihi gülistan-ı Adn ile hem feyz
Döne lahd-ı sabihi hane-i çarh-ı muallâye**

**Hesab etdim nukat-ı eşk ile tarihini Kâzım
Hatice Hanım'ı hemdem ede Allah Zehrâ'ye**

Urfa şairlerinden Kâzım'ın yazdığı bu kitâbenin son mısrasında noktalı harflerle tarih düşürülmüştür.

"Şeyh Muhammed Efendi'nin hanımı Hatice Hanım da feyz bulmuş kâmil bir kimse olmuştu. Evinde sevilen ve irfan bülbülü olan bu hanım, gam bahçesinden Cennet-i Alâ bahçesine gitti. Allah onun sabrına karşı çok sevaplar versin. Makamı Adn Cenneti olsun. Allah onun mezarını muaalâya çevirsin."

Sakıbiye mezarlığı, Sakıbiye Külliyesi içinde olup, burası satınca, mezarlar da tamamen ortadan kaldırılmıştır. Doysisıyla bu mezarın taşlarında kaybolmuştur.

---

(28) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986. I.254

X. ULUCAMİİ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI:

177- Ulucamiî Mezarlığı'nda 18 zilkade 1307, (7 Temmuz 1890)'da vefat eden Harran Şeyhizade Ömer Sabri Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Nazar kıl nim nigehle bu cihane
Vefadan zerresin kılmış mı erzan
Gam-ı şadına tev'em bir fena kim
Nice mesruru kıldı zâr ü giryan
Biri ezcümle Harran-Şeyhizade
Olurken kasr-i dilcude hiramam
Vücudun çâk edüb hançerle sundu
Ecel peymanesin saki-yi devran
Görenler ağlasın tâ ruz-i mahşer
Yazık kim genç yaşında oldu pûyan
İlahi sen atâ kıl rahmetinden
Şefi olsun habibin ruz-ı mizan
Dedim Tevfik-i şeyda tam tarih
Ömer Efendi tutdu kurb-i Subhan**

Urfa şairlerinden Tevfik (1861-1907)'in yazdığı bu kitâbenin sonunda tam tarih düşürülmüş ve hicri 1307 tarihi çıkmıştır. Kitâbede Harranşeyhizade Ömer Efendi'nin genç yaşta hançerlenerek öldürüldüğü kaydedilmektedir: "Şu dünyaya yarım gözle bak ki, vefadan zerre kalmış mı? Üzüntüsü de sevincide bu ikiz yokluk, birçok mutluyu ağlatmıştır. Bu cümleden olarak Harranşeyhizade de gönül köşkünde salınıp gezerken devran sakisi ecel bardağını hançerle vücudunu parçalayarak sundu. Onu görenler kıyamete kadar ağlasalar hakkıdır, çünkü genç yaşta seğirtip öldü. Ya Rabbi, hesap gününde onu rahmet ve habibinin şefaatinde mahrum etme."

178- Ulucamii Mezarlığı'nda Kürküzade Bican Ağa'nın kızı Şükriye'nin mezar kitâbesi:

**Taze iken ömrüne erdi hazan
Hicrine yansam sezasin Şükriye**

**Cennet içre misin ki der aceb
Hangi hure aşınâsın Şükriye**

**Derdine ağlar zavallı validen
Derdine onun devasin Şükriye**

**Bul mahşerde havz-i kevseri
Saki-i ümm ü abâsın Şükriye**

**Razi tarih-i vefatın söyledi
(Bir mısra kırık.)**

Çocuk yaşta vefat eden Şükriye için yapılan ağıttır. Ölenin cennet içinde hurilerle arkadaş olduğu belirtilmiş ve annesinin derdi ile ağladığı anlatılmıştır. Mahşerde anne ve babasına kevser veren saki olacağı da ifade edilmiştir.

Son mısradaki tarih düşürülmüş, fakat satır taşına fazla gömüldüğü ve üzeri çimento ile sıvandığı için yazı görünmemektedir. Manzumeyi Razi (1850-1922) adında bir Urfa şairi yazmıştır.

179- Ulucami Mezarlığı'nda Hacı Ömer Efendi'nin oğlu Saatçı Hacı Osman Nuri Efendi'nin Şaban 1306, (Nisan 1889) tarihli mezar kitabesi:

**İlahi gerçi isyanla hüvarım
Velakin lütfuna olaydım**

**Garik-i be-his lücce-i günahım
Eğer afv olmaz isem şermsarım**

**Der-i gufran ü ihsan ü günahdan özge
Daha bir kapu ya Rab yok ki varım**

**Beni a'malım ile etme meşgul
Ki yoktur rahmetinden gayri çarem**

**Bana mahşerde Osman'ı şefi' et
İsm-i paki ile imdad pınarım**

"İlahi, her ne kadar isyanla yüklü isem de, senin lütfuna ümidim vardır. Ğngin denizler kadar günaha batmışsam da, affını diliyorum ve eğer affetmezsen ben çok mahcup olacağım. Ya Rabbi senin günahları affeden ihsan kapından başka bir kapı yok ki, oraya gideyim. Ya Rabbi, beni işlediğim amellerimle sorgulama. Çünkü senin rahmetinden başka bir çarem yoktur. Bana mahşerde Hazreti Osman(r.a.)'ı şefaâtçı kıl. Benim adaşım olan Hz. Osman pâk ismi ile bana imdat etsin."

180- Ulucami Mezarlığı'nda hicri 1239, (miladi 1823)'te vefat eden Mevlana Halid'in oğlu Şehabeddin Ahmed'in (K.S.) hicri 1262, (miladi 1845) tarihli türbe kitabesi :

**Zamanın kutbu Mevlana-yı Halid kuddise sirruh
Otuzdokuzda hicret eyleyince Şam'a ol tühbe
Ruha'da necl-i pak-i Şeyh Şehabeddin edüb rihlet
Geçüb o kasr-ı faniden çekildi alem-i lübbe
Muhtal kıldı esbab-ı sefer ol Şam'a sayfiye**

**Beyaz tülbennden son ana hayyat kadar cübbe
Ziyaretgah-ı ehl-i hacet kılsın işte bu ya Hu
Yapıldı üstüne nur ala nur oldu o türbe
Çıkub bir hatf-ı gayb dedi pey Nuri pey türbe tarihin
Kafesdir tuti-i ruh-i Şehabeddin'e nev kubbe**

Yazı Celi Talik hattıyla yazılmıştır. (Resim:14)

Kitabede Nakşibendî şeyhi Mevlana Halid(K.S.)'ın 1323 tarihinde Bağdat'tan Şam'a giderken Urfa'da vefat eden küçük oğlu Şehabeddin Ahmed'in mezarı üzerine 1845 senesinde Devrin Rakka- Urfa valisi Osman Nuri Paşa tarafından bir türbe yaptırıldığını bildirmektedir. Kitabede adı geçen şair Nuri, Osman Nuri Paşa'nın kendisi olabilir. Çünkü Arabça yazılan ikinci bir kitâbede de şöyle belirtilmiştir

"Dayyih şeyh Şahabeddin Ahmed Efendi bin gavsi sakaleyn Mevlana Ziyaü'l-milleti ve'ddin. eş-Şeyh Halid Efendi kaddesallañu taala sırrahu ve efada aleyna berekatuhüma. Safere min Bağdad li-mulahakati ebihi fi'-Şam tevaffa ve dufineha huha . Benaha es-seyyid Osman Nuri Paşa eş-şehir bi Şeyhzade Sirruh Paşa. Fi sene 1262"

Görüldüğü gibi hicri 1262 (miladi 1845)'te türbenin Osman Nuri Paşa tarafından yaptırılmış olduğu belirtilmiştir.

181-Ulucamii Mezarlığı'ndaki türbe içinde bulunan Mevlana Halid (K.S) Hazretleri'nin oğlu Şahabeddin Ahmed efendi'nin mezarının baş dikme taşı kitâbesi:

**Entekale Hazreti'ş-Şeyh Şehabeddin
Ahmed Efendi' bin gavsü'l-vasilin**

**Mevlana Ziyaü'l-milleti ve'-din eş-Şeyh Halid
Bahaeddin Nakşibendi mine'l-bedeli'l-Bağdad ila'r-Ruha**

Kitâbede Mevlana Halid'in (K.S) oğlu Şehabeddin Ahmed Efendi'nin Bağdad'tan Şam'a giderken Urfa'da vefat ettiği belirtilmektedir. Mezarın ayak dikme taşındaki kitâbe de şöyledir.

**Şeyh Halid oğlu Ahmed necl-i kutbü'l-arifin
Hazret-i sultan Ziyaeddin-i gavsü'l-vasilin
Hâk-ı pâk-i türbesine yüz sürüb tahkik bu
Nur-i ayn-i ferdi Mevlana-yı kehfü'l-zairin
Allah ede makamın ma'mur onun**

Mevlana Halid'in (K.S) oğlu Şehabeddin Ahmed'in türbe toprağına yüz sürüp, Allah'tan (c.c) makamını mamur etmesini dilemelerini istemektedir. Şahidi mahlasında bir şair tarafından yazılmıştır. Alttaki tarih hicri 1275 olarak verilmiştir.⁽²⁹⁾ Oysa ki türbe kapısındaki tarih hicri 1262'dir. Yani on üç sene sonranın tarihi mezara yazılmış oluyor. Belki de kitâbe sonradan yazılmıştır. Merhum Bedri Alpay bu kitâbeyi okurken, beşinci mısrayı okumamış ve altıncı mısraya geçmiştir. Oysa ki beşinci mısra okunuyordu. ama altıncı mısra mezar taşı arasında kalmış olduğundan görünmüyordu.

---

(29) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986. I.258

182- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1107, (miladi 1695)'te vefat eden Rakka-Urfa valisi Kadızade Hüseyin Paşa'nın mezar kitâbesi:

Rızai lillahi' l-Fatiha
Haza merkad-i Kadızade merhum
Civar-ı rahmete etdi cihet
Gelib rah-ı hatıf dedi tarih
Ola mesken Hüseyin Paşa'ya Cennet
Sene:1107

Bu mezar merhum Kadızade Hüseyin Paşa'nın mezarıdır. Paşa rahmete gitti. Paşa'nın ölüm tarihini "Cennet Hüseyin Paşa'ya mesken ola" mısrası vermektedir. Son mısra harfleri 1107 hicri tarihini, yani miladi 1695 tarihini vermektedir. Yazı celi sülüs hattıyla yazılmıştır. (Resim: 15)

Kadızade Hüseyin Paşa Rakka-Urfa valisidir. Kadızade Hüseyin Paşa'nın adına 15 Temmuz 1691 tarihli fermanla rastlamaktayız. Çevredeki halkı rahatsız eden eşkıyanın temizlenmesi için, padişah tarafından görevlendirilen Kadızade Hüseyin Paşa bu sırada Rakka Beylerbeyidir.⁽³⁰⁾ Kadızade Hüseyin Paşa'nın Valiliğe atanma tarihi bilinmiyor. Yanlı kendinden önce 1684 senesinde Ulucamii tamir eden Ali Paşa'dan sonra atandığı kesindir. Kadızade Hüseyin Paşa'ya gelen son ferman 7 Ocak 1696 tarihidir. Zaten kendisi hicri 1107, miladi 1695-96 tarihinde vefat etmiştir.

Mezarı yeşile boyanmış, baş dikme taşı büyük bir paşa kavuğu şeklinde yapılmış ve kitâbesi bu taşta yazılmıştır. Ayak dikme taşı silindirvârî ve yazısızdır.

Kadızade Hüseyin Paşa, Su Meydanı'ndaki Kadioğlu Camiisi'ni yapmıştır. Bu mahalleye kendi adından dolayı Kadioğlu mahallesi denilmiştir.

---

(30) Ahmed Refik, Anadolu'da Türk Aşiretleri, İstanbul 1930, s.93

183- Ulucamii Mezarlığı'nda Hüseyin Vasfi Paşa'nın Ramazan 1300, (Temmuz 1883) tarihli mezar kitâbesi:

Baş dikme taşı kitâbesi:

**Haza kabrül-merhum el-mağfur
Beşinci kolordu-yi Hümayun
Redif sınıf-ı tali Otuzaltıncı fırkası
Kumandanı erkân-ı harb ferikan-ı kiramından
Saadetlü Hüseyin Vasfi Paşa
Bin Hacı Raşid Paşa Hazret'lerinin
Merkadidir. Rahmetullahi aleyhi ve ala
Cemii'l-mü'minine ve'l-mü'minat
Teveffa fi şehri Ramazan-ı şerif
Sene: 1300**

Hacı Raşid Paşa'nın oğlu Ferik Hüseyin Vasfi Paşa'nın ayak dikme taşındaki kitâbe:

**Hüve'l-Hayyü'l-Baki
İkbaline nihayet verdirmedi bu dünya
Geçmedi şad ü hürrem vakt ü zaman asla
Gösterdi çok harb-i sakit Plevne içre
Ahir esir olunca nice tevellüdü gavga
Vasfi tahallüsiyle asker-i cedit anı meşhur
Askerlik uğrunda ömrünü etdi ifnâ
Erkân-ı harbden etdi neş'et ferik olunca
Gitti bu dehr-i dündan kırk beş yaşında hayfa
Yazdım esefle Rumi tarih-i fevtini hayfa
Ukbaya gitti eyvah ruh-ı Hüseyin Paşa**

"Dünyada hiçbir zaman Hüseyin Paşa mutlu olmadı. Ömrü neşeli geçmedi. Plevne için çok savaştı. Birçok kavgadan sonra esir düştü. Esirlikten kurtulduktan sonra yeniden ömrünü askerlikte geçirdi. Paşa olduğunda kırkbeş yaşında iken vefat etti."

Bu Plevne kahramanı Hüseyin Vasfi Paşa Urfa'da görevde iken vefat ederek Ulucamii Kabristanına defnedilmiştir. Mezar Kitâbesini Rumî mahlası olan bir şair yazmıştır. Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Yazı celi ta'lik hatıyla yazılmıştır.

184- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1280. (miladi 1863)'te vefat eden Kaplamalardan Ömer Ağa ve Ahmed Naim'in mezar kitâbeleri:

**Hakim-i mutlakın ger olmasa bir işde takdiri
Müfid olmaz hezar erbab-ı aklın rey'i tedbiri**

**İnayet eylese bir bendesine Hazret-i Mevla
Sevab olur hatası heb kemal-ı mahz-ı taksiri**

**Hezar men-i kader ne denlü kûşîş eylesin
Kaza-yı mührün mümkün değil sa'i ile tağyiri**

**Hezaran huş nola dûn bu dil-i kab-ı kaydan köhne
Kişi men'edemez kavs-i kazadan ibtiladan bir şeyi**

**Mukadderdir ğına ve fakrünün deyü elem çekme
Nedir " nahnü kasejna" ayetinin anla tefsiri**

**Müessirdir mahakkak Fail-i Muhtar her işde
Kevakible felekden ey müeccim bilme te'siri**

**Nakşedilse usta dilden anı aynıdır cümle
Kemal-ı sıfat eyler al-i aba hüsn-i tasviri**

**Alayışden mücerred ol ki hurşid-i cihan asâ
Teceddüden mesihin oldu çarh çarenin yeri**

**Dilersen rahat-ı dil ehl-i teslim ü tevekkül ol
Kabul et hal ile Derviş nüvid-i hazret'i**

Aynı kitâbenin sondan ikinci ve üçüncü beytinin dışında diğer beyitleri bazı kelimelerde değişik olarak aynen Bediüzzaman Mezarlığı'nda Yorğancızade Muhammed Nuri'nin 36 no'lu mezar kitâbesinde de yazılmıştır. Açıklamasını orada yapmıştık.

185- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1332, (miladi 1914) tarihli Ahmed Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Bu merhumu derman eyle mağfur bekada
Ola her dem şâd ve mesrûr
Günahı olsa da alemde ezûn ne lazım
Rahmetin ondan da mevûr**

Genab-ı Hakk'dan af ve mağfiret dileyen bu kitâbe de bütün günahına rağmen, Allah'ın affından ümit kesilmemesi gerektiğini belirtmektedir.

186- Ulucamii Mezarlığı'nda Sıdika Hanım'ın mezar kitâbesi:

**Eder mi fehm edenler itimat ikbal-i dünyaya
İmaretdir bütün bir zill-i zail-i nakş ol zandan**

**Hele bir gonce-i nev-naz iken Sıdika kim
Reha-yab olmadı biçare bad-ı hazandan**

**Bari yad ü şad ede bir fatiha ruhunu
Her gelen geçtikçe ebnâ-yı zamandan**

**Dû çeşmden gelen eşkimle tarihin dedim
Cigerhun eyleyüb göçdü cihandan Sıdika**

Son mısradaki tarih düşürülmüş olup 1310 tarihi çıkmaktadır. "Anlayışlı olanlar dünyanın ikbaline itimat ederler mi ? Onun zannından nakşının gölgesinin bir imaretidir. Sıdika Hanım; genç, bir gonce iken, sonbahar rüzgarından kurtulamadı. Zamanla gelip geçenler ruhuna bir fatiha okuyarak onu ansınlar ve şad etsinler".

187- Ulucamii Mezarlığı'nda Fatime Hatun'un mezar kitâbesi:

**Arus-i zâl-ı cihane na-murad olmaz
O kes ki olmasa mesrur-i gülşen-i dünya**

**Yazık ki Fatime Hatun'a sundu cam-ı ecel
Kemal-i ye'sle evladın etdi mest-i aza**

**Sürûr-i iyşle dil-şad-ı hurrem iken
Diriğ hufre-i kabr içre oldu nâ-peydâ**

**İlahi merkadi olsun riyaz-ı bağ-ı cinan
Hemişe mahremi olsun visal-i hur-rika**

**Geldi Şevket dedi tarihi ebkâ mest Hüda
Şef'i oldu ona Fatimetü'z-Zehra**

Urfa şairlerinden Şevket'in yazdığı bu ağıt kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüş olup 1317 hicri çıkmaktadır.

"Bir kimse dünya bahçesinin mutluluğuna kavuşmasa, ihtiyar dünyanın gelini olamaz. Yazık ki Fatime Hatun ecel şerbetini içti. Evlatlarını üzüntü içinde bıraktı. Hayatta mesut olduğu sırada yazık ki mezar çukurunda görünmez oldu. Ya ilahi, onun mezarını cennet bahçelerinden bir bahçe eyle. Onu hurilerle karşılaştır."

188- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1312, (miladi 1894) senesinde vefat eden Yengice Ağasızade Ali Ağa'nın mezar kitâbesi:

"Merhaba ey kabristan-ı mukaddes, ey harabezâr-ı تنها, ey divar-i beht ü hayret, müracaatgahım sensin. Sana nigâh eden avam manzara-i hun alûdende mahfi, hevl ve dehşetinden giriftar-ı ızdırab olur. Amma ben seni temaşa eyledikçe gönlüm hissiyat-ı münevvere ve efkâr-ı ulviye ile zevk-yâb olur. Merhaba ey sengistan-ı hayret, ey mamure-i harabeyt, ey uzletsaray-i vahşet, ey dehşet abâd-ı ibret, bu fena kişverinin serhad hitamısın. Bilmem ne cazibe-i mukavemet güzare mazhar olmuşsun ki ebna-yı beşer her adımı senden firare yol bulmak için atar. Yine biçare her ayak atdikça sana bir adım daha takarrüb eder"

Yazı celi talik hattıyla yazılmıştır.

Diğer ağıt kitâbelerden farklı bu nesir kitâbede:

"Ey mukaddes kabristan merhaba sana. Ey kimsesiz olan harabe yer, ey şaşkın ve hayret dolu divar, döneceğim yer sensin. Sana bakan halk, kanla karışık manzaranda gizli korku ve dehşetinden ızdırab duyar. Amma ben seni seyrettikçe gönlüm nurla dolar ve yüksek fikirlerle zevk bulmuş olur. Merhaba ey hayret taşlığı, ey mermer taşla mamur olan yer. ey yabancılığın yalnızlık sarayı, ey dehşet verici ibret yeri, bu yokluk ülkesinin son sınırsın sen. Bilmem bu geçici mukavemetin cazibesine nasıl mazhar olmuşsun ki, insanoğlu senden kaçmak için her adımını attıkça, aksine sana bir adım daha yaklaşır," denmektedir.

189-Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1338, (miladi 1919)'da vefat eden Parmaksızade Hacı Bekir Beğın kızı Lütfiye Hanım'ın mezar kitâbesi:

**Ne kasdın var idi ey derd-i bi-derman canımla
Beni kabre götürdün aheri suz-i nihanımla**

**Derunum derd ile doldu birunum gül gibi soldu
Vücudum kana gark oldu bu çeşm-i hunfeşanımla**

**Felek güldürmedi ruyum büküldü kadd-i dil cûyum
Ağardı ah ile muyum cihan doldu figanımla**

**Haram oldu bana rahat görürüm daima mihnet
Veremle çektiğim zahmet ayan olmaz beyanımla**

**Emin'â katre katre çıkdı gözlerden sirişk abı
Şükr tarih olur teveffuk hayy Lütfiye Hanım'la**

Son mısradaki tarih kelimesinden sonraki noktalı harflerin toplamı 1340 eder. Bir evvelki mısradaki katre katre kelimesinin her biri bir olduğundan iki eder. Böylece 1340 rakamından iki çıkarırsak 1338 tarihi çıkar.

Urfa şairlerinden Emin'in yazdığı bu ağıt kitâbe, diğer bir kaç mezar taşında son beyti yazılmadan kullanılmıştır. Böylece şairin adı gizlenmiştir.

"Ey dermansız dert, canımla ne kastın vardı. Sonunda beni gizli ateşimle kabre koydun. İçerim dertle doldu. Dış yüzüm gül gibi soldu. Gözüm-den akan bu kanlı yaşla vücudum kana gark oldu. Felek beni hiç güldürmedi, sevdiğimin boynu büküldü. Ah ile saçım ağardı ve cihan figanımla doldu. Bana rahat yüzü görmek haram oldu. Verem derdinden çektiğim acıyı açıklayamam". Yazı celi talik hattıyla yazılmıştır.

190- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1320, (miladi 1902) senesinde vefat eden Alaybeğizadelerden Hacı Abdurahman'ın mezar kitâbesi:

**Baki kalmaz bu cihanda hadisat ancak amel
Pençe-i mevte zebundur bî-gümân cümle ümem**

**Amir-i dareyn idi hem mecma'-ı hulk-i hasen
Tanrının her lütfunu görmüş iken bu muhterem**

**Zühd-ü takva hem salah- ı hal ile meşhur idi
Meskenin Cennet-i a'la eylesin ol zü'l-Kerem**

**İrci'iden bir nida geldi esir-i ferş idi
Davet-i Rabbe icabet eyledi âli himem**

**Bir çıkub mu'cem dedim tarih-i fevtin ya İlah
Feyzi me'va'ya vara bu zair-i kütüb el-harem**

Son mısradaki noktalı harflerle 1320 tarihini düşürmüştür.

"Bu dünyada amelden başka hiç bir şey baki kalmaz. Bütün ümmet şüphesiz ölümün pençesine düşecektir. Merhum her iki dünyada güzel ahlak sahibi idi. Bu muhterem zat. Tanrının bütün lütuflarını görmüş idi. Zühd ve takvada doğrulukta meşhur idi. Kerem sahibi olan Allah, onun yerini Cennet-i ala eylesin. Yatakta hasta iken ölüm emrine boyun eğdi." Anlamına gelen ifadelerle şair üzüntüsünü belirtmiştir.

Yazı ce'li talik hattı ile yazılmıştır. Feyzi şairin ismidir. Ancak terkip biçiminde yazılması tevriye sanatından kaynaklanmaktadır.

191- Ulucamii Mezarlığı'nda Sekine Züleyha Hanım'ın hicri 1287, (miladi 1870) tarihli mezar kitâbesi :

**Lâ yezel ve lem yezel lem kayy ü hayy ancak kader
Gayri fani olduğun dünyada fehmi et evvela
Olamaz takdir-i Hakk'ın çare bir tağyirine
Hem kitab içre yazılmışdır yere yaşı
İrci'î emrin kim işittiyse bu bezm-i dehrde
Cam-ı ba's nûş eder elbetde bir vakt-ı rıza
Ezcümle bu zehr sundu tûten sağırin
Eşkin bağı-ı alemde emr onun halî...
Söndü hayfa bir nefesde rah kim şem'i ömrü
Ağlayıb fevtine cümle ehli'l-ard ve's-sema
Sahn-i Firdevs içre yap huld-i berrin mesken
Ola onun hem şefi'î ümmühat-i enbiya
Düşdü uçler Mihri'ya tarih-i mu'cem fevtine
Kıldı çün ruh-ı Züleyha matlab-ı bekaya rihlet**

Urfa şairlerinden Mihri (1832-1878) tarafından yazılan bu ağıt kitâbesinin sonunda noktalı harflerin toplamına üç ilave etmek suretiyle tarih düşürülmüştür.

"İnsan dünyada ezeli ve ebedi değildir. Diriliği ancak kendisine takdir edilen kadardır. Önce sen bu dünyada fani olduğunı anla. Takdir-i Hakk'ın değiştirilmesine hiç kimsenin gücü yetmez. İrci'î emrini duyan, ölüm şerbetini içen. Bu zehri içen Züleyha Hanım'ın bir nefeste ömrü söndü. Ona bütün yer ve gök ehli ağlasın. Cennet'te onun yeri yüksek olsun. Peygamber'in anneleri ona şefaathçi olsun."

192- Ulucamii Mezarlığı'nda 1348 hicri, (miladi 1929)'de vefat eden İbrahim Halil Haki Efendi'nin mezar kitabesi:

Diriğa eşya-yı ğamdan küşad-ı per ü bal etdim

Boyandım kan ile aher diyare intikal etdim

Hitab-ı irci'yle rahmet-i Rahman'a gark oldum

Fakat ahbabımı düçar-i enduh ü melal etdim

Şebab-ı nev-nihal iken giriftar oldum a'daya

Hayat ümit ederken kaddiml manend-l dai etdim

Emin eşkimle yaz tarihi kim ezvak-ı dünyayı

Koyub cümle şehid oldum bekaaya irtihal etdim

Urfa şairlerinden Emin'in(1884-1941) yazdığı bu ağıt kitâbenin sonunda noktalı harflerin toplamı ve bir eklenmesi ile tarih düşürülmüştür.

"Ne yazık gam yükünden kanat açarak al kan içinde diğer aleme göç ettim. İrci'i emrini duyunca Allah'ın (c.c) rahmetine gark oldum. Amma dostlarımı üzüntüye düşürdüm. Yeni yetişmiş bir gençken düşman eline düştüm. Henüz hayat ümit ederken dal gibi budandım."

193- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1333, (miladi 1915)'te vefat eden Ali Haydar'ın mezar kitâbesi:

**Dermedi bağ-ı emelde gonca-i ferah-feri
Bir gül-i nevres iken gördü firak maderi
Soldurub gül ruhların har-ı ecel kim ah vah
Eyledi pinhan pederden pâk masum Haydar'ı
Zahlr oldu gerdanında bir cariha vah kim
Nale-l can-gâhı yakdı asümanı hem yeri
Çaresiz olmadı hayfa derdine hiçbir deva
Sundu sakl-l ecel cam-ı fena-yi kaderi
İki hur çıkub cevherle yaz Şevket tarihin
Parlasın Cennet zlyası ile ruhum gevheri**

Urfa şairlerinden Şevket'in (ölm.1917) yazdığı bu ağıt kitâbenin sonunda cevher tarih düşürülmüştür. Noktalı harflerin toplanarak, bu sayıdan iki çıkarılmasıyla vefat tarihi çıkmaktadır.

"Bu emel bağında bir gonca gül dermedi. Kendisi gonca gül iken anesi ayrılığını gördü. Ecel dikenini gül yanaklarını soldurdu ve masum Haydar'ı babasından gizledi. Boğazında bir yara çıkması ile acısından, feryadından yer gök inledi. Kimse onun bu derdine çare bulamadı ve o, ecel şerbetini içti."

194- Ulucamii Mezarlığı'nda Şerife Hanım'ın mezar kitâbesi:

Aceb şah û gedâ dest-i ecelden

Cihan içre bulan var mı amanı

Sunar peyman-e-yi saki-i devran

Bu bezmin böyledir hēp hal ü şanı

Hele seyret Şerife nazenine

Felek hâk ile yeksân etdi anı

Edüb gusl gidüb Mevlidihalil'e

Kılub tevbe edib teslim-i canı

Hıtab-ı izzet lâ-tekaddürden

Eden kat'ettiğim et beyanı

Huda afveyleye İsmet kusurun

Şerife'ye Hakk vere Cinan-ı huri

Çıkub üçler dedi tarihi mu'cem

Şerife terk edüb gitdi cihanı

Urfa şairlerinden İsmet tarafından yazılan bu ağıt kitâbe sonunda tarih düşürülmüştür. Mucem tarih düşürülmüş olup, noktalı harflerin toplamı 1255 çıkar. Bundan üç çıkarılınca 1252 hicri tarihi çıkar.

"Acaba şah da köle de dünyada ecelin elinden kurtulabilmiş midir ? Devran sakisi şerbetini sunar, bu meclisin her zamarı durumu böyledir. Şerife Hanım'ın durumuna bakın ki, felek onu yerle bir etti. Önce gusl etti ve Mevlidihalil Camii'sine giderek namaz kılp tevbe etti. Arkasından hemen canını teslim etti." Yazı celi ta'lik hattıyla yazılmıştır. (Resim: 16)

195- Ulucamii Mezarlığı'nda Fatime Hatun'un mezar kitâbesi:

Çün nidai irci'i lafzın işitdi kaime

Can u damdan imtisal içre oldu kaime

Çünkü hazret-i Hüda'dan erdi murad

(bir satır kırılmış).....

Cam-ı mevtanın nuş etdi geldi mesiret merzine

Sanki vakt-i fitrda şerbet verdiler sanma

Terk-i dünya eyleyüb kazayı kıldı ihtiyar

Cennet içre Hazret-i Zehra'ya oldu hadime

Çıkıdı bir hatıf onun tarih-i tamın söyledi

Hurlarla Fatime cennet'de oldu na'ime

"Fatime Hatun'un irci'i emrini duyunca, Allah'ın emrine uyarak ölüm şerbetini içti. Dünyayı terk ederek Cennet'te Hz. Fatime-i Zehra'ya hizmetkâr oldu. "

Son mısradaki tam tarih düşürülmüş olup hicri 1294 çıkmaktadır.

196- Ulucamii Mezarlığı'nda 1292 hicri, (miladi 1875)'te vefat eden Şeyh Hacı Abdulkadir'in oğlu Şeyh Muhammed Ali Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Çünkü olub ruh-i Muhammed Ali
Talib-i Firdevs ve Ika-yı Kerim
İrci'î emrine şıtab eyledi
Verdi ona bu matiabını ol Halim
Ceddi olan Hazret-i Sıddik'den
Erdi meded ruhuna oldu selim
Hem erişüb himmetli şah-ı veli
Rahmet edib afv ile Rabb ü Rahim
Mülhem-i Gaybî dedi tarihini
Udhulu'l-cennet-i fi alim**

Urfa şairlerinden Gaybî'nin yazdığı bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür.

"Muhammed Ali'nin ruhu Firdevs cennet'ini ve orada Cenab-ı Hakk'la karşılaşmayı istediği için,"irci'î" emrine koştu ve Halim olan Allah kendisine istediğini verdi. Ceddi Hz. Ebubekir Sıddik'den imdat alınca ruhu selamete erişti. Veliler şahının himmeti erişince Cenab-ı Hakk ona rahmet etti. "

197- Ulucamii Mezarlığı'nda Ramazan kızı Rahime Hatun'un mezar kitâbesi ki bu Hanım hicri 1327. (miladi 1909)'da vefat etmiştir:

Varmıdır alemde bir nail-i meram
Her gelen dest-i ecelden içdi câm
Rahmet etdi Hak Rahime Hanım'a
Ki verem derdiyle buldu ecr-i tam
Dökdü cürmün derd ile haylı zaman
Pâk olunca ömrüne verdi hltam
Fatihayla şad edin virdanını
Hak anı uhrada şad ile tamam
Yazdı cevherle Fûrûğî tarihin
Verdi Hak bağ-ı cinanda bir makam

Urfa şairlerinden Fûrûğî'nin yazdığı bu ağıt kitâbenin son mısrasında cevher tarih düşürülmüştür. Böylece noktalı harflerin toplamı 1327 tarihini vermektedir:

" Rahime Hanım verem hastalığına yakalanmıştır. Bu hastalıktan çok acı çekmiş ve bu yüzden bütün günahlarını dökmüştür. Böylece günahın-
dar: temizlendikten sonra vefat etmiştir.

198- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1267, (miladi 1851) senesinde vefat eden Muhammed Şerif Buhari Hazretleri'nin mezar kitâbesi:

**Bilirsin dar-ı dünya kimseye baki değil ey dil
Fenafillah olub eyle vücud-i sermedi hasil**

**Dû alemde nefisdir ademe sermaye-i izzet
Hüda'dan gayre sarfetme onu maksuda ol vasil**

**Cenab-ı Şeyh efendi el-Buhari kaddese sirruh
O zat-ı pâk-i gavse'l-vasilln kutbü'l-zamanı bil**

**Fena seccadesinde neşr-i feyz etdi reşahatle
Beka tekyesinin tamirine sa'y eyledi bu yıl**

**Oku bir fatiha ihvane Admî söyle tarihin
Makam-ı vuslata davet olub ol merdum-i kâmil**

"Ey gönül, bilirsin dünyada kimse baki değildir. Fenafillah olup vücudunu ebedileştir. Her iki dünyada da insana izzet sermayesi nefsidir. Onu Allah'tan başkasına sarfetme ki maksada ulaşabilesin. Buharalı Şeyh Efendi, zamanın kutbu, Gavsü'l-vasilin olan bu temiz zatı tanı. Fena seccadesinde gözyaşları ile feyzini yaydı. Bu yıl bekaa tekkesinin tamirine çalıştı. Ey Admî, kardeşlere bir fatiha oku ve tarihin söyle ki, bu kâmil zat vuslat makamına davet olundu."

Urfa şairlerinden Admî'nin yazdığı bu ağıt kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür. Yazı celi sülüs hattıyla yazılmıştır.

199- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1337, (miladi 1919) senesinde vefat eden Muhammed Ağa'nın mezar kitâbesi:

**Merhaba ey kabristan-ı mukaddes
Ey harabe-zâr-i dünya-yı müracaatgahım
Sensin sana nigah eden avâm
Manzara -i hüzn-i alûdende muhteva
Mevla dirahşinden giriftar-i ızdırab olur
Aman seni temaşa eyleyince
Gönlüm hissiyet-i şevk ile zevkiyab olur
Merhaba ey ma'mure-i ribbiyet
Ey deşt-i abad-ı ibret**

Diğer kitâbelerden farklı bir ağıt kitâbedir. "Ey mukaddes kabristan, merhaba. Ey müracaatgahım olan dünyanın harabesi, sen, sana bakan halkın hüznü manzarasını ihtiva edensin. Seni seyrettiğimde gönlümdeki hisler. Mevla'nın nurunun karıştığı ızdırab olur. Şevk ile zevk bulur. Ey toplumun ma'mur ettiği yer merhaba. Ey ibret alınan ma'mure çölü, merhaba sana".

200- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1338, (miladi 1920)'de şehid düşen Rastgeldilerden Hacı Ahmed Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Fi- sebilillillah şehid-i seyfi- a'dayım bugün
Defn edin bu cismimi ey dostlar alkanla**

**Ayet-i "îâtehsebenne" olmuş benim hakkımda
Kurtarırım yetmiş bin ehl-i fıskı ol burhanla**

**Bu tarik içre Hüseyin ibni Ali'dir rehberim
Ruhu terk etdim rıza-yı Hakk'ı buldum canla**

**Medfenim cennat-ı Adnın tahte'l- enhar olup
Müjdelendim ayet-i "zü'l-as fi ve'r-reyhan" ile**

**Hamse âl-i aba geldi Emin tarih için
Cennet-i didare yetdim rahmet-i Rahman ile**

Urfa şairlerinden Emin'in yazdığı bu ağıt kitâbenin son mısrasında noktalı harflerle tarih düşürülmüştür. Noktalı harfler toplandığında ve bir önceki mısradaki "hamse" dediği için toplama beş ilave edildiğinde 1338 tarihi çıkmış olur.

"Ey dostlar, cismimi defnedin, bugün ben düşman kılıcıyla şehidim. "Lâ tahsebenne"⁽³¹⁾ ayeti benim hakkımda nazil olmuştur. Yetmiş bin fasıki ben o delil ile kurtarırım. Bu yol içinde Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin (RA) rehberimdir. Ben can verdim amma Allah'ın rızasını kazandım. Mezarım, altlarında ırmaklar akan Adn cennetleridir. Ben "zü'l-asfi ve'r-reyhan"⁽³²⁾ ayeti ile müjdelenmişim." Yazı celi talik hattıyla yazılmıştır.(Resim: 17)

---

(31) Kur'an-ı Kerim, 3/169

(32) Kur'an-ı Kerim, 55/12

201- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1338, (miladi Ocak 1920)'de şehit düşen Ercişli Abdülhamid Efendi'nin mezar kitabesi :

**Kadri âli bir misafir geldi medfen sana
Fi-sebillillah cihad eyler iken oldu şehid**

**Hançer-i a'da ile buldu hayat-i cavld
Rah-ı dinde can veren Ercişli genç Abdülhamid**

**Ruh-ı pâki oldu yetmişbin usatın melcel
Müjde vermiştir habib-i Hazret-i Rabbü'l-Mecid**

**On iki imam gelince yazdılar tarihini
Oldu maktulen şehid sad hayf û vah Abdülhamid**

"Ey mezarlık sana kadri yüce bir misafir gelmiştir. Bu Allah yolunda cihad ederken şehid düşmüştür. Düşman hançeri ile ebedi hayatı kazanmış olan Ercişli genç Abdulhamid'tir. Onun pâk ruhu yetmişbin asinin iltica edeceği yerdir. Çünkü Allah'ın(c.c) habibi bunu müjdelemiştir. On iki imam gelince ölüm tarihini yazdılar. Yazık, Abdulhamid katledilerek şehit düşmüştür".

Son mısradaki tarih düşürülmüş olup, Arap harfleri toplandığında ve bu rakamın üzerine 12 eklendiğinde 1338 tarihi çıkar.

202- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1281 (miladi 1864)'te vefat eden Züleyha Hanımın mezar kitâbesi:

**Gelen gitmektedir elbet cihane
Ne sultana kalır dünya ne hane**

**Be-nas küllü nefsün zaika heb
İçer camı fenayı kane kane**

**Sunub bir cur'a-i şan-ı şarab
Fena ermede iş bu natüvâne**

**Koyub etfalini hep zar ü giryan
Fırakın ateşiyle yane yane**

**Dedim tarihini mu'cemle Sabir
Yapub ruh-i Züleyha hulde lâne**

Urfa şairlerinden Sabir (1819- 1893) tarafından yazılmış bir kitâbedir. Son mısradaki mu'cem tarih düşürülmüş olup, noktalı Arap harflerinin toplamı 1281 senesini vermektedir.

"Bu cihana gelen elbette gitmektedir. Çünkü bu dünya ne sultana ne de hana kalmıştır."Küllü nefsün zaika" ayeti hükmünce yokluk şarabını kana kana içer. Bir yudum ecel şarabını sunarak, güçsüz kişi fenaya erdi. Ayrılığının ateşiyle çocuklarını ağlar bırakarak gitti. Sabir, mu'cemle tarihini söyledi; Züleyha Hanımın ruhu Cennet'e yuva yaptı."

203-Ulucamii Mezarlığı'nda 1320 hicri, (miladi 1902)'de vefat eden Hüseyinpaşazade Ali Yaver Beg'in kızı Lütfiye Hanım'ın mezar kitâbesi:

**Böyledir gerdaş-ı çarhın düzeni
Mahveder nik ü bed her düzeni**

**Genç iken kahr-i mezare saldı
Niye bu duhteri nazik bedeni**

**Kara giyse gerek arz ü sema
Ne reva Lütfiye giydi kefeni**

**Sırma giysûlarını serdi yere
Halk-ı alem nice etmez şivanı**

**İrci'i emrine fermanber olub
Hemen atdı hake nevreste teni**

**Eşkiyle suz-i cigerle Hilmi
Sonki mısrada dedi tarihini**

**Gaib etdi maderi kan döksün
Kızı Lütfiye-i gonce deheni**

Urfa şairlerinden Hilmi (1857-1910)'nin yazdığı bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür.

"Bu dönen dünyanın düzeni böyledir, iyi ve kötü her düzeni yok eder. Niçin bu nazik vücutlu kızı genç yaşta mezara koydu. Yer ve göğün kara giymesi gerektir. Çünkü Lütfiye'ye kefen giymesi reva görüldü. Bütün alem nasıl feryat etmesin, ecel onun sırma saçlarını yere serdi. "İrci'i" emrini duyunca hemen yeni yetişmiş bedenini yere attı. Hilmi, göz yaşıyla ve ciğer ateşiyle son mısrada tarihi söyledi. Annesi kızı Lütfiye'yi kaybetti, gözlerinden kan dökse yeridir." Yazı celi ta'lik hattıyla yazılmıştır. (Resim:18)

204- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1312. (miladi 1894)'te vefat etmiş Hüseyinpaşazade Ali Yaver Beğ'in mezar kitâbesi:

**Arif eyler mi bu dehr-i bî-sebata itibar
Mahvolur kalmaz hemin edvar-ı alem ber devam**

**Niye bu merhum eviad-ı Hüseyin Paşa'yı gör
İktisab etmiş idl şekve-yı şan-ı ihtişam**

**Bir muhlbb-i allman ve kerim ü adil ldl
Firkat-i dilsûzına yas gerekdir hass ü amm**

**Ruz-i mahşerde şefil ola Damad-ı Resul
Nam-i merhum çünkü nam-ı pâkine olmuş be-nam**

**Fevtine gam-ı birle Hilmi geldi tarihin dedi
Ruh-i mercl'i Ali flrdevsi kıldı yek makam**

Şair Hilmi'nin (1857-1910) yazdığı bu ağıt kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür. Son mısra harfleri toplandığında 1342 eder. Bu rakam "yek" kelimesinin karşılığı 30 çıkarılırsa 1312 senesi çıkmış olur.

"Arif olan, bu sebatı olmayan zamana itibar eder mi ? Bu alem devamlı böyle devreder. Bu Hüseyin Paşa'nın evladını gör ki, şan ve ihtişamı şikayet etmeyi alışkanlık haline getirmişti. Alimleri seven, adil ve cömert idi. Bütün halkın, onun ayrılığına yas tutması gerektir. Mahşer günün de Resulullah'ın damadı kendisine şefaathı olsun. Çünkü adı, onun adının aynıdır. Ölümüne Hilmi, bir anlamındaki "yek" kelimesinin son mısradan düşürülmesiyle tarih söyledi."

205- Ulucamii Mezarlığı'nda, hicri 1314, (miladi 1896)'da vefat eden Hacı Hızırzade Muhammed Reşid Efendi'nin mezar kitâbesi :

**Fani ile beraber imiş adûde-i alem
Olmaz cihanda onun için bekaya imkan**

**Hacı Hızırzade işte Reşid'in
Nâgâh etdi cismin teslim-i hak-i Gufran**

**Ali hlmemdi ilahi verme gam-ı kıyamet
Kabrini Cennet eyle sensin amimü'l-lhsan**

**Var ise cürmü afvet lütfun ile nihayet
Bir şey değil ona nisbetle günah-ı insan**

**Etdi sünûh böyle tarih-i fevti Süha
Ya Rabb bu merhumu eyle mahşer-i tubada iskân**

Urfa şairlerinden Süha'nın yazdığı bu ağıt kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür.

"Alemin düşmanı fani ile beraber olduğu için cihanda ebedilik olmaz. Hacı Hızırzade Reşid aniden cesedini toprağa teslim etti. O zat himmet sahibi idi, kıyamette ona üzüntü verme. Herkese ihsan eden sensin, bunun da kabrini cennet eyle. Günahı var ise, lütfunla affet. Çünkü affının yanında insanın günahı bir şey değildir. Ölüm tarihi kalbe doğdu. Ya Rabb bu merhumu Mahşerde Tuba'nın yanına yerleştir."

206- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1307, (miladi 1890)'da vefat eden Ali Haydar Efendi'nin mezar kitabesi:

**Bu çarh-i bi-amanın inkırazı
Nüsûs-i emr-i kat'ıyla muktedir**

**Görün n'etdi felek bu nevcivane
Ona derd-i veremle çekdi hançer**

**Zavallı Haydar'a yanmaz mı alem
Murad almadı kâminca müyesser**

**Ten-i me'luf iken firaş-ı harire
Yazıklar şimdi toprak oldu püster**

**Şeb-i Mi'rac'da bahşetdi canın
Hem oldu rahmetde Hakk'a mazhar**

**Firak-ı can-güdaz-ı Haydar'ın hep
Umumen dilleri kıldı mükedder**

**Nida-yı irci'i guş eyleyince
Bekaya mürğ-i ruhu açdı şehper**

**Şefi' olsa seza damad-ı Ahmed
Semmü'l-ismidir saki-i kevser**

**Ba-esef söyledim tarih Hilmi
Mukim-i kasr-i cennet oldu Haydar**

Urfa şairlerinden Hilmi'nin yazdığı bu şiirin son mısrasında tarih düşürülmüştür. Herhalde genç yaşında verem hastalığından vefat etmiştir. Haydar adındaki bu merhumun dünyadan bir mutluluk duymadığı ve ölümü ile herkesi üzdüğü belirtilmiştir. Burada mevtanın Mi'rac gecesinde vefat ettiği söylenmekte ve isminin Resululah'ın (s.a.s) damadı Hz. Ali (r.a) ismi ile aynı olmasından, Hz. Ali'nin kendisine şefaaf etmesi dilenmektedir.

207- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1297. (miladi 1880)'de vefat eden Urfa Mutasarrıfı Germiyanoglu Süleyman Rüşdü Bey'in mezar kitâbesi:

**Ah kim tiğ-i sitemle cigerim kan oldu
Hane -i iyş ü hayatım nice viran oldu**

**Olmadı kimse muhalled bu fena alemde
Hele fikr et o Süleyman'ı ki sultan oldu**

**el -Hazar etme mübahat câh-ı ikbale ahi
Bu mezellet-i hake bak nicesi pinhan oldu**

**Üç oğul gül gibi etdim bu garib ilde yetim
Her gören onları bu hal ile giryan oldu**

**Hufre-i kabrde seylabı yurd etdim ey dil
Başıma şehr-i Ruha hüzn ile zindan oldu**

**Hele yüz şükür ola ol Bar-geh-i Sübhâne
Deri-i ukbada gönül mazhar-ı gufran oldu**

**Hatıfa müjde ile söyledi tarihi Nedim
Asitanı İrem'e afv ile derban oldu**

Urfa'lı şairlerden Nedim'in yazdığı bu kitâbenin son mısrasında tarih düşürülmüştür.

"Sitem oku ile ciğirim kân oldu. Hayatımın evi viraneye dörıdü. Kimse bu fani alemde ebedi olmadı. Düşün ki bir sultan olan Süleyman bile göçtü, gitti. Ey kardeş, talihinle övünmekten kaçınma, bu alçak toprağa bak ki birçok kimse burada saklandı. Gül gibi üç oğlumu bu garib ilde yetim bıraktım. Onları her gören bu duruma ağladı. Ey gönül bu kabir çukurunda seylabı kendime yurt ettim. Urfa şehri başıma üzüntüyle zindan oldu. Allah'a yüzlerce şükür olsun ki, gönül ahiret kapısında Allah'ın mağrifeti ile karşılaştı." Yazı ta'lik hattıyla yazılmıştır.

208- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1328, (miladi 1910)'da vefat eden Bakır Hilmi Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Vah kim gitdi cihandan bir merd-i kerim
Şair-i şirin eda merd-i suhendân be-nam**

**Çekdi bin kahr-i sitem çün felekden herdem
Görmedi rahat-i dil derd-i beladan arâm**

**Her gelen merkadine dua kılsın ona
Ola kim mülk-i bekada bula bir alî makam**

**Eylesin hazret-i Hakk merhum ruhuna rahmet
Merkadı Ya Rabb ola gülşen-i Firdevs-i Selam**

**İki ahbabı çıkub söyledi Şevket tarih
Evsalü'r-rahmetehu fadlen ve kemali'l-in'am**

Şiirin sahibi Şevket'tir. Son mısradaki cevher tarih düşürülmüş olup, noktalı harflerin toplamından iki çıkarınca vefat tarihi olan 1328 rakamı ortaya çıkar.

"Cihandan bir büyük adam ayrıldı ne yazık. O tatlı şiirler söyleyen ve güzel konuşan bir kişiydi. Felekten çok incinmiş, onun çok kahrını çekmişti. Çünkü devamlı derde ve belaya uğramış, hiç rahat yüzü görmemişti. Mezarına her gelen kendisine dua etsin, belki dünyada rahat görmeyen bu adam ahirette yüksek bir makam kazanır. Allah ona rahmet eylesin, mezarı da Selam cennet'inin bahçesi olsun."

209- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1340 (miladi 1921)'de vefat eden Nakşibendi Halifesi Hafız İbrahim Halil Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Dinle gel bu kabri al ecr-i cezil
Zikreder Allah'ı bi-mesel ü misil**

**Bunda medfun hafız-ı ayat-ı Hakk
Nur-ı Hakk'ı gör değilsen ger alil**

**Görmeyib fanide çün Rabb'in beka
Hulde dönderdi heman vech-i Cemil**

**Kû-yi Adn'e istemez rehber ona
Hazret-i Kur'an olur elbet delil**

**İrci'i emr-i Celil'in gûş edib
Hatm-i enfas eyledi Hafız Halil**

**Namına nam-ı Halilullah'ı gel
Fevtine oldu bu tarih Celil**

"Çok sevap almak ister isen, gel bu kabri dinle. Eşsiz bir şekilde her an Allah'ı zikreder. Burada Allah'ın ayetlerinin hafızı yatmaktadır. Eğer hasta değilsen Hakk'ın nurunu gör. Cenab-ı Hakk fanide devamlılık görmediği için hemen güzel yüzünü ebediiğe döndürdü. Allah'ın "irci'i" emri gelince Hafız Halil Efendi'nin nefesi bitti." Yazı celi ta'lik hattıyla yazılmıştır.(Resim: 19)

210- Ulucamii Mezarlığı'nda hicri 1348, (miladi 1929)'da vefat eden Neş'et Bey'in kızı ve Reşid Kemal Bey'in Hanımı Şamiye Hanımın mezar kitâbesi baş dikme taşının sırt tarafına yazılmış olup şöyledir:

**Hak verir aleme Kemal bu halet-i hüzn-i od'a
Hasretinle Şamiye kan ağlarsa kardaşların
Şerh ü tafsile ne hacet ateş-i hicrânını
Gösterir dağ-ı derûnun herkese bu taşların**

"Ey Kemal, bu hüzünlü hali aleme ancak Hak verir. Şamiye, hasretinle kardeşlerin kan ağlasa yeridir. Senin hicran ateşini şerh edip açıklamaya lüzum yok. Bu mezar taşların, içindeki yarayı herkese gösterir." Yazı celi sü-lüs hattıyla yazılmıştır. (Resim: 20)

XI. YUSUFPAŞA CAMİİ MEZARLIĞI MEZAR TAŞLARI

211- Yusuf paşa Camii Mezarlığı'nda hicri 1303, (miladi 1886)'da vefat eden Miralay Mustafa Bey'in mezar kitâbesi:

**Bu dünyaya gelenler bir gün elbet
Ciger-i cam-ı ecel geldikçe növbet**

**Sadakatgir-i devlet-i Mustafa'nın
Diriğa eyledi ukbâya rihlet**

**İki ferzendini bu garib ilde
Bırakdı hüzn içinde gitdi hasret**

**Hemişe eylesin Hakk ruh-ı pâkin
Garik-i lücce-i derya-yı rahmet**

**Dedi dil yaş acu tarih Abdi
Ede bari makamın kasr-i Cennet**

Son mısradaki tarih düşürülmüştür. Şair Abdi'nin yazdığı bu manzume-
de şöyle bir ağıt dile getirilmiştir."Elbette dünyaya gelenler kendilerine nö-
bet geldiği zaman ecel şerbetini içeceklerdir. Mustafa Bey'de ahirete göç
etti. İki küçük çocuğunu bu garip ilde hüzn içinde bırakarak onlara hasret
gitti. Allah (c.c) onun pâk ruhunu rahmet deryasına gark etsin."

212- Yusuf Paşa Camii Mezarlığı'nda hicri 1345, (miladi 1926)'da vefat eden Saraçzade Halil Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Şu kabr-i samit ve divar içinde
Yatan hiffet-i li-abd ibni Halil'i**

**Bırakdı kâinat-ı bi-bekaayı
Gelince ırcı'ı emr-i celili**

**Göçerken bârgah-i Kibriya'ya
Şefi'-i Ruz-i Mahşer'dir delili**

**Duyarsa bir kişi zevk-i mahfuru
Ne yapsın alem-i dün-i zelili**

**Duyanlar ağlasın tarih-i fevtin
Verem kahr eyledi bezm-i Halil'i**

"Şu sessiz kabir ve duvar içinde yatan Halil Efendi, Allah'ın"ırcii"emrine uyarak bu fani dünyayı bıraktı. Onun Cenab-ı Kibriya'ya göçtüğünün delili mahşer gününün şefaatsidir. Bir kişi ki mezar zevkini duyarsa, bu alçak ve rezil dünyayı ne yapsın. Vefatının tarihini duyanlar ağlasın. Halil'i kahreden verem hastalığıdır."

213- Yusuf Paşa Camii Mezarlığı'nda 1331 hicri, (miladi 1913) tarihinde vefat eden Harran Müftüsü Ali Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Cihan felek camı eceli saki
Halaik bade nûş etdi sihhata
Halas asla hiç nist kesrâ
Ezin cahi ezin şahı ezini**

Urfa mezarlıklarındaki Farsça yazılmış ikinci kitâbe bu mezar taşındadır.

214- Yusuf Paşa Camii Mezarlığı'ndaki Hicri 1320, (miladi 1902)'de vefat eden Abdülkerim Bey'in mezar kitâbesi:

**Bak Azimet Paşa'nın mahdumuna
Vay yazık gitdi bekaaya bu civan**

**Fevt-i dillsûzuna hep ağlayarak
Dide-i ahbabın etdi hun-feşân**

**Gark-ı nur-i rahmetinden et Ya Kerim
Eyle ruhun tuti-i bağ-ı cinân**

**Geldi bir hatif mücevher söyledi tarihini
Ravza-i cennet'tedir Abdülkerim Beg ba-eman**

"Azimet Paşa'nın oğluna bak, zavallı genç yaşta beka alemine göç etti. Yürek yakan ölümüne herkes ağladı. Dostlarının gözü kan çanağına döndü. Kerim olan Allah (c.c), onu rahmetine gark olanlardan etsin, ruhunu cennet bağının papağanı eylesin." Son mısradaki tarih düşürülmüş olup, noktalı harflerin toplamına bir eklemekle 1320 tarihi bulunur.

215- Ayşe Hanım'ın Yusuf Paşa Camii Mezarlığı'ndaki 1285 hicri, 1868 miladi tarihli mezar kitâbesi:

**Şibli Paşa duhterinin duhteri
Nazenin nazik beden tifi-i teri**

**Mürğ-i ruhu etmiş arzu-yi Cinân
Geldi pervâze uçub bâl-i perî**

**Tarihi oldu gafur Aişe'nin
Cennet içre kâni'an olsun yeri**

Urfa mutasarrıfı Şibli Paşa'nın torunu (kızının kızı) Ayşe Hanım'ın vefatı ile arkasından yapılan ağıtın ifadesi manzumesidir. "Henüz genç kız yaşında vefat eden Ayşe Hanım'ın ruhu Cennet'e uçarak gitti." Son beyitte "gafur" kelimesi ile tarih düşürülmüş olup, bu kelime ölüm tarihini vermektedir.

216- Yusuf Paşa Camii Mezarlığı'nda 1327 hicri, (miladi 1909) senesinde vefat eden Muhammed Bozan Efendi'nin mezar kitâbesi:

**Yad edüb ahvalimi her demde ihvan ağlasın
Matem eylesin valideynim halime kan ağlasın**

**Beytül-ahzan eylesin ehl-i musibet merkadim
Nazeninler cem'olub kabrimde her an ağlasın**

**Dil perişân sine sûzan hâkisardır izzetim
Genç iken ömrüm tükendi ehl-i iman ağlasın**

**Bi-vefa alemde yokdur Şevket asar-ı beka
Fıkr edib bu vakayı erbab-ı irfan ağlasın**

Şair Şevket'in yazdığı bu ağıt, zamanının güzel örneklerindedir: "Her zaman kardeşlerim halimi hatırlayarak ağlasın. Annem, babam matem ederek halime kan ağlasınlar. Böyle musibete uğrayanlar mezarımı hüzün evi yapsınlar. Yeni yetişmişler mezarım başında toplanarak ağlasınlar. Gönül perişan, bağıryanık, izzetim yerle birdir. Genç iken ömrüm tükendi, bütün iman ehli ağlasın. Bu vefasız alemde baki olan bir eser yoktur Şevket. Bu olayı düşünen irfan sahipleri ağlasın."

217- Yusuf Paşa Camii Mezarlığında ki 1327 hicri, (miladi 1909) senesinde vefat eden Lütfiye Hanım'ın mezar kitâbesi :

**Gülistan-ı hayatın yok sebatı
Geçer ehl-i basiret ma-sivâdan**

**Esef bu duhter-i neclü'l-necibe
Ecel camın içüb göçdü fenadan**

**Edenler tûde-i kabrin ziyaret
Feramûş etmesün hayır duadan**

**Kılan bir fatihayla ruhunu şâd
Bula feyz-i beka Rabbü'l-verâdan**

**Gelüb çar huri Şevket yazdı menkut
Ola nail-i cennet Lütfiye lütf-i Hüda'dan**

Son mısradaki noktalı harflerle tarih düşürülmüştür. Noktalı harflerin toplamı 1323 eder. Bir evvelki mısradaki "çar huri" dediği için "çar" kelimesinin karşılığı 4'ü yukarıdaki sayıya eklersek 1327 senesi çıkar. Bu şiir de şair Şevket'indir.

"Hayat bahçesinin devamı yoktur. Basiret sahibi olanların gözünden bütün alem geçer. Yazık ki bu pâk kız çocuğu ecel şerbetini içerek fani dünyadan göçtü. Kabrini ziyaret edenler zavallıyı duadan unutmasın. Bir fatihayla ruhunu şad edenler alemlerin Rabb'inden devamlı feyz bulsunlar."

218- Yusuf Paşa Camii Mezarlığında ki Hicri 1326, (miladi 1908)'de vefat eden Hafız Ahmed Efendi'nin mezar taşında yazılan ağıt kitâbesi:

**Alemin ahvaline dikkat eden im'anla
Serteser zerratını şücûn görür ahzanla**

**Şad ü handan etse de bir kimseyi encâmkâr
Derd-i-nasazıyla anı ağladır efganla**

**Sima bu yerde neden muhterem bir zat iken
Sundu cam-ı kahrini sürer bi-dermanla**

**Hak Teala kabrini müstağrik-i nur eylesün
Rahmet-i rahmanla hem ruh ü hem rayhanla**

**Hürmet namı muzaaf oldu bu tarih ile
Hacı Hafız buldu hüsn-i muhtemir Kur'an'la**

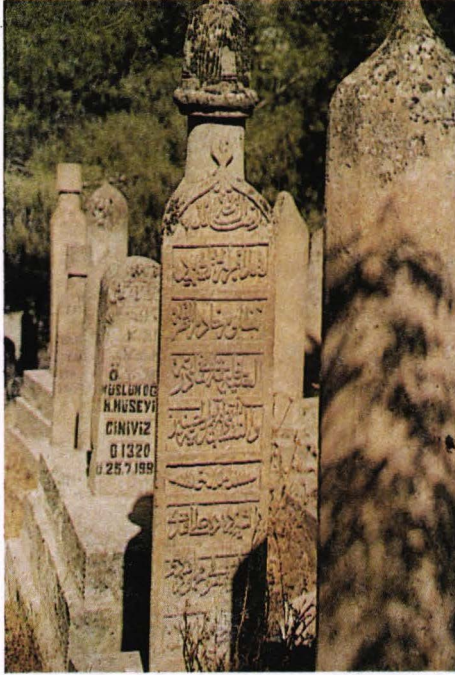
"Alemin durumuna çok dikkat eden kimse, zerrelerinin baştan başa dal budak saldığını üzülerək görür. İşin sonunda bir kimseyi memnun etse de, derdiyle onu feryat ve figan ederek ağlatır. Bu merhum saygı duyulan bir zat iken, dermansız kahr kadehi kendisine sunuldu. Allah (c.c) kabrini rahmeti ile hem ruh ve hem rızkiyle nura gark etsin."

Şair son mısradaki tarih düşürmüştür. Noktalı harflerin toplamı 2206 eder. Bu rakandan bir evvelki mısradaki muzaaf dediği için, bu kelimenin de "dat" ve "fe" harflerinin toplamı 880 ettiğinden, 880 rakamını 2206 rakamından çıkarırsak, 1326 senesi çıkmış olur.

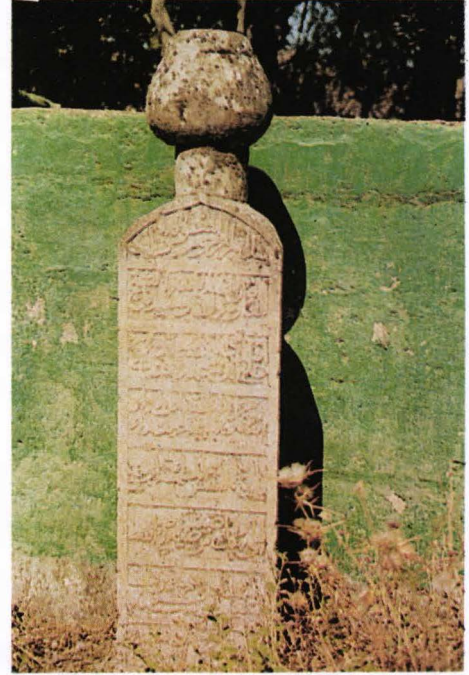
MEZAR KİTÂBELERİNDE ŞAİR İSİMLERİ

- A-	Hilmi, 41, 86, 139, 173, 174, 176
Abdi, 181	
Adil, 102	Hafız, 136
Admi, 93, 168	Hikmet, 128
Ahmed, 26	Halid, 113
Alim, 143, 144	
- B-	-İ-
Behiştî, 90, 134	İsmet, 24, 164
-D-	-K-
Derviş, 43, 155	Kudsi, 44
-E-	Kâmi, 63
Emin, 64, 66, 159, 162, 170,	Kâzım, 147
-F-	-L-
Ferdi, 127	Lami, 22
Feyzi, 160	-M-
Füruği, 167	Mihri, 161
-Ğ-	-N-
Ğaybi, 166	Naci, 29
-H-	Namık, 65
Hatîf, 21, 62	Nidai, 120
	Niyazi, 124

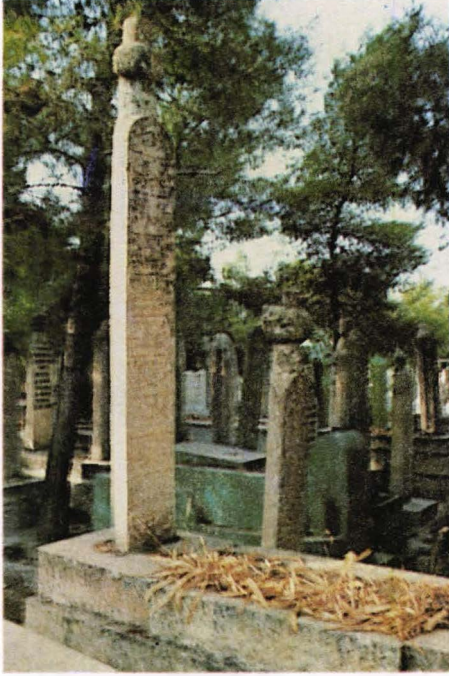
Nedim, 177	126, 138, 140,
Nasibi, 110	157, 163, 178,
Natık, 146	184, 185,
Nuri, 151	Şöhreti, 50
	Şehdi, 91
-R-	
Rıdvan, 20	-T-
Remzi, 68	Tevfik, 148
Rahmi, 79, 92	
Rumi, 123, 154	-V-
Rauf, 133	Vefik , 141, 145
Razi, 149	Vehbi, 109
Raik, 91	
Ratıb, 111, 112	-Z-
Rıza, 119	Ziyai, 46
-S-	
Senai, 42,	
Sabır, 41, 71,	
81, 105, 172	
Süha, 175	
-Ş-	
Şevket, 33, 36,	
37, 38, 47, 54,	
74, 75, 104	

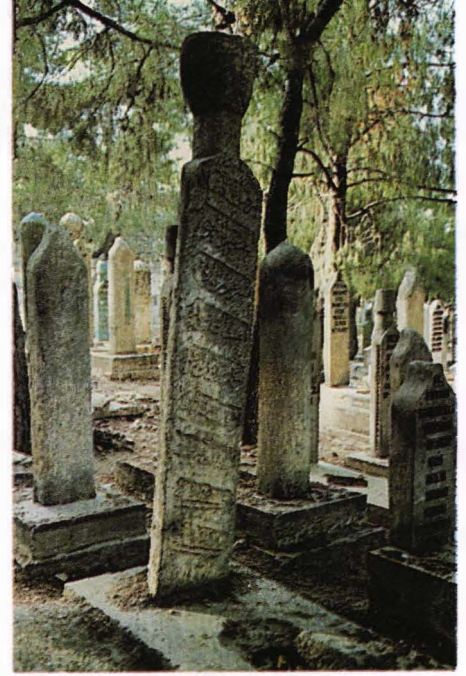
Resim; 2.Şeyh Dede Ali Efendi'nin 1902 tarihli celi tâlik hattıyla yazılmış baş dikme taşı. No:77

Resim; 1.Şeyh Ali Efendi'nin 1796 tarihli celi sülüs hattıyla yazılı baş dikme taşı.

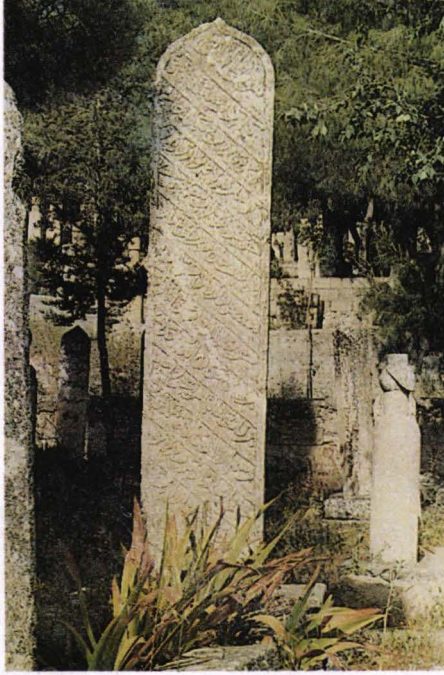

Resim; 4. Abbas Vasık Efendi'nin
1922 tarihli rika hattiyle yazılmış
baş dikme taşı. No:4

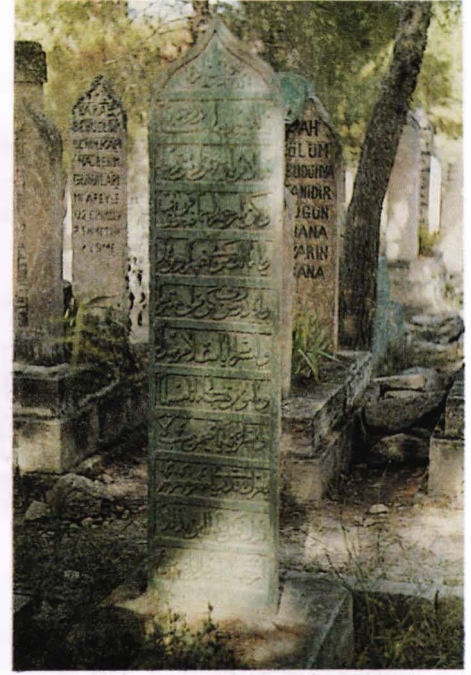

Resim; 3.Serturnai Müslüm Ağa'nın
1813 tarihli celi sülüs hattiyle yazılı
baş dikme taşı.

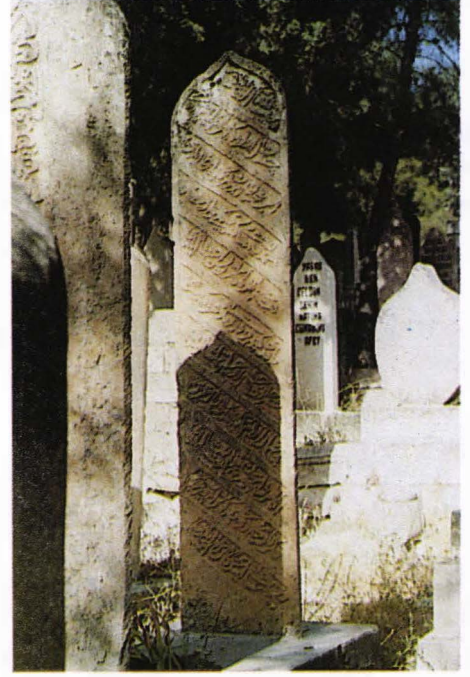
Resim; 6. Ömer Paşa'nın celi cülüs
hattiyle yazılmış baş dikme taşı.
No: 31

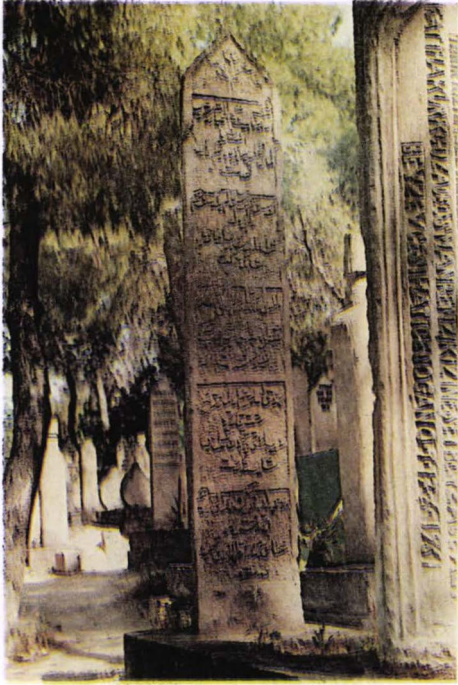
Resim; 5. Celi sülüs hattıyla yazılmış
baş dikme taşı. No: 2

Resim; 8. Serturnai Şerif Ağa'nın celi sülüs hattıyla yazılmış baş dikme taşı.
No: 45

Resim; 7. Fakih Muhammed Tayyib'in Celi tâlik hattıyla yazılmış baş dikme taşı. No: 37

Resim; 10. Osman Remzi Efendi'nin tâlik hattıyla yazılmış baş dikme taşı.
No: 70

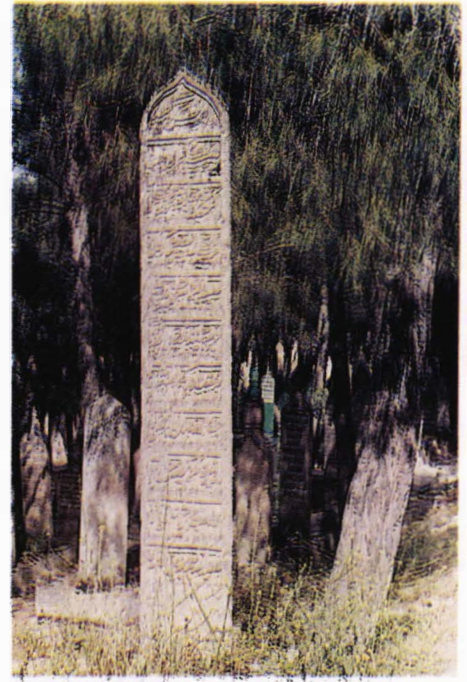

Resim; 9. Hacı Müslüm Efendi'nin celi tâlik hattıyla yazılmış baş dikme taşı.
No: 50

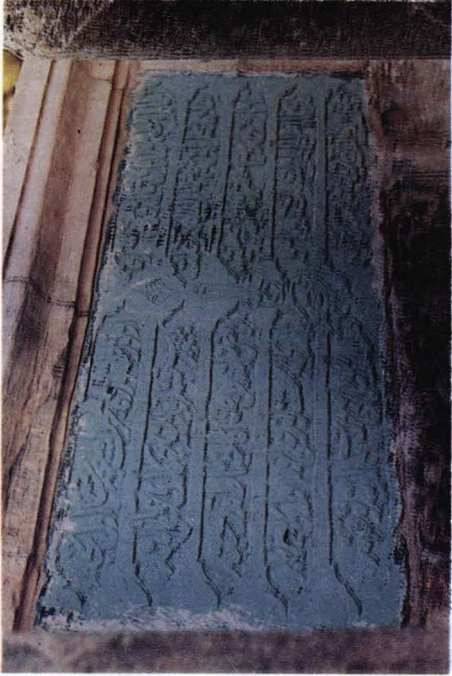

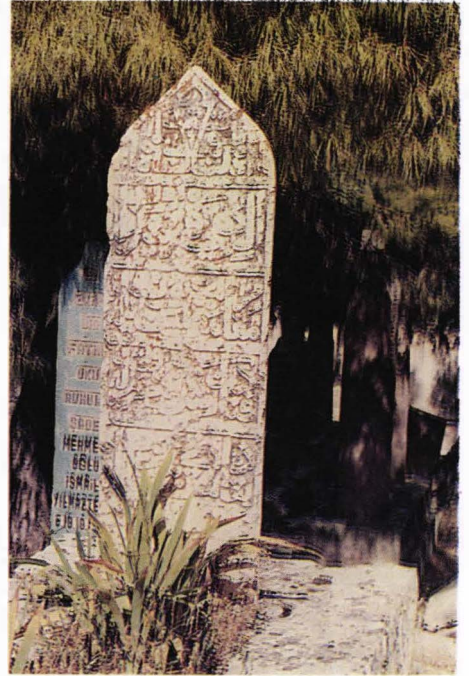
Resim; 12. Mustafa Hakkı Efendi'nin tâlik hattıyla yazılmış mezar taşı.
No: 94

Resim; 11. Trabzonlu Mahmud Said Efendi'nin celi tâlik hattıyla yazılmış mezar taşı. No: 74

Resim; 14. Şahabeddin Ahmed türbesi
celi tâlik hattiyle yazılmış mezar taşı.
No: 180

Resim; 13. Safiye Hanım'ın celi sülüs
hattiyle yazılmış mezar taşı.
No: 97

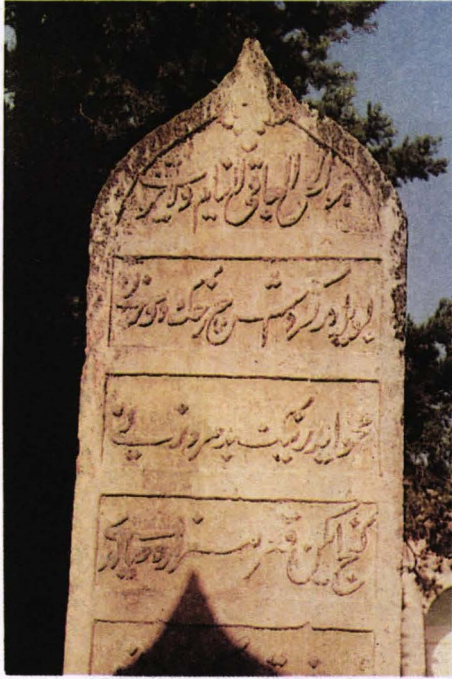

Resim; 16. Şerife Hanım'ın celi tâlik
hattiyle yazılmış mezar taşı.
No: 194

Resim; 15. Kadızade Hüseyin Paşa'nın
celi sülüs hattıyla yazılmış mezar taşı.
No: 182

Resim; 18. Lütfiye Hanım'ın celi tâlik
hattiyile yazılmış mezar taşı.
No: 203

Resim; 17. Rasgeldi Hacı Ahmed Efen-
di'nin celi tâlik hattiyile yazılmış mezar
taşı. No: 200

Resim; 20. Celi sülüs hattıyla yazılmış
bir mezar taşı.
No: 210

Resim; 19. Hafız İbrahim Halil Efendi'nin
celi tâlik hattıyla yazılmış mezar
taşı. No: 209

FAYDALANILAN ESERLER

- Tirmizi, Sünen, (O.Zeki Mollamehmetoğlu tercümesi), İstanbul.
- Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, İstanbul 1977.
- Süleyman Toprak. Ölümünden Sonraki Hayat, Konya 1986.
- Prof. Dr. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Ankara 1981.
- Mehmet Akif, Safahat, İstanbul 1966.
- Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Şanlıurfa 1986
- Beyhan Karamağaralı, Türk Mimari Eserlerinde Ahlat Mezartaşları, Ankara 1993.
- Gül Tuncel. Batı Anadolu Bölgesinde Camii Tasfirlili Mezartaşları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

ŞURKAV YAYINLARI

<u>Sıra No</u>	<u>Kitabın Adı</u>	<u>Yazarın Adı</u>	<u>Yayın Yılı</u>
1	Hz. İbrahim Konulu Yeni Besteler	Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1992
2	Urfa Mustasarrıfı Şehit Nusret Bey'in Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı Harbindeki Savunması	Müslüm AKALIN	1992
3	Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma Şanlıurfa 1. Kültür ve San'at Haftası Faaliyetleri	Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1992
4	Hz. Eyüp Konulu Şiirler	Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1992
5	Şanlıurfa Folklorunun Kaynak Kişisi Tenekeci Mahmut Güzelgöz	Abuzer AKBIYIK	1992
6	Takvimden Kopan Yaprak (Şiirler)	Mahmut Şevket AKKAYA	1993
7	Şanlıurfa Camileri	A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU	1993
8	Şanlıurfa Sanayi Rehberi	Abuzer AKBIYIK Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1993
9	Hz. Eyyüp Konulu Yeni Besteler	Necmi KIRAN Sabri KÜRKÇÜOĞLU	1993
10	Ali Rıza-Ahfada Yedigâr Urfa Mücahedesi	Müslüm AKALIN	1995
11	Şanlıurfa'da Canlanan Tarih	A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU	1995
12	Bir Damla Söz (Şiirler)	Şükrü ALĞIN	1996
13	Şanlıurfa Cülha Dokumacılığı	Yrd.Doç.Dr. Feriha AKPINARLI	1996
14	Şanlıurfa Mezar Taşları	Mahmut KARAKAŞ	1996

MAHMUT KARAKAŞ

1946 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta tahsilini Şanlıurfa'da, yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. 1971 yılında Şanlıurfa Atatürk Ortaokulu'nda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeni olarak göreve başladı. Aynı okulda müdür yardımcılığı yaptı. Bu arada Harran Dergisi'nde araştırma yazıları yazdı. 1995 yılı aralık ayında emekli oldu.

Basılı Kitapları

- Şanlıurfa Kitâbeleri; Dal yayınları, 1986.
- Şair Nabi'nin "Tuhfetü'l-Haremeyn-Hac Hatıraları"; Özdal Yayınları, 1989.
- Müsbet İlimde Müslüman Alimler; Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa'da Kültür ve Eğitim; Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.
- Şanlıurfa Evliya ve Alimleri; Şanlıurfa Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, 1996.
- Şanlıurfa Mezar Taşları; Şurkav Yayınları, 1996.

Yayınlanacak olan

- Şair Nabi'nin HAYR-ABAD'ının transkribe ve tanıtılması.